TAAD Yıl 14 . Sayı 53 . Ocak 2023
ISSN 1309-6826
Araştırma Makalesi/Research Article

HAKARETİN SUÇ OLMAKTAN ÇIKARILMASI VE İKAME YAPTIRIM ÖNERİSİ: ÖZEL HUKUK CEZASI

Decriminalization of Defamation and the Proposition of a Substitute Sanction: Civil Punishment

Tuğçe ORAL[*]
Eylem BAŞ[**]

Özet

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) "Özel Hükümler" başlıklı "İkinci Kitabı"nın "Kişilere Karşı Suçlar"a ayrılan "İkinci Kısmı"nda ve "Şerefe Karşı Suçlar"a yer verilen "Sekizinci Bölümü"nde 125. maddede hakaret suçunun temel şekline ve daha fazla ceza verilmesini gerektiren nitelikli hallerine yer verildiği görülmektedir. Çalışmada, Türk hukuk sistemindeki mevcut haliyle hakaretin suç olarak düzenlenmesinin gerekli olup olmadığı TCK'nın 125. maddesinde yer alan genel hakaret suçlarıyla sınırlı olarak incelenmektedir. Nitekim karşılaştırmalı hukuka bakıldığında özellikle de basın yoluyla gerçekleştirilen hakaretin ifade özgürlüğüne getirdiği sınırlamalar sebebiyle suç olmaktan çıkarılması yönünde eğiliminin bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda yalnızca tazminatı gerektiren bir haksız fiil olarak düzenlenmesi yönünde öğretide de görüşler bulunmaktadır. Örneğin Anglosakson hukuk sisteminin geçmişten günümüze dek eğilimi, hakaret suçundan dolayı yargılamanın sınırlandırılması ve aşamalı bir şekilde bunun suç olmaktan çıkarılmasına yöneliktir. Bu kapsamda, çalışmada Türk hukuk sistemi bakımından hakaret davranışı değerlendirilerek hakaretin "suç" olmaktan çıkarılmasının gerekliliği üzerinde durulmakta ve ikame yaptırım önerisi olarak özel hukuk cezasının uygulanması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Türk Hukuk Sistemi, Hakaret, Suç Olmaktan Çıkarma, Özel Hukuk Cezası

Abstract

It is seen that the basic and aggravating forms of the offence of defamation are regulated in Article 125 of the Turkish Penal Code numbered 5237 (TCK). This article is in the "Second Book" of TPC titled "Special Provisions" in the "Second Chapter" devoted to "Offences Against Persons" and in the "Eighth Part", which includes "Offences Against Dignity". This study examines whether it is necessary to regulate

➢ *Bu makale Etik Kurul İznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee Permission.*
➢ *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 25.07.2022*
➢ *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 21.12.2022*

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, toral@ankara.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-9855-2329

[**] Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, eylem.bas@ogu.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-3400-2042

defamation as a crime in its current state in Turkish legal system and, is limited to the general defamation offences in Article 125 of the TPC. As a matter of fact, when the defamation is analyzed comparatively, it is seen that there is a tendency to decriminalize defamation, especially through the press, due to the limitations on freedom of expression. In this context, there are also opinions in the doctrine that it should be regulated as a tort that requires only compensation. For instance, the tendency of the Anglo-Saxon legal system from past to present is to limit the prosecution for the crime of defamation and gradually decriminalize it. In this context, the study focuses on the necessity of decriminalization of defamation by evaluating insulting behavior in terms of the Turkish legal system, and recommending the application of civil punishment as a substitute sanction proposal.

Key Words: Turkish Legal System, Defamation, Decriminalization, Civil Punishment

GİRİŞ

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. maddesinin 1. fıkrasının 1. ve 2. cümlelerine göre "Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar." AİHS'in 10. maddesinin 2. fıkrasındaysa "görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması"yla ilgili olarak, "yasayla öngörül"mesi "ve demokratik bir toplumda", "başkalarının şöhret ve haklarının korunması" bakımından, "yaptırımlara tabi tutulabil"eceği düzenlenmektedir. Anayasa'nın 26. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesinde de AİHS'in bahsi geçen 10. maddesine paralel şekilde herkesin, "düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahip" olduğu, 2. cümlesinde ise bu hakkın, "resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de" kapsadığı, 2. fıkrasındaysa bu hakkın kullanılmasının "başkalarının şöhret veya haklarının" korunması amacıyla sınırlanabileceği düzenlenmektedir. Bu kapsamda hakaret davranışının yaptırıma bağlanması, bireylerin ifade özgürlüğünün kısıtlanması bakımından geçerli bir gerekçeyi oluşturmaktadır.[1] Nitekim 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) "Özel Hükümler" başlıklı "İkinci Kitabı"nın "Kişilere Karşı Suçlar"a ayrılan "İkinci Kısmı"nda ve "Şerefe Karşı Suçlar"a yer verilen "Sekizinci Bölümü"nde 125. maddede hakaret suçunun temel şekline ve daha fazla ceza verilmesini gerektiren nitelikli hallerine, 126. maddede "mağdurun belirlenmesi"ne, 127. maddede "isnadın ispatı"na, 128. maddede "iddia ve savunma dokunulmazlığı"na, 129. maddede "haksız fiil nedeniyle

[1] United Nations A/HRC/20/17, General Assembly Distr.: General 4 June 2012, Human Rights Council Twentieth session Agenda item 3 Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, 15.

veya karşılıklı hakaret"e, 131. maddedeyse "soruşturma ve kovuşturma koşulu"na yer verildiği görülmektedir.[2]

"Hakaret" başlığını taşıyan TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrası uyarınca "bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.[3] Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir."[4] Söz konusu fıkranın 1. cümlesinde huzurda, ikinci cümlesindeyse gıyapta hakaret düzenlenmektedir.[5] Gıyapta hakaret bakımından fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesinin aranmasının temelinde ifade özgürlüğü yatmaktadır. Nitekim üç kişinin varlığı halinde artık ifade özgürlüğünün sınırının aşıldığı ve kişinin şerefinin korunmasının artık daha önemli bir değer olduğu kabul edilmektedir.[6]

---

2 Söz konusu bölümde 130. maddede "kişinin hatırasına hakaret" şeklinde ayrı suç tipine yer verildiği görülmektedir. Bkz. Köksal Bayraktar, Serap Keskin Kiziroğlu, Ali Kemal Yıldız, Hamide Zafer, Eylem Aksoy Retornaz, Güçlü Akyürek, Ali Hakan Evik, Hasan Sınar, Sinan Altunç, Asuman Aytekin İnceoğlu, Barış Erman ve Fulya Erman Eroğlu, Özel Ceza Hukuku - Cilt III - Hürriyete, Şerefe, Özel Hayata, Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar (TCK m. 106-140), (On İki Levha Yayıncılık 2018) 426.

3 TCK'nın 125. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere TCK ile 765 sayılı TCK'dan (ETCK) farklı olarak hakaret ve sövme suçu arasındaki ayrıma yer verilmemiştir. TCK'nın 125. maddesinin gerekçesi için bkz. Cumhur Şahin ve İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Gazi Külliyatı* (2. Bs., Seçkin Yayıncılık 2005) 220-221. Bu tercihin yerinde olmadığı, somut bir fiil ya da olgu isnadının sövmeye nazaran daha ağır olduğu ve bu nedenle aynı yaptırıma tabi tutulmalarının uygun olmadığı yönünde bkz. Ahmet Caner Yenidünya ve Mehmet Emin Alşahin, 'Bireyin Şerefine Karşı Suçlar' (2207) (68) Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 43, 91.

4 TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasının 1.6.2005 tarihinde yürürlüğe giren ilk hali ise "*Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir."* şeklindeydi. Bkz. 25611 sayılı 12.10.2004 tarihli Resmî Gazete. Maddede geçen *"ya da yakıştırmalarda bulunmak"* ifadesi 3577 sayılı "Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un 15. maddesinin 1. fıkrasının 8.7.2005 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. Bkz. 25869 sayılı 8.7.2005 tarihli Resmî Gazete. Bu değişikliğin gerekçesini ise *"sövme ve yakıştırma ibarelerinin aynı anlama geldiği yönündeki eleştiriler"*in dikkate alınması oluşturmuştur. 5377 sayılı Kanun'un TCK'nın 125. maddesiyle ilgili gerekçesi için bkz. T.B.M.M., Dönem: 22 Yasama Yılı: 3 (S. Sayısı: 901) Kilis Milletvekili Hasan Kara ile 2 Milletvekilinin; Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/452), s. 4.

5 Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Özel Kısım* (11. Bs., Savaş Yayınevi 2021) 115.

6 Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (12. Bs., Yetkin Yayıncılık 2018) 317.

Şerefi ihlal eden davranışların farklı suçları oluşturması mümkündür. Bu kapsamda yalnızca bireyin şerefinin ihlal edilmesinin mümkün olduğu ve TCK'nın 125. maddesinde düzenleme altına alınan genel hakaret suçları yanında şereften başka bazı hukuki varlık veya menfaatlerin ihlalinin mümkün olduğu ve söz konusu hukuki varlık veya menfaatlerin daha üstün tutulduğu "halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama" (TCK m. 216), "cumhurbaşkanına hakaret" (TCK m. 300), "Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama" (TCK m. 301), "Yabancı devlet bayrağına karşı hakaret" (TCK m. 341), "Yabancı devlet temsilcilerine karşı" hakaret (TCK m. 342/2) ve de 5816 sayılı "Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun"un[7] 1. maddesinin 1. fıkrası kapsamında "Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret" etmek ya da sövmek şeklindeki özel hakaret suçlarından bahsetmek olanaklıdır.[8] Ancak bu çalışmanın konusu genel hakaret suçlarıyla sınırlandırılmıştır; yukarıda belirtilen özel durumlarda başkaca menfaatler üstün tutulmuş olduğundan, bu çalışmadaki önerilerin, o suçlar için de genişletilmesi mümkün değildir. Bu kapsamda Türk hukuk sistemi bakımından hakaret davranışı değerlendirilerek hakaretin suç olmaktan çıkarılmasının gerekliliği üzerinde durulacak ve ikame yaptırım önerisi olarak özel hukuk cezasının uygulanabilir olup olmadığı değerlendirilecektir.

I. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE HAKARETİN SUÇ OLARAK DÜZENLENMESİ VE HAKARET SUÇUNA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR

Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde "hakaret", "onur kırma, onura dokunma, küçültücü söz veya davranış" şeklinde tanımlanmaktadır.[9] TCK'nın 125. maddesiyle ilgili olarak 5.7.2004 tarihli Adalet Komisyonu'ndaki görüşme esnasında, esasında tüm suçların insan onuruna karşı işlendiği bu nedenle 125. maddede onurun yanında şeref ve saygınlıktan da bahsedildiği, sadece onurdan bahsedilseydi diğer suçlarla onur arasındaki ilişkinin kesilmesi şeklinde bir

---

7 7872 sayılı 31.7.1951 tarihli Resmî Gazete

8 Şerefe karşı suçlar için "tahkir suçları" ve bu kapsamda genel hakaret suçlarını ifade etmek üzere "genel tahkir suçları", özel hakaret suçlarını ifade etmek içinse "özel tahkir suçları" ifadelerinin de öğretide kullanıldığı görülmektedir. Bkz. Sahir Erman, *Hakaret ve Sövme Suçları,* (2. Bs., İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi 1989) 3; Sahir Erman ve Çetin Özek, *Ceza hukuku Özel Bölüm Kişilere Karşı Suçlar* (Dünya Yayıncılık 1994) 254-255; Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar BACAKSIZ, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler (19. Bs., Seçkin Yayıncılık 2021) 497; Devrim Aydın, 'Türk Ceza Kanunu'nda Hakaret Suçu', (2013) 19(2) Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 879, 881; Yenidünya ve Alşahin (n. 3) 43-44.

9 Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük* (11. Bs., Türk Dil Kurumu Yayınları 2011) 1027.

sonuca neden olunabileceği ifade edilmiştir.[10] Bu kapsamda Türk ceza hukuku sisteminde hakaretin suç olarak öngörülmesiyle, toplumu oluşturan bireylerin kişiliklerine gereken saygının sağlanabilmesi amaçlanmaktadır.[11] Nitekim hakarete uğrayan kişi, hakareti gerçekleştirenin bir anlamda husumetine maruz kalmaktadır.[12]

Hakareti oluşturan davranış esasında bireyin düşüncesini açıklamasından ibaret bulunmaktadır.[13] Nitekim TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasına bakıldığında bu suçun maddi unsurunun "bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat" etmek ya da "sövmek" şeklinde iki ayrı ipotez şeklinde olduğu görülmektedir.[14] "Somut bir fiil veya olgu isnat" etmek bakımından isnat edilen fiilin ya da olgunun kişi, yer, zaman, konu ve gerçekleşme şekline ilişkin tamamlayıcı koşulların belirtilmesi gereklidir. Buna karşın bahsi geçen tüm bu koşulların tamamından söz edilmiş olması ise gerekli değildir.[15] Fiili, her bir somut olay bakımından ortaya koyacak

---

10 İlhan Üzülmez, 'Hakaret Suçu' (2010) 5(12) Ceza Hukuku Dergisi 41, 42, dp. 2.

11 Toroslu ve Toroslu (n. 5) 106

12 Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi 3. Cilt Madde 86-140,* (1. Bs., Adalet Yayınevi 2021) 4624.

13 Zeki Hafızoğulları ve Muharrem Özen M, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar* (6. Bs., US-A Yayıncılık 2017) 237.

14 ETCK dönemindeyse bu iki ipotezden ilkinin 480., ikincisininse 482. maddede olmak üzere ayrı ayrı suçlar olarak kaleme alındığı görülmekteydi. Bkz. 320 sayılı 13.3.1926 tarihli Resmî Gazete. Bu ayrımın kaldırılmasıyla gereksiz tartışmaların önüne geçildiği ve bu değişikliğin yerinde olduğu yönünde bkz Gökcan ve Artuç, (n. 12) 4611. Ancak somut bir fiil ya da olgu isnadının olumsuz bir değer yargısıyla kıyaslandığında daha fazla haksızlık içeriğine sahip olması karşısında her iki ipotez bakımından aynı şekilde cezalandırmanın yerinde olmayacağı yönündeki görüş için bkz. Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, *Ceza Özel Hukuku* (19. Bs., Seçkin Yayıncılık 2021) 648.

15 *"Hakaret suçunun oluşabilmesi için, bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını incitecek ölçüde, somut bir fiil veya olgu isnat etmek ya da yakıştırmalarda bulunmak ya da sövmek gerekmektedir. Kişiye isnat edilen somut fiil veya olgunun gerçek olup olmamasının bir önemi yoktur. İsnadın ispatın konusu ayrıdır. Somut bir fiil ve olgu isnat etmek; isnat, mağdurun onur şeref ve saygınlığını incitecek nitelikte olacaktır. Mağdura yüklenen fiil ve olgunun belirli olması şarttır. Fiilin somut sayılabilmesi için, şahsa, şekle, konuya, yere ve zamana ilişkin unsurlar gösterilmiş olmalıdır. Bu unsurların tamamının birlikte söylenmesi şart değildir. Sözlerin isnat edilen fiilî belirleyecek açıklıkta olması yeterlidir. Çoğu zaman isnat edilen fiil ve olgunun, hangi zaman ve yerde meydana geldiğinin belirtilmesi, onur ve saygınlığı incitecek niteliği tespit için yeterli olmaktadır. Tarafların sosyal durumları, sözlerin söylendiği yer ve söyleniş şekli, söylenmeden önceki olaylar nazara alınarak suç vasfı tayin olunmalıdır. Hakaretin kişiyi küçük düşürmeye yönelik olması gerekir. Kişiye onu toplum nazarında küçük düşürmek amaçlı belli bir siyasi kanaatin isnat edilmesi hâlinde de suç oluşacaktır. Bir kişiye yönelik sözlerin veya yapılan davranışın o kişiyi küçük düşürücü nitelikte olup olmadığını tayin ederken, topluma hâkim olan anlayışlar, örf ve adetler göz önünde bulundurulmalıdır."* Y. 15. CD. E. 2015/8256 K. 2015/31162 T. 11.11.2015 (www.

şekilde bir belirlemenin yapılması yeterlidir.[16] Fiil isnadının belli ve gerçekleşmiş[17] bir davranışın[18]; olgu isnadınınsa yine gerçekleşmiş belli bir olayın yakıştırılması şeklinde ifade edilmesi mümkündür.[19] İsnat edilen fiilin ya da olgunun somut olarak nitelendirilebilmesi için doğruluğunun ya da yanlışlığının ortaya çıkarılabilecek nitelikte yani ispatlanmaya elverişli olması gereklidir.[20] Ancak duruma göre gerçekleşmemesine karşın, gerçekleşeceği belirtilen bir hususun sövme olarak kabul edilmesi mümkün olabilir.[21] Bu kapsamda doğrulanabilir nitelikte bulunmayan ve salt bir değer yargısını ifade eden örneğin "şerefsiz", "alçak", "serseri" gibi sözler somut bir fiil ya da olgu olarak değil, sövme olarak nitelendirilir.[22] Nitekim sövme bir kimseye küfretmek, bir kimseye aşağılayıcı bir sıfatın ya da değer yargısının[23] yani vasfın[24] izafe edilmesidir. Ancak burada manevi unsurun önem taşıdığı belirtilmelidir. Nitekim davranışın kişiyi küçük düşürmeye yönelik olması gereklidir[25] ki böylece suçun hukuki konusunun da ihlal edildiğinden bahsetmek olanaklı hale gelmektedir.[26]

Hakaret suçunun hukuki konusunu şeref oluşturmaktadır.[27] Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde "şeref"in, "başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur, toplumca benimsenmiş iyi şöhret" şeklinde tanımlandığı görülmektedir.[28] Bireyin sosyal değerini oluşturan şartların tümü bu kapsamda yer almaktadır. Yani bireyin içinde yer aldığı ortamda sahip olduğu değeri oluşturan dürüstlük, samimiyet gibi ahlaki; zekâsı, eğitimi, terbiyesi gibi entelektüelliği; sağlığı ve görünüşü gibi fiziki ya da diğer niteliklerinin

kazanci.com) (Erişim Tarihi: 6.5.2022)

16 Erman ve Özek (n. 10) 269-270.

17 Toroslu ve Toroslu (n. 5) 116-117.

18 Erman ve Özek (n. 10) 269.

19 "Olgu"nun sözlük anlamına bakıldığında, bu ifadenin TCK'da kullanılmasının yerinde olmadığı, nitekim fenomen ya da vakıa şeklinde tanımlandığı, bir kimseye bir fenomenin isnadınınsa anlaşılır olmadığı yönünde bkz. Hafızoğulları ve Özen (n. 13) 237.

20 Bayraktar, Keskin Kiziroğlu, Yıldız, Zafer, Aksoy Retornaz, Akyürek, Evik, Sınar, Altunç, Aytekin İnceoğlu, Erman, Erman Eroğlu (n. 2) 434.

21 Üzülmez (n. 10) 48.

22 Hasan Sınar, 'Türk Ceza Kanunu'nda Hakaret Suçu ve Bu Suçun Karşılaştırmalı Hukukta Gelişen Hakaretin Suç Olmaktan Çıkartılması Eğilimi Yönünden Değerlendirilmesi', (2014) 9 (24) Ceza Hukuku Dergisi, 75, 83.

23 Hafızoğulları ve Özen (n. 13) 238.

24 Erman ve Özek (n. 10) 369.

25 TCK'nın 125. maddesinin gerekçesi için bkz. Şahin ve Özgenç (n. 3) 220-221.

26 Örneğin bir kimseye üzüntü duyarak "kör" denilmesi halinde hakaretten bahsedilemez. Bkz. Erman ve Özek (n. 10) 370

27 Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 634.

28 Türk Dil Kurumu (n. 9) 2216.

tamamıdır.[29]

Ceza hukuku şerefin sübjektif ve de objektif yansımalarını dikkate alır. Sübjektif yansımayla bireyin kendi niteliklerine ilişkin değerlendirmeleri, yani düşünceleri; objektif yansımasıyla bireyin kendi niteliklerine ilişkin diğer bireylerin değerlendirmeleri yani bir anlamda bireyin toplumda sahip olduğu itibar kast edilmektedir. Bu nedenle sübjektif yansıması kapsamında iç şeref bireysel ve öznelken; objektif yansıması kapsamında dış şeref nesnel ve toplumsal bir kavramdır.[30] Ancak her iki yansıma şekli bakımından şerefin esasında sosyal bir kavram olduğu belirtilmelidir. Nitekim objektif yansımada şeref, başkalarının birey hakkındaki düşüncelerinden oluştuğundan sosyal bir topluluğu gerektirmektedir. Yine sübjektif yansıması bakımından da bireyin kendisi hakkındaki değerlendirmesinin esasında son tahlilde başkalarının kendisi hakkındaki düşündüklerine ve düşüneceklerine dayanması söz konusudur.[31] Ayrıca şerefin objektif yansıması, bireyin insan onuruna dayalı olarak bir insana haklı olarak tanınan değer olup bu değere saygı duyulması yönündeki talebi bünyesinde barındırmaktadır.[32] TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasında "onur, şeref ve saygın"lık ifadeleri şerefin bu her iki yansımasına tekabül etmektedir.[33] Nitekim onur ve şeref ifadelerinin iç, saygınlığın ise dış şerefe tekabül ettiği anlaşılmaktadır.[34] Söz konusu durumu ifade etmek üzere şerefin düalist yansımasından da bahsedilmektedir ve bu kapsamda suçun hukuki konusunu hem iç hem de dış şeref oluşturmaktadır.[35] Nitekim Yargıtay'ın da görüşü bu yöndedir.[36]

---

29 Toroslu ve Toroslu (n. 5) 105.

30 Erman (n. 8) 1; Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 635.

31 Erman ve Özek (n. 10) 255. Nitekim bireyin maruz kaldığı hakaret, toplum içindeki yerini ve kimliğini sorgulamasına sebebiyet verebilecek niteliktedir. Bkz. Sınar (n. 22) 77.

32 Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 635.

33 Toroslu ve Toroslu (n. 5) 105-107. Şerefin sübjektif yansıması için "fiili", objektif yansıması içinse "normatif" şeref ifadelerinin de kullanıldığı görülmektedir. Bkz. Jörg Eisele ve Ulrike Schittenhelm, *Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar* (30. Aufl., Der Verlag C.H.BECK 2019) Vorbemerkungen zu den §§ 185 ff., Rn. 1.

34 Özbek, Doğan ve Bacaksız (n. 8) 501.

35 TCK'da hem yüze karşı hem gıyapta hem de alenen hakaretin cezalandırılması da düalist yansımanın bir görünümüdür. Bkz. Aydın (n. 8) 882.

36 *"Hakaret ve sövme suçlarında korunan hukuki yarar, kişilerin onur ve sosyal saygınlıklarıdır. Hukuk düzeni her insanın ve ayrıca gösterdiği diğer varlıkların saygın ve onur sahibi olduklarını kabul eder. Kişinin manevi tamlığını ifade eden onur kavramı subjektif anlamda, ferdin kendi onuru hakkında beslediği düşünceyi (şeref ve haysiyet), objektif anlamda ise diğer insanların o kişi hakkındaki düşüncelerini (şöhret) içerir. Ferdin sosyal değerini belirleyen koşulların bütününü oluşturan şeref ve şöhret kavramları, iç hukukta olduğu gibi uluslararası sözleşmelerle de korunmuştur."* YCGK E. 2003/4-37 K. 2003/25 T. 4.3.2003 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 20.05.2022)

Hakaret suçuyla ihlal edilen esasında şerefin bizatihi kendisi değil, bireyin kendi toplumsal değeri hakkındaki duygu ya da düşüncesi ile bireyin toplumda sahip olduğu itibarıdır. Zira nitelikler bütünü olan şeref ne ise o olup, bireyin öz değerinin hiçbir şekilde başka bir kimse tarafından zarara ya da tehlikeye sokulamayacağı belirtilmelidir. Bireyin kendi toplumsal değerine ilişkin duygu ve düşüncesinin ihlali, bir bireyin diğer bir bireye yönelik şerefini kırıcı fiiller ya da nitelikler yöneltmesi halinde söz konusu olur. Zira bir bireyin başka bir bireye karşı bir fiil isnat etmesi ya da nitelik yakıştırması, bireyde küçülme duygusuna ve bu duygu nedeniyle de manevi açıdan acı duymasına sebebiyet verir.[37] Bu kapsamda öğretide hakaret suçunun zarar mı yoksa tehlike suçu mu olduğu hususunda tartışmalar bulunmaktadır. Şeref duygusu ve saygınlık yani itibar esasında manevi varlıklar olup söz konusu varlıklar bakımından ne zaman gerçek bir zararın ne zamansa bir zarar ihtimalinin gerçekleştiğinin belirlenmesi kolay değildir. Bu nedenle ağırlıklı görüş bu suçun tehlike suçu olduğu yönündedir. Nitekim bu suçta mağdurun başkaları nezdindeki saygınlığının azalması ya da yok edilmesi gerekli olmadığı gibi yine aynı şekilde kendisi hakkındaki saygınlık düşüncesinin azalması ya da yok edilmesi de gerekli değildir.[38] Bu kapsamda mağdurun onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek şekilde bir isnadın ya da değer yargısının açıklanmasıysa birlikte suç da işlenmiş olduğundan ve de mağdurun gerçekten onur, şeref ve saygınlığının rencide edilmesi gerekmediğinden[39] somut değil, soyut tehlike suçu söz konusudur.[40]

Hakaret suçunun tamamlanabilmesi, hakaret oluşturan ifadenin muhatabınca ya da diğer kimselerce öğrenilmesini yani algılanmasını gerektirmektedir.[41] Hakaret suçu tehlike suçu olduğundan, anlama ve isteme yeteneği bulunmayan kimselerin dahi[42] şerefin objektif yansıması uyarınca korunduğu ifade edilmelidir. Nitekim bu kimseler her ne kadar şeref duygusundan yoksun ve hakkında söylenen sözlerden etkilenme yeteneğine sahip bulunmasa da içinde bulundukları ortamda saygınlığa yani itibara sahiptirler ve TCK'nın 125. maddesiyle bu saygınlığı tehlikeye koyan davranışların cezalandırılması söz konusudur.[43] Zira kendi şerefine ilişkin değerinden bağımsız olarak bizatihi insan olması sebebiyle tanınan değere sahip olan her bir kimse bu suçun mağ-

37 Toroslu ve Toroslu (n. 5) 105-106.

38 Erman ve Özek (n. 10) 265; Toroslu ve Toroslu (n. 5) 108-109.

39 Soyaslan (n. 6) 312. Bu nedenle suçun sırf hareket suçu niteliğinde olduğu yönünde bkz. Gökcan ve Artuç (n. 12) 4623.

40 Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 635; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n. 8) 511; Nur Centel, Hamide Zafer ve Özlem Çakmut, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar* (5. Bs., Beta Yayıncılık 2021) 234.

41 Toroslu ve Toroslu (n. 5) s. 108.

42 Hafızoğulları ve Özen (n. 13) 236.

43 Erman ve Özek (n. 10) 265.

duru olabilir. Bu nedenle geçmişi, sosyal ya da adli yahut da işi nedeniyle başkalarınca "şerefsiz" olarak nitelendirilen kimselerin de TCK'nın 125. maddesi uyarınca ceza hukuku açısından korunmaya değer şerefleri bulunmaktadır.[44] Nitekim İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin (İHEB) 1. maddesinin 1. cümlesi uyarınca "Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar." Bu kapsamda şeref yani onur bakımından toplumsal çevrede insanlar arasında herhangi bir farklılaşmanın gözetilemeyeceği ifade edilmelidir.[45] Yine Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın "İnsan saygınlığı" başlığını taşıyan 1. maddesi "insan saygınlığı ihlal edilemez; saygı gösterilmeli ve korunmalıdır" şeklinde olup, uluslararası düzeyde de şeref güvence altına alınmaktadır.[46] Anayasa'nın 17. maddesinin 1. fıkrası uyarıncaysa bireyin manevi varlığı kapsamında şerefin ulusal düzeyde koruma altına alındığı görülmektedir.[47]

II. GERÇEKLEŞTİRİLEN DAVRANIŞIN HAKARET OLUŞTURUP OLUŞTURMADIĞI HUSUSUNDAKİ NİSBİLİK

Gerçekleştirilen somut bir fiil ya da olgu isnadının yahut da sövmenin bir kimsenin "onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte" olup olmadığının yani hakaret oluşturup oluşturmadığının belirlenmesinde bunun objektif olarak sıradan bir kişi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi gereklidir. Ancak bu gerçekleştirilirken, suçun işlendiği zamanın,[48] mağdurun sıfatının, ülke kamuoyunun ve de örf ve adetin bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak bir kişinin oldukça aşırı bir duyarlılığa ya da alıngan bir yapıya sahip olması bu soruya verilecek cevabı değiştirmeyecektir.[49] Yine faille mağdur arasındaki samimiyetin ölçüsü, niteliği, şekli, failin ve mağdurun yaşı, siyasi kariyeri, eğitim ve öğretim durumlarının da dikkate alınması gerekmektedir.[50]

Hakaret suçunun ifade özgürlüğü ve de adil yargılanma hakkıyla olan yakın ilişkisi karşısında kanunkoyucu bu suç bakımından "iddia ve savunulma dokunulmazlığı" ve de "isnadın ispatı"nı ayrıca ve özel olarak düzenleme altına almıştır. Hakareti suç olarak düzenleme altına alan Batı Avrupa ülkelerine ba-

---

44 Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 637-638.

45 Erman (n. 8) 2.

46 Centel, Zafer ve Çakmut (n. 40) 234.

47 Soyaslan (n. 6) 308-309.

48 Nitekim tahkir edici nitelikteki bir fiilin aynı toplumda bir süre sonra tahkir edici nitelikte olmaması ya da tam tersi de mümkün olup, davranışın gerçekleştiği an esas alınarak bir değerlendirmenin yapılması gereklidir. Yine aynı durum, kullanılan ifadenin ülkenin bir yerinde tahkir edici nitelikte kabul edilmesi, başka bir yerindeyse bu şekilde kabul edilmemesi bakımından da geçerlidir. Bkz. Gökcan ve Artuç (n. 12) 4624.

49 Soyaslan (n. 6) 312; Centel, Zafer ve Çakmut (n. 40) 249; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n. 8) 509; Aydın (n. 8) 891.

50 Üzülmez (n. 10) 47.

kıldığındaysa bu suçun kapsamı ve uygulanması bakımından önemli farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Nitekim bu ülkelerde hakaret suçunun yaptırımı olarak para cezasından hapis cezasına kadar değişkenliğin bulunduğu yine isnadın ispatının da mutlak bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmediği belirtilmelidir.[51] Özellikle de somut bir fiil ya da olgu isnadı bakımından isnadın ispatının hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmesi önerilmektedir. TCK'nın 127. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesinde "ceza verilmez" ifadesine yer verilmesi karşısında, Türk hukuk sistemi bakımından isnadın ispatının hukuka uygunluk nedeni[52] olarak mı yoksa şahsi cezasızlık sebebi[53] olarak mı öngörüldüğünün öğretide tartışmalı olduğu görülmektedir.[54] Yine bu maddenin uygulanma koşullarının sınırlı olduğu da belirtilmelidir.[55] Nitekim hükmün 1. fıkrası uyarınca "İsnat edilen ve suç oluşturan fiilin ispat edilmiş olması halinde kişiye ceza verilmez. Bu suç nedeniyle hakaret edilen hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı verilmesi halinde, isnat ispatlanmış sayılır. Bunun dışındaki hallerde isnadın ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikayetçinin ispata razı olmasına bağlıdır." Ayrıca 2. fıkrasına göreyse "İspat edilmiş fiilinden söz edilerek kişiye hakaret edilmesi halinde, cezaya hükmedilir." Yine Anayasa'nın 39. maddesi uyarınca da "Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikâyetçinin ispata razı olmasına bağlıdır." Fark edileceği üzere TCK'nın 127. maddesiyle Anayasa'nın 39. maddesi de örtüşmemektedir. Bu nedenle öğretide yerinde olarak TCK'nın 127. maddesinin anayasaya uygunluğunun tartışmalı hale geldiği dile getirilmektedir. [56] Ayrıca isnadın ispatının yalnızca somut bir fiil ya da olgu bakımından geçerli olduğu, sövme bakımından geçerli olmayacağı ifade edilmelidir.[57]

---

51 Sınar (n. 22) 112.

52 Mahmut Koca ve İlhan Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel hükümler* (4. Bs., Adalet Yayınevi 2017) 447.

53 Öykü Didem Aydın, 'Ceza Hukuku'nun Çağdaş İlkeleri ve Avrupa Birliği Kriterleri Açısından Türk Ceza Kanunu', (2004) (53) TBBD 63, 112.

54 Bayraktar, Keskin Kiziroğlu, Yıldız, Zafer, Aksoy Retornaz, Akyürek, Evik, Sınar, Altunç, Aytekin İnceoğlu, Erman, Erman Eroğlu (n. 2) 456.

55 Gökcan ve Artuç (n. 12) 4626.

56 Bayraktar, Keskin Kiziroğlu, Yıldız, Zafer, Aksoy Retornaz, Akyürek, Evik, Sınar, Altunç, Aytekin İnceoğlu, Erman, Erman Eroğlu (n. 2) 458.

57 Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökcen ve Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (15. Bs., Adalet Yayınevi 2015) 516; Üzülmez (n. 10) 60; Yenidünya ve Alşahin (n. 3) 81-82.

Bu suçun haber verme ve eleştiri hakkıyla da yakından bir ilişki halinde olduğu ifade edilmelidir.[58] Nitekim eleştirinin övgü ya da beğeni şeklinde olması zorunlu olmayıp sert ve kışkırtıcı ifadeler içermesi mümkündür. Ancak bu durumun eleştirilen kişinin kişilik haklarının ihlal edilmesi bakımından bir gerekçe oluşturamayacağı da belirtilmelidir.[59] Politik kişiliğe sahip olan kimseler bakımındansa eleştirinin sınırlarının daha geniş şekilde kabulü gerekmektedir.[60] Nitekim eleştirel her bir görüşe varlık kazandırabilmek ve özellikle de toplumu ilgilendiren konular bakımından ifade özgürlüğünün korunmasının gerekliliği yadsınamaz. Bu kapsamda ifade özgürlüğünün geniş şekilde yorumlanması aşırı olarak nitelendirilmesi mümkün olan bazı görüşlerin bir dereceye kadar normal olarak kabul edilmesini, bunlara hoşgörülü yaklaşılmasını ve böylece toplumun kendisinden vazgeçmemesi gereken çoğulculuğun ve geniş fikirli olmanın bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır.[61] Zira ifade özgürlüğü toplumun yeterince bilgi edinmesini ve böylece toplumsal refahın sağlanmasını garantilemektedir. Bu kapsamda demokratik bir toplumun özgürlüklerinden prim vermemesi gereklidir.[62]

Eleştiri halinde artık ortada hukuka uygun bir fiil bulunmakta ve hakaret suçundan bahsetmek olanaklı olmamaktadır.[63] Uygulamada da Yargıtay'ın son dönemlerde eleştiri hakkına vurgu yapmak suretiyle ifade özgürlüğünü koruyucu bir tutum içinde olduğu görülmektedir.[64] Yine benzer yönde Yargıtay,

---

58 Sınar (n. 22) 75.

59 Aydın (n. 8) 898.

60 Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 644.

61 Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 665.

62 Christopher Phiri, 'Criminal Defamation Put to the Test: A Law and Economics Perspective' (2021) 9 U Balt J Media L & Ethics 49, 63.

63 Özbek, Doğan ve Bacaksız (n. 8) 509.

64 *"inceleme konusu somut olayda; Bizim Antalya Gazetesi ve gazetenin internet sitesinde katılan hakkında yapılan haberler ve yayınlanan röportaj içeriğinde "sizi tehdit ederken M. Bey'in milletvekili yönünü mü kullanıyor", "..... yalan söylüyor..", " .....'e nasıl bağırdı", " 1 yıl 8 ay hapis cezasını kim aldı", " ... sanığı korudu mu ?", "Mağdureyi işten neden attı?", "... eşim başbakan yardımcısı seni hapse attırırız diye tehdit etti mi?", " Mağdure..., Ak Parti ile nasıl tehdit edildi?", "Biz Ak Partiliyiz sana iftira atarız" şeklindeki ifadelere yer verildiği anlaşılmaktadır. Öncelikle belirtilmelidir ki, haber içeriğinde yer verilen ifadelerin rahatsız edici olduğu açık bir şekilde anlaşılmakla birlikte, haberde yer alan ifadelerin ve haber başlığının, Anayasa ve AİHS ve AİHM içtihatlarında özel bir önem atfedilen, ifade özgürlüğü bağlamında değerlendirilmesi gerekmektedir... sanığın genel yayın yönetmeni olduğu gazetede yapılan haber metinlerinde ve sanık tarafından yapılan röportajda kullanılan bazı ifadeler olgusal bir temele sahip değer yargısı niteliğine sahiptir. Bu itibarla somut bir fiil ya da olgu isnat etmek şeklinde kabul edilemezler. Birtakım ifadeler ise somut bir olguya işaret etmekle birlikte, yazı ve röportaj içeriği gerçek bilgilere dayanmakta ve bu bilgilerle diğer kişilerin aldatılması amaçlanmamaktadır. AİHM içtihatlarında da belirtildiği üzere, özellikle gazeteciler bir dereceye kadar abartma hakkına sahiptirler. Yazı ve röportaj içeriğindeki ifadeler, söylendiği yer ve zaman unsurları da gözetildiğinde katılanın onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmayıp, eleştiri niteliğindedir. Aksi düşünce,*

sanıklar tarafından sarf edilen bazı sözleri "muhatapların onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmayıp, rahatsız edici, kaba ve nezaket dışı hitap tarzı" şeklinde değerlendirerek hakaret suçunun unsurlarının oluşmaması nedeniyle sanıklar hakkında beraat hükmü vermektedir.[65] Bu kapsamda örnek olarak "lan" ya da "ulan" ifadelerinin kullanılması verilebilir. Nitekim YCGK 2015/124 sayılı kararında[66] "lan" ifadesini hakaret olarak değerlendirmişken,

suçla korunmak istenen değeri ölçüsüz bir şekilde genişletmek ve ifade özgürlüğünü ön plana çıkaran evrensel hukuk düşüncesiyle bağdaşmayan bir yorum anlamına gelebilecektir. Bu itibarla, hakaret suçunun unsurlarının somut olayda oluşmadığı gözetilmeden, sanığın beraati yerine, hükümlülük kararı verilmesi hukuka aykırıdır." Y. 4. CD. E. 2021/4694 K. 2021/11709 T. 5.4.2021 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 8.4.2022)

65 *"Hakaret fiillerinin cezalandırılmasıyla korunan hukuki değer, kişilerin onur, şeref ve saygınlığı olup, bu suçun oluşabilmesi için, davranışın kişiyi küçük düşürmeye matuf olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Bir hareketin tahkir edici olup olmadığı bazı durumlarda nispi olup, zamana, yere ve duruma göre değişebilmektedir. Kamu görevlileri veya sivil vatandaşa yönelik her türlü ağır eleştiri veya rahatsız edici sözlerin hakaret suçu bağlamında değerlendirilmemesi, sözlerin açıkça, onur,* şeref, *ve saygınlığı rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnadını veya sövme fiilini oluşturması gerekmektedir. Olay günü sanıkların müştekilere söylediği kabul edilen ''sizler yalakasınız" şeklindeki sözlerin, muhatapların onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmayıp, rahatsız edici, kaba ve nezaket dışı hitap tarzı niteliğinde olduğu, dolayısıyla hakaret suçunun unsurları itibariyle oluşmadığı gözetilmeden, sanıkların beraatı yerine mahkûmiyetine karar verilmesi,"* Y. 4. CD. E. 2019/4890 K. 2021/27093 T. 22.11.2021; *"Olay günü sanığın, katılana söylediği kabul edilen ''bu ne biçim avukat bu avukat iş bilmiyor" şeklindeki sözlerin, muhatabın onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmayıp, rahatsız edici, kaba ve nezaket dışı hitap tarzı niteliğinde olduğu, dolayısıyla hakaret suçunun unsurları itibariyle oluşmadığı gözetilmeden, sanığın beraatı yerine mahkûmiyetine karar verilmesi,"* Y. 4. CD. E. 2021/23853 K. 2021/21408 T. 13.9.2021; *"Somut olayda sanığın, kolluk görevlisine söylediği iddiası olan "adam değilsin" ifadesinin katılanın onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmayıp, rahatsız edici, kaba ve nezaket dışı söz niteliğinde olduğu ve hakaret suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, kanuni olmayan ve yerinde görülmeyen gerekçe ile hakaret suçundan mahkumiyet kararı verilmesi,"* Y. 4. CD. E. 2020/19688 K. 2021/15090 T. 24.5.2021 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 8.4.2022); *"Somut olayda sanığın görevliye hitaben: "Sen karışma trafikçi tenekeci." şeklindeki nezaket dışı kaba hitap tarzı niteliğindeki ifadelerin, mağdurun onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmaması nedeniyle hakaret suçunun unsurlarının oluşmadığının gözetilmemesi, Kabule göre de; Seçimlik ceza öngören hakaret suçunda tercih edilen hapis cezasının adli para cezasına çevrilemeyeceğinin gözetilmemesi suretiyle TCK'nın 50/2 maddesine aykırı davranılması,"* Y. 18. CD. E. 2018/7884 K. 2020/130 T. 13.1.2020 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 3.5.2022)

66 *"Olay günü karakola ait araçlar için tahsis edilmiş park yerine aracını park etmek istemesi nedeniyle çevre koruma nöbetçisi olan polis memuru müşteki ile tartışan ve tepkili biçimde aracını patinaj yaptırarak hızlı bir şekilde bulunduğu yerden alarak başka bir yere park edip geri gelen sanığın, karakola girmek istediğinde kendisine nereye gideceğini soran müştekiye hitaben "sana ne lan, sen kimsin, ben istediğim yere gider, istediğim yerden çıkarım, bana kimse karışamaz" şeklinde sözler söylediği, sanığın olumsuz tavrını sözüyle pekiştirdiği, davranışlarının bir bütün halinde görevini yapmakta olan müşteki polis memurunu tahkir etmek amacıyla ve müştekinin onur, şeref ve saygınlığını rencide edecek nitelikte olduğundan sövmek suretiyle işlenen, hakaret suçunun yasal unsurlarının oluştuğu kabul edilmelidir."* YCGK E. 2014/4-756 K. 2015/124 T. 21.4.2015 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 8.4.2022)

yine Y. 4. CD de 2009/10002 sayılı kararında[67] "ulan" ifadesini hakaret olarak kabul etmişken, yine benzer somut diğer bir olayda kullanılan "lan" ifadesini Y. 4. CD, 2021/26608 sayılı kararında hakaret olarak değerlendirmemiştir.[68] Y. 4. CD'nin güncel kararlarında da "lan" ya da "ulan" ifadelerinin hakaret oluşturmadığına ilişkin bu kabulün devam ettiği görülmektedir.[69] Yine Y. 18. CD'nin de görüşü bu yöndedir.[70]

Yine benzer durum "terbiyesiz" ifadesi için de geçerli olup Yargıtay'ın uygulamasında daha önceden bu ifade hakaret kapsamında değerlendirilmekteyken[71] artık hakaret olarak kabul edilmemektedir.[72] Öğretide de belirtildiği

---

67 *"Sanığın, yaralama olayı nedeniyle kendisini karakola davet eden, görevli polis memurunun silahını kendisine zarar vereceğinden bahisle almaya kalkışması ve görevlilere "ulan siz kim oluyorsunuz" biçimindeki sözler ile hakaret etmesi şeklinde gerçekleşen eylemlerinde görevlilere karşı cebir, şiddet ve tehdit fiili olmaması nedeniyle görevi yaptırmamak için direnme suçunun unsurunu oluşturmayan görevlilere hakaret suçunun oluşturduğu gözetilmeden, sanığın beraatine kararı verilmesi,"* Y. 4. CD. E. 2007/12044 K. 2009/10002 T. 25.5.2009 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 8.4.2022)

68 Y. 4. CD. E. 2021/31536 K. 2021/26608 T. 9.11.2021 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 8.4.2022)

69 *"Somut olayda sanığın, mağdur jandarmaya yönelik: "ulan" şeklindeki sözü mağdurun onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmayıp rahatsız edici, kaba ve nezaket dışı söz niteliğinde olduğu ve kamu görevlisine hakaret suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, kanuni olmayan ve yerinde görülmeyen gerekçe ile hakaret suçundan mahkumiyet kararı verilmesi,"* Y. 4. CD. E. 2020/26174 K. 2021/1851 T. 25.1.2021; *"sanığın, polis memuru olan olan mağdurlara yönelik sarfettiği "Biz TC polisine kimlik falan vermeyiz lan" biçimindeki kaba hitap tarzı niteliğindeki sözlerinin, muhatabının onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmaması nedeniyle bu mağdura yönelik hakaret suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, mahkumiyet kararı verilmesi,"* Y. 4. CD. E. 2019/4334 K. 2021/26460 T. 8.11.2021 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 8.4.2022)

70 *"Somut olayda sanıkların, kolluk görevlilerine yönelttiği iddiası olan "lan" kelimesi içeren ifadelerin mağdur, müşteki ve katılanların onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmayıp, rahatsız edici, kaba ve nezaket dışı söz niteliğinde olduğu ve hakaret suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, kanuni olmayan ve yerinde görülmeyen gerekçe ile hakaret suçundan mahkumiyet kararları verilmesi,"* Y. 18. CD. E. 2017/852 K. 2019/4147 T. 4.3.2019 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 8.4.2022)

71 *"Sanığın, olay günü boşanma davası nedeniyle kendisine avukat bulmak amacıyla adliyeye giderek rastgele mahkeme kalemine girdiği ve Aliağa Asliye Hukuk Mahkemesinde zabıt katibi olarak görev yapan mağdur N. Z. "avukat arıyorum avukat nerede " diye sorduğu , mağdurun ayağa kalkmak isterken rahatsızlığı nedeni ile bacağına kramp girmesi ile doğrulamadığı ve acı çekmesinden dolayı sanığa cevap veremediği, bu sırada sanığın mağdura "sana soru sordum bana neden cevap vermiyorsun, cevap versene" diyerek bağırdığı, mağdurun ayağına kramp girdiğini ve bu nedenle cevap veremediğini söylemesi üzerine bu kez mağdura hitaben "terbiyesiz, bana cevap vereceksin" şeklindeki sözlerle hakaret ettiğinin anlaşılması karşısında, söylenen sözlerin mağdurun görevinden kaynaklanmadığı ve TCK'nın 125/1. maddesi kapsamında kaldığı gözetilmeden, yetersiz gerekçe ile aynı Kanunun 125/3-a maddesinin uygulanması,"* Y. 4. CD. E. 2012/24925 K. 2014/1338 T. 21.1.2014 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 8.4.2022)

72 *"İncelenen somut olayda; sanık ...'ün katılana hitaben söylediği "terbiyesiz, saygısız, insan ilişkileri kötü birisiniz" şeklinde kaba hitap tarzı niteliğindeki sözlerinin, mağdurun onur,*

üzere Yargıtay'ın bu yaklaşımı isabetlidir. Ancak bu durum uygulamada aynı ve benzer durumlarla ilgili olarak farklı kararların çıkmasına sebebiyet vermektedir.[73] Nitekim kullanılan bir ifadenin hakaret mi yoksa kabalık mı, nezaketsizlik mi oluşturduğu nisbidir.[74] Örneğin öğretide nezaketsiz ve kaba şekilde nitelendirilmesi mümkün olan davranışların her ne kadar hakaret suçunun manevi unsuru kapsamında değerlendirilmesinden bahsedilemeyeceği belirtilmekteyse de şayet söz konusu söz veya davranışlar aşağılamak için gerçekleştiriliyorsa artık hakaretin varlığından bahsedilmesinin gerekli olduğu da ifade edilmektedir.[75] Bu kapsamda bir davranışın hakaret oluşturup oluşturmadığı, zamana, yere ve duruma göre farklılık arz edebilmektedir.[76] Söz konusu nisbilik karşısında ceza hukukunun devreye girerek bir kimse hakkında mahkumiyet hükmünün verilme olasılığının bireylerin temel hak ve özgürlükleri bakımından bünyesinde tehlikeyi barındırdığının önemle altının çizilmesi gereklidir.

Yargıtay'ın söz konusu yaklaşımıyla, özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) hakaret suçu karşılığında hapis cezasının uygulanmasının ifade özgürlüğü bakımından ağır bir yaptırım olması nedeniyle verdiği ihlal kararları bakımından, Türkiye'nin AİHM karşısında zor bir duruma düşmesinin önüne geçilmektedir.[77] Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) de yaklaşımını görebilmek için "Özün Kanbay" başvurusuna bakmakta fayda vardır. Başvurucunun "Facebook'ta yer alan ve üçüncü bir şahsa ait bir hesapta" yayınlanan bir mesajın altına ""[R.E.] denen haddini bilmez kadına sesleniyorum..." şeklindeki kendi yorumunu eklemesiyle ilgili olarak başvurucu hakkında söz konusu yorumu üzerine hakaret suçundan dolayı kamu davası açılmış ve hakaret suçundan dolayı "Manisa 3. Sulh Ceza Mahkemesi 4/3/2014 tarihinde başvurucunun hakaret suçundan 1.800 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına kesin olarak karar vermiştir." Bu kararın kesinleşmesi üzerine başvurucu AYM'ye ifade özgürlüğünün ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunmuştur. AYM esas yönünden incelemesini "müdahalenin varlığı" (başvurucunun ifade ettiği görüşü nedeniyle adli para cezasıyla cezalandırılması ifade özgürlüğüne müdahalenin varlığını göstermektedir), "müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığı" yönlerinden incelemektedir. "Müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığı"nı ise "kanuni-

---

şeref ve saygınlığını rencide edici boyutta olmaması nedeniyle hakaret suçunun unsurlarının oluşmadığı gözetilmeden, sanık hakkında mahkumiyet hükmü kurularak, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi hukuka aykırı görülmüştür." Y. 4. CD. E. 2020/30484 K. 2021/3400 T. 8.2.2021 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 8.4.2022)

73 Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 643.

74 Soyaslan (n. 6) 319, 323.

75 Aydın (n. 8) 889.

76 Gökcan ve Artuç (n. 12) 4623-4624.

77 Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 634.

lik" (TCK'nın 125. maddesiyle Anayasa'nın 13. maddesinde düzenleme altına alınan kanunla sınırlama ölçütü karşılanmaktadır) "meşru amaç" (bahsi geçen müdahale "başkalarının şöhret veya haklarının" korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğundan meşru amacı taşımaktadır) ve "demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük" kapsamında incelemektedir. Bu başvuruda AYM, ilk derece mahkemesi tarafından başvurucu hakkında mahkûmiyet hükmü verilmesiyle başvurucunun ifade özgürlüğüyle, müştekinin şerefine ve itibarına saygı hakkı arasında dengenin kurulmadığını, başvurucunun kullandığı bu ifadeyle eleştiri hakkını kullandığını, ayrıca başvurucu tarafından kullanılan "haddini bilmez" ifadesi bakımından "Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre "had" kelimesi"nin ""sınır, uç", "haddini bilmek" deyimi"ninse "kendi "değer ve yeteneğinin farkında olmak ve konumuna, durumuna uygun davranmak" anlamları"na geldiğin"i belirttikten sonra başvurucu tarafından bu ifadenin "durumuna uygun davranmayan, sınırını aşan kişi anlamında kullanıldığ"nı, bu kapsamda müştekiyi ağır bir şekilde eleştirmek dışında bir amacın bulunmadığını, ilk derece mahkemesince "başvurucunun ifade özgürlüğü karşısında müştekinin şeref ve itibarının korunmasındaki üstün yararı"n gösterilemediğini, başvurucu hakkında adli para cezasının verilmesinin "demokratik toplumda gerekli olduğu"ndan bahsedilemeyeceğini belirterek başvurucunun "Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine" karar vermiştir."[78] AYM'nin söz konusu kararı, hakaret suçuyla ilgili olarak başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet hükmü bakımından ihlal gördüğü tek karar değildir. Benzer gerekçelerle verdiği pek çok karar bulunmaktadır.[79] Söz konusu durum da esasen hakaretin nis-

---

78 *"Anayasa Mahkemesi benzer başvurularda, başvurucunun cezalandırılmasına ilişkin derece mahkemelerinin kararlarında başvurucunun ifade özgürlüğü ile başkalarının şöhret veya haklarının korunması arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğini değerlendirmektedir (Nilgün Halloran,§§ 27, 41, 52; Ergün Poyraz (2), § 56; İlhan Cihaner (2), § 39; Kemal Kılıçdaroğlu, §§ 56-58). Bu, soyut bir değerlendirme değildir. Anayasa Mahkemesi ilke olarak; i. Başvurucu tarafından yapılan düşünce açıklamalarının tamamının söylendiği bağlamdan kopartılmaksızın olayın bütünselliği içinde değerlendirilip değerlendirilmediğini, ii. Müdahaleyi haklı göstermek için ulusal makamlar tarafından ortaya konan gerekçelerin "ilgili ve yeterli" görünüp görünmediğini, iii. Başvuru konusu olan müdahalenin "gözetilen meşru amaçla orantılı" olup olmadığını inceler. Bu incelemeyi yaparken Anayasa Mahkemesi somut olaya uyduğu ölçüde; a. Başvurucunun kullandığı ifadelerin türünün, b. Kamusal tartışmalara katkı sunma kapasitesinin, c. İfadelere yönelik kısıtlamaların niteliğinin ve kapsamının, d. İfadelerin kimin tarafından dile getirildiğinin, kime yöneldiğinin, e. Kamuoyu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığının gerektiği gibi değerlendirilip değerlendirilmediğine bakar."* AYM, Özün Kanbay Başvurusu, Başvuru Numarası: 2014/5584, Karar Tarihi: 9.1.2018 (30319 sayılı 1.2.2018 tarihli Resmî Gazete)

79 Yine bu kapsamda başvurucunun *"gazeteci E.Y. ile birlikte her hafta Youtube isimli video paylaşım sitesinde Erzurum Haber TV kullanıcı adıyla yayımlanan Haftaya Bakış isimli bir haber yorum programı"*nda bir milletvekili hakkında kullandığı ve bağlamından

biliğini göstermekte olup, bu nisbilik karşısında yaptırım olarak ceza hukuku yaptırımlarına başvurulması yerinde değildir.

III. HAKARETİN SUÇ OLMAKTAN ÇIKARILMASINA YÖNELİK EĞİLİM

Suçun ne olduğu sorunu kapsamında ilki biçimsel ikincisiyse öze ilişkin olmak üzere iki anlayış mevcuttur. Biçimsel anlayış uyarınca suç, kaynağını kanundan alır ve suç, ceza kanununca öngörülen emrin ya da yasağın ihlalidir.[80] Bu kapsamda pozitivist bir yaklaşım benimsenmekte olup, davranış kuralının ihlaline tepki olarak uygulanan yaptırım, suçu diğer hukuka aykırı fiillerden ayırmaktadır.[81] Kanunkoyucunun bir fiili suç saymasındaki nedenlereyse bakılmamaktadır. Suçun soyut bir yapı olarak, yani kanunkoyucu tarafından belirlenen bir norm halinde kavramsal görünümü söz konusudur. Ancak suçun somut bir yapı olarak yani hayatta gerçekleştirilen bir fiil olarak dikkate alınması da mümkündür. Olgusal denilen bu görünümünde suç, kanun tarafından biçimlendirilen tipi gerçekleştiren fiildir. Ayrıca söz konusu durumda bir fiilin suç olup olmadığının belirlenmesinde yalnızca somut olarak gerçekleşen fiilin kuralla benzeşimi yeterli olmayıp aynı zamanda hukuka uygunluk nedenlerinin de bulunmaması gereklidir. Bu kapsamda suçun doğal olgular alemine değil normatif olgular alemine ait olduğu görülmektedir. Nitekim olgusal bakımdan deneye dayalı bir doğrulamanın değil, bireyin gerçekleştirdiği bir davranışı hakkındaki değer hükmünden ibarettir. Ortada bu şekilde ceza normuyla somutlaşan bir değerlendirme yoksa artık suçun varlığından da bahsedilemez.[82]

Ceza hukuku biliminin, suçun gerçek mahiyetinin anlaşılabilmesi için özü yönünden ne olduğunu da açıklamak yönünde çabalarının olduğu görülmektedir. Nitekim suç, bireylerin davranışları üzerine kanunkoyucu tarafından

koparılmak suretiyle *"iş takipçici"* şeklindeki ifade nedeniyle hakaret suçundan dolayı verilen mahkumiyet hükmüyle ilgili olarak bunun *"başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahale için ilgili ve yeterli olarak kabul"* edilemeyeceğini ve bu nedenle AYM'nin *"Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile onun özel güvencelere bağlanmış şekli olan ve Anayasa'nın 28. maddesinde yer alan basın* özgürlüğü"nün ihlal edildiği yönünde verdiği kararı için bkz. Cem Atmaca, Başvuru Numarası: 2018/6030, Karar Tarihi: 8/9/2021 (https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/6030). Yine benzer yönde verilen diğer kararlar için bkz. Seray Şahiner Özkan, Başvuru Numarası: 2016/6439, Karar Tarihi: 9/6/2021 https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/6439; Sami Küçükbaşkan, Başvuru Numarası: 2018/5571, Karar Tarihi: 8/9/2021 (https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/5571).

80 Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım* (26. Bs., Savaş Yayınevi 2021) 100.

81 Claire Finkelstein, 'Positivism and the Notion of an Offense' (2000) 88(2) California Law Review 335, 336.

82 Zeki Hafızoğulları ve Muharrem Özen M, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar* (12. Bs., US-A Yayıncılık 2019) 151.

gerçekleştirilen bir değer hükmüyse de neden bazı davranışların suç olarak öngörüldüğü, bazı davranışlarınsa öngörülmediği karşısında suçun özünün ve suçu diğer hukuka aykırı fiillerden ayıran kriterlerin ne olduğu üzerinde durulmalıdır.[83] Ancak suçun öze ilişkin anlayışının genelleme işlemine başvurularak doğrudan pozitif hukuktan çıkarılması gereklidir. Aksi halde bireyin gerçekleştirdiği davranışın cezalandırılabilmesi için bulunması gerekli olan özelliklerin araştırılması faaliyeti, yalnızca olması gerekeni ifade eder. Bu durumsa yalnızca belirli bir görüş bakımından ve bu kapsamda belirli ahlaki, sosyal ya da politik idealler bakımından değer taşır. Bu nedenle özü bakımından suçun ahlaki düzeni ağır bir şekilde ihlal eden ya da doğruluk veya merhamet kurallarına ağır bir aykırılık oluşturan fiiller şeklinde anlaşılması gerektiğine ilişkin görüşler öğretide mevcutsa da bu görüşlerin pozitif düzenlemelere bakıldığında geçerli olmadığı görülmektedir. Nitekim ahlaka aykırı nitelik taşımayan fiillerin de yine yalnızca merhamet ya da doğruluk duygularını ihlal eden fiillerin de suç olarak düzenlenmediği görülmektedir.[84] Ayrıca özü bakımından suçun kanunkoyucunun takdirine göre toplumun varlığını ve korunmasını imkansız hale getiren ya da önemli ölçüde tehlikeye sokan fiiller şeklinde kabul edilmesi her ne kadar ağır ihlaller bakımından geçerliyse de nispeten hafif nitelikteki fiiller bakımından bu kabul geçerli değildir.[85] Bu kapsamda çalışmanın konusunu oluşturan hakaret suçunun örnek olarak verilmesi mümkündür. Yine toplumu geliştirici işleve sahip ceza normlarının bulunması da bu kabule engel oluşturmaktadır.[86]

Öğretide suçla diğer hukuka aykırı fiiller arasındaki farkın ne olduğu tartışılmış ve öze ilişkin bir ölçüt bulunmak istenmişse de sonuç olarak niteliksel bir farklılığın olmadığı belirtilmelidir.[87] Fark tümüyle suçla diğer hukuka aykırı fiilleri birbirinden ayıran ihlale tepki olarak gösterilen tepkinin yani yaptırımın türüdür. Buna karşın söz konusu durumun tümüyle kanunkoyucunun keyfiyetinin eseri olduğu söylenemez. Nitekim yaptırımın türü şayet ceza olarak belirlenecekse, ceza sosyal topluluk bakımından da külfetli olduğundan yalnızca kanunkoyucunun cezasız olamayacağını kabul ettiğinde uygulanmalıdır.[88] Özellikle de bir fiilin suç mu yoksa kabahat olarak mı kabul edilmesi bakımından sürekli şekilde değişen ölçütlere dayanarak gerçekleştirilen değerlendirmeler de bu yorumu haklı kılmaktadır. Bu kapsamda suç olan bir fiilin suç olmaktan çıkartılarak kabahate dönüştürülmesi ya da tam tersi örnek ola-

---

83 Finkelstein (n. 81) 336.

84 Toroslu ve Toroslu (n. 80) 101.

85 Hafızoğulları ve Özen (n. 82) 153.

86 Toroslu ve Toroslu (n. 80) 102; Hafızoğulları ve Özen (n. 82) 153

87 Ayrıntılı bilgi için bkz. Hafızoğulları ve Özen (n. 82) 155-156.

88 Toroslu ve Toroslu (n. 80) 104-107

rak verilebilir. Nitekim 5326 sayılı Kabahatler Kanunu[89] ile daha önce suç olarak kabul edilen bazı fiillerin kabahat olarak kabulü söz konusu olmuştur. Yine karşılaştırmalı hukuka bakıldığında bir fiilin suç olarak öngörülüp öngörülmemesindeki farklılıklar da bu yorumu desteklemektedir.[90] Söz konusu durum evrensel bir ceza hukuku düzeninden bahsedilmesine de engel oluşturmaktadır. Nitekim günümüzde aralarında ilkesel bazda önemli benzerlikler bulunmasına karşın farklı birçok ceza düzeninin bulunduğu görülmektedir.[91] Bu kapsamda çalışmanın konusunu oluşturan hakaretin tüm hukuk düzenlerinde suç olarak düzenlenmemesi de söz konusu durumun göstergesidir.

Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında özellikle de basın yoluyla gerçekleştirilen hakaretin ifade özgürlüğüne getirdiği sınırlamalar sebebiyle suç olmaktan çıkarılması eğiliminin bulunduğu görülmektedir.[92] Bu kapsamda yalnızca tazminatı gerektiren bir haksız fiil olarak düzenlenmesi yönünde öğretide de görüşler bulunmaktadır.[93] Nitekim hakaretin suç olarak düzenleme altına alınması, adeta basın yoluyla kamu görevlilerinin eleştirilmesi bakımından misillemeye ve medya üzerinde baskı kurmaya sebebiyet verebilmektedir.[94] Örneğin Anglosakson hukuk sisteminin geçmişten günümüze dek eğilimi, hakaret suçundan dolayı yargılamanın sınırlandırılması[95] ve aşamalı bir şekilde bunun suç olmaktan çıkartılmasına yöneliktir.[96]

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) medya özgürlüğü temsilcisi de hakaretin suç olarak düzenlenmesinin, basın yoluyla ifade özgürlüğünün kullanılması bakımından önemli bir baskı unsuru niteliğini taşıdığı görüşüne sahiptir. Bu kapsamda hakaretin tamamen suç olmaktan çıkarılmasını ve bu tür uyuşmazlıkların uyuşmazlık çözüm organlarında veya hukuk mahkemelerinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.[97] Buna karşın örneğin 2017 yılı itibariyle AGİT üyesi devletlerin dörtte üçünde halen hakaretin suç olarak

---

89 25772 (Mükerrer) sayılı 31.3.2005 tarihli Resmî Gazete

90 Toroslu ve Toroslu (n. 80) 107-108.

91 Hafızoğulları ve Özen (n. 82) 154.

92 Sınar (n. 22) 75.

93 Sulhi Dönmezer, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler* (16. Bs., Beta Yayıncılık 2001) 276.

94 United Nations A/HRC/20/17 (n. 1) 15; Richard N. Winfield ve Kristin Mendoza, 'The Abolition Movement: Decriminalizing Defamation and Insult Laws' (2007) 25 Comm Law 7, 7.

95 Bu kapsamda örneğin Amerika'da hakaretin suç olarak düzenlenmiş olmasına ve sıklıkla işleniyor olmasına karşın, hakaret nedeniyle ceza davalarının oldukça nadiren açılması günümüzde ise hiç açılmaması söz konusu olmaktadır. Bkz. Robert A. Leflar, 'Social Utility of the Criminal Law of Defamation' (1956) 34 Tex L Rev 984, 984.

96 John Van Der Berg, 'Should There Be a Crime of Defamation?' (1989) 106(2) South African Law Journal 276, 285.

97 https://www.osce.org/fom/decriminalization-of-defamation (Erişim Tarihi: 26.05.2022)

mevzuatta varlığını sürdürdüğü ve hapis cezasının da hakaret nedeniyle açılan ceza davaları bakımından çoğu devlet açısından uygulanması muhtemel bir yaptırım olduğu rapor edilmektedir. Hakareti suç olmaktan çıkartan devletlerinse çoğunun Anglosakson hukuk sisteminin benimsendiği ülkeler ile Güney Doğu Avrupa ve Orta Asya'da yer alan ülkelerin bazısı olduğu belirtilmektedir. Buna karşın Türkiye, Yunanistan, Portekiz, İtalya, Macaristan, Azerbaycan ve Orta Asya ülkelerinin bazılarında hakaretin suç olarak düzenlendiği ve önemli bir baskı unsuru olarak kullanıldığı ve sorunların bulunduğuna işaret edilmektedir.[98] Kazakistan, San Marino, Belçika, Türkiye, Karadağ, Mozambik, Monako, Brunei, Laos, Rusya, Singapur, Tacikistan, Polonya, Libya hakaretin suç olmaktan çıkartılmasına yönelik Birleşmiş Miletler (BM) insan hakları organlarınca tavsiyeye konu olmuştur.[99] Hatta İsviçre, Danimarka, Almanya gibi basın özgürlüğünün nispeten güçlü savunucuları olarak nitelendirilen devletlerde dahi basın mensupları hakkında hakaret nedeniyle mahkûmiyet hükmünün uygulandığı ifade edilmektedir.[100]

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi de hakaretin suç olmaktan çıkarılması gerektiği görüşüne sahiptir. Hatta Konsey'in 2007 tarihli 1577 sayılı kararı "Hakaretin Suç Olmaktan Çıkarılmasına Doğru" şeklindedir. Bu kararın 1. maddesinde ifade özgürlüğünün demokrasinin temel taşı olduğu, 6. maddesinde hakaretin suç olarak düzenlenmesinin ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasında bir baskı aracı olarak kullanıldığı, bu nedenle azami bir özen gösterilmek suretiyle bu suçun uygulama alanı bulması gerektiği, 17. maddesinde hakaret suçunun karşılığında hapis cezasının uygulanmaması, hakaret bakımından ceza muhakemesinin kötüye kullanılmaması ve savcıların bağımsızlığının garanti altına alınması, hakaret teşkil eden ifadeler bakımından isnadın ispatı gibi güvencelerin tanınması, kamu görevlilerine karşı hakaret edilmesi bakımından daha yüksek bir korumanın sağlanmasına engel olunması ve bu kapsamda TCK'nın 125. maddesinin 3. fıkrasının gözden geçirilmesinin gerektiği yönünde Türkiye'ye çağrı yapıldığı, 10. maddesinde AGİT medya özgürlüğü temsilcisinin hakaretin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik çabaları memnuniyetle karşıladığına, yine bu kararın 11. maddesinde çoğu üye ülkenin yasalarında hakaret suçu için hapis cezasının öngörülmesinin ve bunun etkin bir şekilde uygulanmasının endişe verici bir durum olduğuna işaret edilmiş ve söz konusu olumsuz duruma örnek olaraksa Türkiye ve Azerbaycan verilmiştir. 14. maddesindeyse hakaret fiili bakımından ölçüsüz nitelikte olabilecek şekilde tazmi-

---

98 Organization for Security and Co-Operation in Europe, The Representative on Freedom of the Media Dunja Mijatović, Defamation and Insult Laws in the OSCE Region: A Comparative Study, March 2017, 5.

99 Keehn, Emily Nagisa, 'Decriminalization and the U.N. Human Rights Bodies' Research Working Paper Series 2018 (7) 38, dp. 316.

100 Organization for Security and Co-Operation in Europe (n. 98) 5.

nata hükmedilmesinin dahi yerinde olmadığı ve söz konusu durumun AİHS'in 10. maddesini ihlal eder nitelikte olduğu belirtilmiştir.[101] Buna karşın Avrupa Birliği'ne üye olan ve aday olan çoğu ülkede hakaret nedeniyle hapis cezasının uygulandığı belirtilmelidir.[102] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ise hakaret nedeniyle başvurucular hakkında hapis cezasına mahkûmiyet hükmünün verilemeyeceğini açıkça belirtmese de verdiği ihlal kararlarında dolaylı olarak adli para cezasının ya da tazminatın verilebileceğini desteklemekte ancak bunların da orantısız olmaması gerektiğini belirtmektedir.[103]

Birleşmiş Milletler insan hakları organları da bizatihi hakaretin suç olarak düzenlenmesinin ifade özgürlüğüne müdahale oluşturduğu endişesiyle bu suç karşılığında hapis cezasının dahi kaldırılmasına bakılmaksızın hakaretin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır.[104] Nitekim Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi 34 nolu Genel Görüşü'nün 47. paragrafında taraf devletlerin hakareti suç olmaktan çıkarma konusunu dikkate almaları, yalnızca çok ciddi olaylar bakımından ceza hukukuna başvurulması ancak bu durumda dahi hapis cezasının uygulanmamasının gerektiği belirtilmektedir.[105] Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Geliştirilmesi ve Korunmasına İlişkin Özel Raportör'ün 4.6.2012 tarihli raporunda özellikle de kamu görevlilerinin politikalarının ya da bireysel faaliyetlerinin eleştirisi kapsamında basın özgürlüğü bakımından hakaretin önemli bir tehdit oluşturduğuna dikkat çekilmiştir. Rapora göre kamu görevlileri bakımından hakaretle ilgili olarak kamu görevlisi olmayanlara nazaran daha yüksek bir korumanın sağlanması yerinde değildir, nitekim bu kimselerin daha toleranslı olması gereklidir.[106] Kamu nezdinde bir itibara sahip kamu görevlisi bakımından suçun re'sen kovuşturulması, hakaretin esasında bireyin saygınlığının korunmasının ötesinde göz önünde olan kamu görevlilerin korunmasına ilişkin bir hüküm olarak görülmesine sebebiyet verecek niteliktedir. Bu kapsamda herkesin sahip olduğu saygınlık, yalnızca göz önünde olanların saygınlığının korunmasına hizmet etmekte-

---

101 Parliamentary Assembly, Resolution 1577 (2007), Towards Decriminalisation of Defamation

102 Nitekim 2016 yılında kaleme alınan bir çalışmada AB üyesi 28 devletten yalnızca üçünde (Birleşik Krallık, İrlanda ve Kıbrıs) hakaretin suç olarak düzenlenmediği, kalan 25'inden ise yalnızca 4'ünün (Romanya, Fransa, Hırvatistan ve Bulgaristan) haricinde diğerlerinde hakaret karşılığında hapis cezasının yaptırım olarak öngörüldüğü yönünde bkz. Aneta Spaic, Claire Nolasco ve Milos Novovic, 'Decriminalization of defamation e The Balkans case a temporary remedy or a long term solution?' (2016) 47 International Journal of Law, Crime and Justice 21, 22.

103 Spaic, Nolasco ve Novovic (n. 102) 26.

104 Keehn (n. 99) 35-36.

105 United Nations CCPR/C/GC/34, International Covenant on Civil and Political Rights, Distr.: General 12 September 2011, Human Rights Committee 102nd session Geneva, 11-29 July 2011 General Comment No. 34, 12.

106 United Nations A/HRC/20/17 (n. 1) 15.

dir.[107] Öğretide de TCK'da kamu görevlisine görevinden dolayı hakaretin hem cezanın daha fazla verilmesini gerektiren nitelikli hal olarak düzenlenmesi hem de bu durumda suçun takibinin re'sen gerçekleştirileceğinin öngörülmesi; birey hak ve özgürlüklerinin korunması esasına dayanan çağın demokratik gereklerine uygun olmayıp bir anlamda "kutsal devlet" anlayışının görünümü olduğu yönünde eleştirilmektedir.[108] Bu kapsamda hakaretin suç olarak düzenlenmesini ifade etmek üzere "adli taciz" ifadesi kullanılmaktadır. Bizatihi hakaretin suç olarak düzenlenmesinin ve bu nedenle muhakemenin kendisinin dahi korku iklimi yarattığı ve oto sansüre sebep olacağı ifade edilmektedir.[109] Ayrıca ceza hukukuna gerekli olmadığı halde başvurmanın, ceza hukukunun bir anlamda otoritesini de azaltacak nitelikte olduğunun da altının çizilmesinde fayda vardır. Bu çerçevede yukarıda da bahsi geçen uluslararası kuruluşların girişimleriyle karşılaştırmalı hukukta hakaretin suç olmaktan çıkarılması ya da en azından karşılığında hapis cezasının verilmesinden vazgeçilmesi yönünde eğilimlerin bulunduğu görülmektedir.[110]

Hakaretin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik eğilim, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından da desteklenerek dile getirilmektedir.[111] Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde insan hakları örgütleri, basın özgürlüğüyle ilgili topluluklar ve de medya kuruluşları hakaretin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik görüşe sahiptir.[112] Bu kapsamda günümüzde hakaretin suç olarak düzenlenmesine ilişkin itirazların giderek arttığı gözlemlenmekteyse de hakaretin Kıta Avrupası'nda çoğu ülkede halen suç olarak öngörülmesi, ceza muhakemesinde medeni muhakemeye nazaran delil elde etmenin daha kolay olması, bireylerin şerefini korumak için hakaretin suç olarak düzenlenmesinin gerekli olduğu şeklindeki gerekçelerle hakaretin suç olarak öngörülmesinin yerinde olduğuna ilişkin görüşler de vardır.[113] Yine insanın kişiliğinin maddi ve manevi varlığından oluştuğu nasıl ki maddi varlığı ceza hukuku kapsamında korunuyorsa manevi varlığının da aynı şekilde korunması gerektiği ifade edilmektedir. Aksinin kabulü insanın kişiliğinin tam olarak korunmasına imkân vermeyecektir

---

107 Michael Kubiciel ve Thomas Winter, 'Globalisierungsfluten und Strafbarkeitsinseln – Ein Plädoyer für die Abschaffung des strafrechtlichen Ehrenschutzes' (2001) 113 (2) ZStW 305, 313-314.

108 Bayraktar, Keskin Kiziroğlu, Yıldız, Zafer, Aksoy Retornaz, Akyürek, Evik, Sınar, Altunç, Aytekin İnceoğlu, Erman, Erman Eroğlu (n. 2) 449, 464.

109 United Nations A/HRC/20/17 (n. 1) 10.

110 Sınar (n. 22) 75, 110-111.

111 https://www.tgc.org.tr/raporlar/basin-raporlari/1857-a%C4%9Fustos-2013-raporu-3.html (Erişim Tarihi: 27.05.2022)

112 Phiri (n. 62) 49.

113 Keehn (n. 99) 38

denilmektedir.[114] Yine hakaretin suç olmaktan çıkarılmasını ve tümüyle özel hukuk yaptırımlarına tabi kılınmasını haklı kılacak herhangi bir makul gerekçenin bulunmadığı da öğretide savunulmaktadır. Hatta bu görüşe göre hakaret suçu için öngörülen ceza yaptırımı ağır da değildir.[115] Ayrıca öğretide hakaretin suç olmaktan çıkarılmasının Türkiye açısından henüz "erken"[116] ve olanaklı olmadığı ifade edilmektedir. Nitekim mağdurun hakaret nedeniyle şerefi ihlal edilmekte ve bu durum bazı hallerde toplumsal varlığının ve de ekonomik olanaklarının yok olmasına dahi sebebiyet verebilme potansiyelini bünyesinde taşımaktadır. Buna karşın siyasetçiler, kamu görevlileri ve de kamuya kendi isteğiyle mal olan kişiler bakımından yine kamusal meselelerle ilgili tartışmalarla ilgili olarak cezasızlık ölçütlerinin ve isnadın ispatının daha esnek olarak uygulanması ve bilimsel ve sanatsal faaliyetlerle ilgili olarak da genel bir hukuka uygunluk nedeninin öngörülmesi önerilmektedir. Ayrıca kamu görevlisine görevi nedeniyle hakaretin özellikle de kamuoyunu ilgilendiren konularla ilgili olması durumunda cezanın daha fazla verilmesi yerine cezada indirim yapılmasını gerektiren bir neden olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir.[117]

Buna karşın hakaretin karşılığında özel hukuk yaptırımları dururken ceza hukuku yaptırımlarının uygulanması kaygı vericidir. Nitekim bizatihi ceza hukuku yaptırımı öngörülmesi özellikle de ifade özgürlüğü bakımından orantısız bir caydırıcılığa sebebiyet vermektedir.[118] Hakaretin suç olarak düzenlenmesiyle birlikte bir yandan bireylerin hakarete uğramama yönündeki hakkıyla, ifade ve basın özgürlüğü çatışma halindedir. İfade ve basın özgürlüğünün önemi dikkate alındığında, bu çatışmanın dengelenebilmesi adına da hakaretin suç olmaktan çıkarılması gereklidir.[119] Ayrıca hakaret nedeniyle özel hukuk yaptırımına hükmedilmesi ceza mahkumiyetinin aksine birey hakkında sosyal etik bir kınamayı içermemektedir.[120] Zira bir kimse hakkında hakaret suçundan dolayı mahkûmiyet hükmü olarak hapis cezası değil, adli para cezasına hükmedilmesi halinde dahi 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun[121] 4. maddesinin 1. fıkrasının uyarınca bu mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi halinde "adlî sicile kaydedil"mesi gerekmektedir.

---

114 Erman (n. 8) 2; Erman ve Özek (n. 10) 255; Üzülmez (n. 10) 41; Centel, Zafer ve Çakmut (n. 40) 233.

115 Eisele ve Schittenhelm (n. 33) Rn. 1a.

116 Aydın (n. 8) 914.

117 Aydın (n. 53) 113.

118 United Nations A/HRC/20/17 (n. 1) 10, 17-18.

119 Van Der Berg (n. 96) 279.

120 Kubiciel ve Winter (n. 107) 328.

121 25832 sayılı 1.6.2005 tarihli Resmî Gazete

Hakaretin suç olmadığı yalnızca özel hukuk yaptırımını gerektiren haksız bir fiil olarak öngörüldüğü ülkeler bakımından dahi gerçekleştirilen bu fiil nedeniyle yüksek ve orantısız bir mali yaptırımın da ifade ve basın özgürlüğü bakımından olumsuz sonuçlara sebebiyet verebileceği belirtilmelidir. Bu kapsamda öngörülen özel hukuk yaptırımlarının ortaya çıkan zarar veya tehlikeyle orantılı olması ve yasalarla sınırlandırılması gereklidir.[122] Aksinin kabulü yine ifade özgürlüğü bakımından sansüre sebebiyet verecektir ki bu sadece basına da özgü olmayıp serbest iletişim sürecini de etkileyebilecek niteliktedir.[123]

Hakaret suçunun mağdurunun tüzel kişi olup olamayacağı hususu öğretide tartışmalıdır. Tüzel kişilerin bu suçun mağduru olamayacağının savunulmasında tüzel kişilerin kendilerini oluşturan gerçek kişilerin şereflerinden ayrı kendilerine özgü ve bu kapsamda korunmaya değer bir şerefi yoktur denilmektedir.[124] Aksi yönde savunulan görüşe göreyse tüzel kişilerin medeni haklara ve mal varlığı haklarına sahip olmaları özellikle ekonomik alanda kendilerine has bir itibara sahip olmalarını gerektirdiğinden bu suçun mağduru olabilmeleri mümkündür.[125] Buna karşın TCK'nın 125. maddesinde "kimse" ifadesine yer verilmesi nedeniyle ve bu ifadenin yalnızca gerçek kişileri ifade ettiği belirtilerek tüzel kişilerin bu suçun mağduru olamayacakları da savunulmaktadır. Yine TCK'nın 125. maddesinin son fıkrası gereğince kurulların dahi bu suçun mağduru olamaması, suçun kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılacak olmasının da bir diğer engeli oluşturduğu ifade edilmektedir. Nitekim Yargıtay'ın görüşü de hakaret suçunun mağdurunun tüzel kişi olamayacağı yönündedir.[126] Ancak özel kanunlarda bunun aksine düzenlemelere yer verilmesinin mümkün

---

122 United Nations A/HRC/20/17 (n. 1) 15.

123 Kubiciel ve Winter (n. 107) 328.

124 Soyaslan (n. 6) 314; Üzülmez (n. 10) 44. Tüzel kişilerin herhangi bir suçun mağduru olmasının mümkün olmaması nedeniyle bu suçun da mağduru olamayacağı yönünde bkz. Yenidünya ve Alşahin (n. 3) 49.

125 Erman ve Özek (n. 10) 2-3, 259-260; Bayraktar, Keskin Kiziroğlu, Yıldız, Zafer, Aksoy Retornaz, Akyürek, Evik, Sınar, Altunç, Aytekin İnceoğlu, Erman, Erman Eroğlu (n. 2) 431-432. Bir diğer gerekçe olaraksa nasıl ki TCK'nın 301. maddesinde devlet tüzel kişiliğini ve devletin diğer organlarını aşağılamak suç olarak öngörülmüşse, diğer kamu hukuku ve özel hukuk tüzel kişilerinin de aşağılanmasının suç olarak kabul edilebilecek olması gösterilmektedir. Bkz. Aydın (n. 8) 887.

126 *"İncelenen dosyada, sanığın icra takibine karşı verdiği itiraz dilekçesinde, iddianamede bahsi geçen sözleri söylediği, TCK'nın 125. maddesine göre hakaret suçunda şeref ve saygınlığı rencide edebilecek nitelikte sözlerin gerçek kişilere yöneltildiğinde hakaret suçunu oluşturabileceği, herhangi bir gerçek kişiyle arasında aidiyet ilişkisi kurulmadan tüzel kişiye söylenen sözlerin bu kapsamda değerlendirilemeyeceği gözetilmeden, sanık hakkında mahkumiyet kararı verilmesi hukuka aykırı bulunmuştur."* Y. 18. CD. E. 2016/18978 K. 2017/1193 T. 6.2.2017 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 20.05.2022)

olduğu belirtilmektedir. Nitekim 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun[127] "itibarın zedelenmesi" başlıklı 158. maddesi[128] bakımından bu suçu mağdurunun tüzel kişi olması mümkündür.[129] Ancak 5411 sayılı Kanun'daki düzenlemenin söz konusu Kanun'a tabi kurumlarla ilgili olarak öngörüldüğü, bu kapsamda yer almayan tüzel kişilerin hakaret suçunun mağduru olabileceğinin söylenemeyeceği ifade edilmektedir.[130] Ancak TCK'nın 125. maddesinin son fıkrasının tüzel kişilerin mağdur olmayacağı şeklinde yorumlanması yerinde değildir. Nitekim bunu engeller bir niteliğe sahip değildir.[131] Buna karşın bu suçun mağdurunun tüzel kişi olamayacağının kabulü şeklindeki görüşün, hakaretin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik eğilime uyduğu bu nedenle tüzel kişilere karşı hakaretin gerçekleştirilmesi durumunda tüzel kişilerin ortaya çıkan zararı tazminat yoluna başvurmak suretiyle giderilebileceği ifade edilmektedir.[132]

Ceza, yaptırımların en ağırı olarak kabul edilir. Nitekim ceza yalnızca uygulanan açısından değil uygulayan bakımından da bir kötülüktür. Nitekim devlete adli polis teşkilatının, ceza mahkemelerinin kurulması, ceza infaz kurumlarının oluşturulması ve bu kurumların ayakta tutulması gibi önemli yükümlülüklerin yerine getirilmesini yükler. Bu kapsamda ceza sapı olmayan bir kılıca benzetilmektedir. Hem kılıcın doğrultulduğu kişiyi hem de kılıcı tutanı yaralamaktadır.[133] Bu nedenle büyük bir zorunluluk bulunmadığı takdirde ceza müeyyidesine başvurulmamalıdır.[134] Günümüzde hakaret suçunun sıklıkla işlendiği ve bu suç nedeniyle bireyler hakkında mahkûmiyet hükümlerinin verildiği ve bu durumun Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nce

---

127 25983 (Mükerrer) sayılı1.11.2005 tarihli Resmi Gazete

128 *"İtibarın zedelenmesi*
Madde 158 — Bu Kanunun 74 üncü maddesine aykırı davrananlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin günden ikibin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır.
Yukarıdaki fıkrada yazılı fiil neticesinde özel veya kamusal bir zarar doğarsa verilecek ceza altıda bir oranında artırılarak hükmolunur."
Bu Kanun'un 74. maddesi şu şekilde kaleme alınmıştır:
"İtibarın korunması
Madde 74 — 5187 sayılı Basın Kanununda belirtilen araçlarla ya da radyo, televizyon, video, internet, kablolu yayın veya elektronik bilgi iletişim araçları ve benzeri yayın araçlarından biri vasıtasıyla; bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olunamaz ya da bu yolla asılsız haber yayılamaz."

129 Toroslu ve Toroslu (n. 5) 112-113.

130 Gökcan ve Artuç (n. 12) 4621-4622.

131 Sınar (n. 22) 81. Benzer yönde bkz. Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 640. Aksi yönde bkz. Gökcan ve Artuç (n. 12) 4611.

132 Gökcan ve Artuç (n. 12) 4621-4622.

133 Toroslu ve Toroslu (n. 80) 103.

134 Van Der Berg (n. 96) 278.

hazırlanan 2020 yılı İstatistik yayınına da yansıdığı görülmektedir. Nitekim 2020 yılında hakaret, haksız fiil nedeniyle veya karşılıklı hakaret ve de kişinin hatırasına hakaret suçlarının işlendiğine ilişkin olarak toplamda 947.530 iddiayla ilgili olarak 529.418'isi hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararının verildiği, 349.049'u hakkında kamu davasının açıldığı, 69.018'i hakkındaysa "yetkisizlik-fezleke, görevsizlik, birleştirme, başka büroya gönderme" ve benzeri kararların verildiği belirtilmektedir. Yine 2020 yılında ceza mahkemelerince TCK'nın 125 ila 131. maddelerinde düzenleme altına alınan "şerefe karşı suçlar"la ilgili olarak toplamda 48.938 mahkumiyet, 41.111 beraat, 44.475 hükmün açıklanmasının geri bırakılması, 10.914 görevsizlik yetkisizlik, birleştirme, 68.980 davanın düşmesi, ceza verilmesine yer olmadığı, hüküm verilmesine yer olmadığı, davanın reddi, özel yasalar gereğince erteleme ve TCK'nın "akıl hastalığı" başlığını taşıyan 32. maddesi gereğince verilen kararlar olduğu görülmektedir. Ayrıca 2020 yılında ceza mahkemelerince verilen kararların %8,3'ünün bu kapsamda "şerefe karşı suçlar"la ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Yine 2020 yılında TCK uyarınca açılan dosyalarda "şerefe karşı suçlar"ın ilk beşte ve dördüncü sırada yer aldığı görülmektedir.[135]

2020 yılında TCK kapsamında sonuçlandırılan soruşturmalar kapsamında yer alan suçlara ilişkin verilen kararlardaki ilk on suç grubu incelendiğinde; kamu davası açılması kararının en yüksek olanlar arasında %36,8 oranı ile "şerefe karşı suçlar"ın üçüncü sırada olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca "şerefe karşı suçlar"la ilgili olarak toplamda 191.680 olan dosya bakımından, 4.677'sinin 2016 ve öncesinde, 5.718'inin 2017'de, 22.309'unun 2018'de, 88.815'inin 2019'da, 70.161'ininse 2020'de açıldığı belirtilmektedir.[136]

Hakaret, gündelik hayatın içinde sıklıkla karşı karşıya kalınan bir durumdur.[137] Hakaretin ortaya çıkardığı tehlikenin hem hakarete uğrayan hem de toplum açısından nispeten önemsizliği ve toplumu etkilememesi ceza hukuku kapsamında korunmaya yönelik ihtiyacın bulunmadığını göstermektedir. Hatta gündelik hayatın içinde çoğunlukla hakarete tanık olunduğu ancak kendimiz de dahil olmak üzere bireylerin şikayetçi olmadığı görülmektedir. Bu nedenle "önemsiz suç" olarak nitelendirilmesi mümkündür. Ayrıca bu fiilin işlenme sıklığı ve toplumda çoğunlukla tepki gösterilmeyen ve göz yumulan fiiller arasında olması da suç olmaktan çıkarılması bakımından bir gerekçe oluşturmaktadır. Yine hakaret suçuyla ilgili olarak açılan kamu davalarının sayısındaki fazlalık ve ceza mahkemelerinin iş yükü karşısında, daha önemli olarak nitelendirilmesi mümkün olan suçlar bakımından makul sürede yargılanmanın

---

135 Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, *Adli İstatistikler 2020,* (2020), 25, 43, 52, 88

136 Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, *Adli İstatistikler 2020,* (2020), (n. 135) 22, 49.

137 Leflar (n. 95) 984.

gerçekleştirilmesine engel taşıdığı yönünde hakaretin suç olarak düzenlenmesi öğretide eleştirilmektedir.[138] Nitekim hali hazırdaki durum bir bütün olarak sistemin etkinliğine de zarar verecek niteliktedir.[139] Ayrıca bu sayıların fazlalığının hakaretin suç olarak düzenlenmesi bakımından gereken caydırıcılığa sahip olmadığının göstergesi olarak yorumlandığı da görülmektedir.[140] Yine ceza muhakemesi sürecinin bizatihi kendisi de devlet için mali bir yükümlülüğe sebebiyet vermekte olup, bir fiilin suç olarak düzenlenmesi bakımından önlemek için tasarlanandan daha fazla zarar ortaya çıkmamalıdır. Aksinin kabulü ceza hukukunun devletin kendi aleyhine kullanılmasına sebebiyet verecektir.[141]

Ceza yaptırımına ancak bireyin temel haklarının doğrudan ya da dolaylı olarak korunması zorunluluğunun varlığı halinde başvurulmalıdır.[142] Söz konusu zorunluluk, cezanın mahiyeti itibariyle beraberinde getirdiği olumsuz etkileri meşrulaştıracak şekilde temel varlıklara yönelen ve katlanılmaz ihlallere karşı kabul edilmelidir.[143] Ancak bu durum kanunkoyucunun yalnızca toplumu daha fazla ilgilendiren kurallara uyulmasını sağlamak üzere cezaya başvurduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Nitekim ceza, yalnızca cezalandırılan hukuka aykırı fiilin daha ağır olması anlamını taşımaz. Zira ceza hukuku yardımcı yani tamamlayıcı bir niteliğe sahiptir.[144] Şayet diğer müeyyidelerin yetersizliği ya da imkansızlığı söz konusuysa artık bu ceza müeyyidesine başvurulmaktadır. Örneğin tazmin, bazı hallerde yeterli değildir. Nitekim tazmin, suçtan kaynaklanan zararın bir kısmını karşılar; ayrıca tazmin imkanından yoksun olan ya da kendisini öyle gösteren kimseler bakımından yetersizlik söz konusu olur. Her ne kadar hakaret suçu bakımından söz konusu olmasa da bazı hallerde tazmin edilecek bir zararın bulunmadığı da ifade edilmelidir.[145] Bu durum kanunkoyucunun nispeten "önemsiz" olarak değerlendirilmesi mümkün olan bazı davranışların ceza yaptırımlarının kolay bir şekilde derecelendirilmesi ve hafif biçimler kazanabilmesi karşısında cezaya başvurmasına sebebiyet vermektedir.[146] Ancak hakaret bakımından bu bahsi geçen hususlar birlikte değerlendirildiğinde hakaretin suç olarak düzenlenmesinin gerekli olmadığı sonucuna var-

---

138 Serhat Sinan Kocaoğlu, *Uluslararası (AİHM) ve Ulusal Yargı İçtihatları Çerçevesinde Hakaret Suçu, (5237 sayılı TCK m. 125-131),* (1. Bs., Seçkin Yayıncılık 2019) 436, 438, dp. 1852, 1857.

139 Van Der Berg (n. 96) 278.

140 Kocaoğlu (n. 138) 438.

141 Van Der Berg (n. 96) 277-278.

142 Toroslu ve Toroslu (n. 80) 102-103.

143 Finkelstein (n. 81) 335.

144 Hafızoğulları ve Özen (n. 82) 153

145 Toroslu ve Toroslu (n. 80) 103-104.

146 Hafızoğulları ve Özen (n. 82) 154.

mak mümkündür. Hatta özel hukuk kapsamındaki sorumluluk kuralları dikkate alındığında öğretide bu durumu ifade etmek üzere "politika hatası" kavramının dahi kullanıldığı görülmektedir.[147]

Ceza hukukunun son araç olma ilkesi karşısında hakaret bakımından yani bireysel mahiyetteki şerefin korunması ceza hukukunun dışında kalmalıdır.[148] Nitekim şerefin ve esasında kişiliğin korunması esasında bireyin özel meselesidir.[149] Bu kapsamda bireyin toplumsal konumu ne olursa olsun saygınlığına yönelik bir saldırı karşısında zararın giderimi için ihlale tepki olarak özel hukuk yaptırımları yeterlidir.[150]

İhlale tepki olarak uygulanan diğer yaptırımların imkansızlığı ya da yetersizliği, kanunkoyucunun nispeten ağır bir niteliğe sahip olmayan fiiller bakımından da cezaya başvurmasına sebebiyet vermektedir. Bu kapsamda özü açısından suçun, kanunkoyucunun değerlendirmesine göre devletin amaçlarıyla çatışan ve müeyyide olaraksa cezayı gerekli kılan bireyin davranışı olarak tanımlanması mümkündür.[151] Hakaretin suç olarak düzenlenmesi bakımındansa söz konusu tanımlama çerçevesine girdiğini söylemek olanaklı gözükmemektedir.

Günümüzde hakaretin suç olarak düzenlenmesinin meşru bir amaca hizmet etmediği ifade edilmelidir. Nitekim Roma hukukunda da suç olarak düzenlenen hakaretin topluma karşı bir suç olarak kabul edildiği görülmekteyse ve esasında neden suç olarak kabul edildiğine ilişkin gerekçelendirmenin yapılması güç olsa da bu nedeni pleblerin giderek artan gücü karşısında daha fazla tehdit edilen aristokrasinin toplumsal güvensizliğine dayandırmak mümkündür. Yine hakaretin toplumun ahlakına aykırı olarak görülmesi de bir diğer gerekçeyi oluşturabilir. Bu kapsamda hakaretin suç olarak düzenlenmesinin özel toplumsal koşullardan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Günümüzdeyse bu koşulların varlığını sürdürmek yönündeki kaygının çağdaş demokratik düzen karşısında geçerliliğini koruduğundan bahsedilmemelidir. İngiliz hukukunda ise hakaretin suç olarak öngörülmesinin temelinde kamu görevlilerinin saldırılara karşı korunması, özel kişiler bakımındansa düelloların önlenmesi amacı yatmaktadır. Böylece bireyler tarafından kamu düzenini bozucu nitelikte bir tepkinin verilmesinin önüne geçilmekte ve devlet bizatihi şerefe saldırıda bulunan kişiyi cezalandırmaktadır. Bu çerçevede devlet, hem şerefi saldırıya

147 Phiri (n. 62) 49.

148 Sınar (n. 22) 107. Buna karşın öğretide bireylerin saygınlığının ihlal edilmemesinin ve bu saygınlığın kabul edilmesinin toplum halinde yaşayabilmenin temel koşulu olduğu da ifade edilmektedir. Bkz. Dönmezer (n. 93) 271.

149 Kubiciel ve Winter (n. 107) 314.

150 Van Der Berg (n. 96) 277.

151 Toroslu ve Toroslu (n. 80) 104.

uğrayan kişiyi tatmin etmekte hem de kamu düzenini korumaktadır. Günümüzdeyse artık düello ve meydan okuma benzeri davranışların bulunmadığı görüldüğünden şerefe ilişkin saldırıların suç olarak düzenlenmesine gerek yoktur.[152] Zira hakaretin suç olmaktan çıkartılması toplumsal yaşamın sürdürülmesi ve korunması bakımından herhangi bir sıkıntıya yol açmayacaktır.[153] Nitekim çağdaş demokratik düzenlerde ceza hukuku insan haklarını güvence altına alan ve koruyan bir hukuk dalı olup toplumsal yaşamın varlığı bakımından korunması zorunlu olan hukuki varlık veya menfaatleri kapsamına almalıdır. Aksinin kabulü temel hak ve özgürlüklere engel olan bir anlayışa sebebiyet vermektedir.[154]

Öğretide TCK'nın 130. maddesinde düzenlenen "Kişinin hatırasına hakaret" suçu[155] bakımından ölenin manevi kişiliği ile ölülere saygı gösterilmesi şeklindeki dinsel inançla ilgili toplumsal değerin de korunduğu bu nedenle söz konusu maddeyle ilgili olarak istisnaya gidilerek bu fiilin suç olarak kalmaya devam edebileceği ancak bu durumda "şerefe karşı suçlar" arasında değil, ETCK'da olduğu üzere "din hürriyeti aleyhinde cürümler" arasında düzenlenmesi gerektiği savunulmaktadır. ETCK'nın 178. maddesinde din ve ölülere saygı arasında bir bağın kurulduğu bu nedenle de ölülere karşı suçların din hürriyetine karşı suçlar arasında düzenlenmesiyle ölülere karşı gösterilmesi gereken saygının dinsel kaynaklı olduğu düşünülmekteydi. Buna karşın ceza hukukunun laikleşmesiyle beraber bu suçun dine karşı suçlardan bağımsız bir kimliğe sahip olması gereklidir. Nitekim bu suçla ölen kişiye ve onun ruhuna saygı duygusu korunmak istenmektedir. Artık din özgürlüğü değil, ölünün kişilik hakkının ölümden sonraki etkisinin korunması söz konusudur. Bu nedenle de suçun "şerefe karşı suçlar" arasında düzenlenmesinin yerinde olduğu ifade edilmektedir.[156] Ancak ölümle birlikte kişilik son bulduğundan ve "şerefe karşı suçlar"ın kişilere karşı suçlar arasında yer alması nedeniyle bu görüşün yerin-

---

152 Van Der Berg (n. 96) 281-282.

153 Hakaret nedeniyle bireyler arasında korkunun, kuruntunun, şantajın söz konusu olacağı bireylerin huzurunun ve sükunun bozulacağı bu nedenle hem bireyin hem de toplumun korunmasına yönelik menfaatin hakaretin suç olarak düzenlenmesini gerektirdiği yönündeki aksi görüş için bkz. Erman (n. 8) 2; Erman ve Özek (n. 10) 256.

154 Aydın (n. 53) 64.

155 Şikâyet hakkı TCK'nın 73. maddesi uyarınca suçtan zarar görene aittir. Buna karşın TCK'nın 131. maddesinin 2. fıkrası uyarınca *"Mağdur,* şikayet *etmeden önce ölürse, veya suç ölmüş olan kişinin hatırasına karşı işlenmiş ise; ölenin ikinci dereceye kadar üstsoy ve altsoyu, eş veya kardeşleri tarafından şikayette bulunulabilir."* Öğretide hakaretin *"ölmüş olan kişinin hatırasına karşı"* işlenmesi bakımından yerinde olarak ölümle kişilik sona erdiğinden ve mağdur ölenin yakınları olduğundan söz konusu durumu ifade etmek üzere *"suç ölünün hatırasına işlenmiş ise"* şeklinde değiştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bkz. Aydın (n. 8) 913.

156 Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 685.

de olmadığı belirtilmelidir. Bu kapsamda dinle ilişki kurulsun ya da kurulmasın ölülere saygı gösterilmesi yönündeki topluma ait bir varlık veya menfaatin korunması söz konusudur. Böylece yakını olmayan ölülerin de şerefinin korunması söz konusu olacaktır.[157] Buna karşın bu görüşlerden ilki benimsendiği takdirde hakaretin suç olmaktan çıkartılması eğiliminin dine ve dinsel değerlere karşı hakareti de içerdiği belirtilmelidir. Bu kapsamda Avrupa Konseyi Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu'nun (Venedik Komisyonu) 76. Genel Kurulu'nda 17-18 Ekim 2008 tarihinde kabul edilen dine hakaretin ve din nedeniyle nefrete tahrikin düzenlenmesi ve kovuşturma konusu edilmesi konusuyla ilgili olarak ifade ve din özgürlüğü arasındaki ilişkiye ilişkin raporunda, din nedeniyle nefrete tahrik ayrık tutulmak şartıyla dine hakaretin suç olmaktan çıkarılması gerektiğine, bunun suç olarak düzenlenmesi için makul bir sebebin bulunmadığına ve bunun demokratik değerlerin ve de hoşgörünün üstün tutulması için gerekli olduğuna işaret edilmiştir.[158] İkinci görüşün benimsenmesi halindeyse her ne kadar TCK'nın 130. maddesinin[159] 2. fıkrası bakımından olmasa da 1. fıkrası bakımından ceza hukukunun son araç olma ilkesi karşısında ceza yaptırımına başvurulmasının gerekliliği sorgulanmaya açıktır.

Bu çerçevede, hakaretin suç olmaktan çıkartılması eğiliminin, Türk kanunkoyucusu tarafından benimsenerek TCK'nın 125 ila 131. maddelerinde düzenleme altına alınan şerefe karşı suçların tümüyle ceza hukuku mevzuatından çıkarılması yerinde bir tercih olacaktır.[160] Ancak bir önceki paragraftaki değerlendirmeler ışığında TCK'nın 130. maddesinde öngörülen "Kişinin hatırasına hakaret" suçunun özellikle de 2. fıkrasının suç olarak öngörülmesi gerekliliğinin kabulü karşısında, bu suçun TCK'nın "Özel Hükümler" başlıklı "İkinci Kitabı"nın "Topluma Karşı Suçlar"a ayrılan "Üçüncü Kısmı"nda yer alması en makul çözüm olacaktır.

---

157 Erman ve Özek (n. 10) 266.

158 Council of Europe, European Commission For Democracy Through Law (Venıce Commission) Report On The Relationshıp Between Freedom Of Expression And Freedom Of Religion: The Issue Of Regulation And Prosecution Of Blasphemy, Religious Insult And Incitement To Religious Hatred, s. 18-19.

159 *"Kişinin hatırasına hakaret*
Madde 130- (1) Bir kimsenin öldükten sonra hatırasına en az üç kişiyle ihtilat ederek hakaret eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Ceza, hakaretin alenen işlenmesi halinde, altıda biri oranında artırılır.
(2) Bir ölünün kısmen veya tamamen ceset veya kemiklerini alan veya ceset veya kemikler hakkında tahkir edici fiillerde bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."
Bu maddeye bakıldığında 1. fıkrasında ölen kişinin hatırasına hakaret, 2. fıkrasındaysa ölüleri tahkir olmak üzere iki ayrı suç tipine yer verildiği görülmektedir. Bkz. Koca ve Üzülmez, (n. 52) 462; Artuk, Gökcen ve Yenidünya, (n. 57) 478.

160 Sınar (n. 22) 115.

IV. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE İŞLENEN HAKARET SUÇU NEDENİYLE UYGULANAN YAPTIRIMIN HAKARETİN SUÇ OLMAKTAN ÇIKARILMASINA YÖNELİK EĞİLİM ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

2014 yılında Türk hukuk sisteminde hakaretin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik eğilim çerçevesinde ve demokratikleşme paketi kapsamında her ne kadar suç olmaktan çıkarılması söz konusu olmasa da nitelikli halleri de dahil olmak üzere yaptırım olarak hapis cezasının kaldırılması, sadece adli para cezasının uygulanmasına yönelik bir çalışmanın bulunduğu kamuoyuyla paylaşılmıştır. Paketin esas olarak nefret suçlarıyla ilgili olarak özel bir düzenlemeyi getirmeyi amaçlaması nedeniyle kamuoyunda nefret suçları taslağı şeklinde nitelendirildiği görülmektedir.[161] Hakaret bakımından yalnızca adli para cezasının öngörülmesindeki temel gerekçeyi ise esasında hakaretin suç olmaktan çıkarılması eğiliminin değil,[162] o dönem gezi eylemlerinin ardından "Twitter"da gerçekleştirilen hakaretlerle ilgili olarak "Twitter"ın Türkiye ile hakaret suçunun karşılığında hapis cezası öngörülmesi nedeniyle bilgileri paylaşmamasının oluşturduğu haberleri basına yansımıştır.[163] Bu kapsamda öğretide kanunkoyucunun Türk ceza hukuku kültürü ve uygulamasında önemli bir yeri olan hakaret suçunu bir anda suç olmaktan çıkarmak yerine terditli bir yaklaşımla ilk önce yalnızca adli para cezası öngörerek ardındansa tümüyle suç olmaktan çıkarabileceği öngörüsünde bulunulmaktadır. Nitekim aksinin kabulü toplumda önemli tepkilere sebebiyet verecektir şeklindeki endişenin dile getirilmesine sebebiyet vermektedir.[164] Ancak içinde bulunduğumuz 2022 yılı itibariyle henüz böyle bir değişiklik yürürlüğe girmemiştir ve suçun temel şekli bakımından seçenekli bir ceza yaptırımı öngörülmektedir.

Türk hukuk sistemine bakıldığında hakaret suçunun temel şekli bakımından TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasında "üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası"nın seçimlik olarak öngörüldüğü görülmektedir. Adli para cezasının da işlenen hakaret suçu nedeniyle tek başına öngörülebilmesinin hakaretin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik eğilim konusunda atılmış bir adım olduğu şeklinde yorumlandığı görülmektedir.[165] Hâkimin somut olayın koşullarına göre TCK'nın 61. maddesi uyarınca temel cezayı belirlemesi gerekmekte olup

---

161 http://www.radikal.com.tr/politika/nefret-paketinde-fazil-say-surprizi-1154985/ (18.03.2022)

162 Sınar (n. 22) 113-114.

163 https://www.medyaradar.com/hukumetin-twitter-formulu-belli-oldu-hapis-cezasi-kalkiyor-haberi-101088 (18.03.2022)

164 Sınar (n. 22) 114.

165 Gökcan ve Artuç (n. 12) 4610.

bu seçimlik yaptırımlardan hangisine hükmedildiğini gerekçelendirmesi gerekmedir, aksi durum bozma sebebidir.[166]

"Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezası" olup (TCK m. 49/2) TCK'nın "kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar" başlığını taşıyan 50. maddesinin 2. fıkrası uyarınca "Suç tanımında hapis cezası ile adlî para cezasının seçenek olarak öngörüldüğü hallerde, hapis cezasına hükmedilmişse; bu ceza artık adlî para cezasına çevrilmez."[167] Buna karşın söz konusu hapis cezasının TCK'nın 50. maddesinde belirtilen diğer seçenek yaptırımlara çevrilmesi mümkündür.[168]

TCK'nın 125. maddesinin 2. fıkrası uyarınca hakaretin "mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde" de 1. fıkrasında öngörülen ceza yaptırımı uygulanmaktadır.

Hakaret suçunun daha fazla ceza verilmesini gerektiren nitelikli hallerinin kaleme alındığı suçun "Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı, dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından[169] dolayı, kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle,[170] işlenmesi halinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz." şeklindeki TCK'nın 125. maddesinin 3. fıkrası bakımından se-

---

166 *"Adli sicil kaydında geçmiş hükümlülükleri bulunmayan sanıklar hakkında, seçimlik yaptırım öngören hakaret suçundan dolayı, hangi gerekçeyle hapis cezasının tercih edildiğinin açıklanmaması,"* Y. 18. CD. E. 2015/44160 K. 2017/15049 T. 19.12.2017 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 3.5.2022)

167 *"Dosya kapsamında seçimlik ceza içeren TCK'nın 125. maddesinin ilk fıkrası kapsamındaki hakaret suçunda temel cezanın hapis cezası olarak belirlenmesinden sonra aynı Kanun'un 50. maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenleme gereği adli para cezasına çevrilmesinin mümkün olmadığı, ancak sanığın aleyhine tespit edilen bu hukuka aykırılığın, aleyhe temyiz veya başkaca bir bozma nedeni bulunmadığından yol gösterme ve uygulamada birliği sağlama amacıyla eleştiri nedeni yapılması gerektiği kabul edilmelidir."* Y. 4. CD. E. 2008/21401 K. 2009/6167 T. 24.3.2009 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 3.5.2022)

168 "*Sanığın işlediği suçun düzenlendiği kanun maddesinde hapis cezası ve adli para cezası seçenek yaptırım olarak belirlenerek hakim hapis cezasını seçmiş ise, artık bu hapis cezası kısa süreli de olsa, adli para cezasına çevrilemeyecektir. Burada hakimin takdir yetkisi kısıtlanmıştır. Ancak, diğer şartlar mevcutsa mahkeme, bu hapis cezasını diğer tedbirlere çevirebilecektir."* Y. 4. CD. 2006/5345 2006/15883 8.11.2006 (Gökcan ve Artuç, (n. 12) 4668, dp. 327.)

169 Kanunkoyucunun burada neden yalnızca "uygun" davranmayla sınırlama yaptığı, "aykırı" davranılmasını bu kapsamda tutmadığı yine *"Dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini"* açıklamamasının da bu kapsamda tutulmamasının yerinde olmadığı ve gerekçesinin anlaşılmadığı yönündeki haklı görüş için bkz. Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 655.

170 Söz konusu durumun dini değerlerin kendisinin tahkiri anlamına geldiği bu nedenle bir dini değeri savunup ona göre yaşamayan bir kimse açısından da uygulanabileceği ancak bu durumun ifade özgürlüğünü ihlal edeceği yönünde bkz. Aydın (n. 53) 114.

çimlik olarak adli para cezasının dahi öngörülmediği görülmektedir. Bu kapsamda artık tek başına adli para cezasına hükmedilmesi söz konusu olamayacaktır.[171] Her ne kadar söz konusu ifadenin hapis cezasına özgü olduğu bu kapsamda adli para cezasına yine de hükmedebileceği söylenebilirse[172] de -ki nitekim artık Yargıtay'ın görüşü bu yöndedir[173]- adli para cezasına hükmedil-

---

[171] Hafızoğulları ve Özen (n. 13) 253; Centel, Zafer ve Çakmut (n. 40) 278; Yenidünya ve Alşahin (n. 3) 86. Aksinin kabulünün cezada kanunilik ilkesine aykırılık oluşturacağı da öğretide ifade edilmektedir. Bkz. Koca ve Üzülmez (n. 52) 461. Nitekim uygulamada da bu yönde kararların verildiği görülmektedir: *"İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi, 29/4/2014 tarihli kararı ile başvurucunun kamu görevlisine karşı görevinden dolayı basın yoluyla hakaret suçunu işlediği gerekçesiyle 1 yıl 2 ay 17 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına, sanık hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir… Bu karara karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz, İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 24/6/2014 tarihli kararıyla reddedilmiştir… Başvurucunun dava konusu makalede kendi bakış açısından Türkiye'deki çevre sorunlarına dikkat çeken bir eyleme destek vermesinin ve bu eyleme karşı olanları eleştirmesinin genel olarak kamu yararını ilgilendiren bir mesele olduğunda kuşku yoktur. Ayrıca hükümetlere ve siyasetçilere yöneltilen eleştirinin sınırı da özel kişilere göre daha geniştir… Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru 23/7/2014 tarihinde yapılmıştır… 70. Başvurucu yazdığı makale nedeniyle 1 yıl 2 ay 17 günlük hapis cezası ile cezalandırılmıştır. İlk Derece Mahkemesince hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olsa bile başvurucu 5 yıl denetimli serbestlik tedbiri altına alınmıştır ve bir yazar olan başvurucunun bu süre içerisinde cezasının infaz edilmesi riski her zaman vardır. Yaptırıma maruz kalma endişesinin kişiler üzerinde kesintiye uğratıcı bir etkisi vardır ve sonunda kişi denetim süresini yeni bir mahkûmiyet almadan geçirse bile kişinin bu etki altında ileride düşünce açıklamalarından veya basın faaliyetlerini yapmaktan imtina etme riski bulunmaktadır. Sonuç olarak başvurucunun gelecekte cezasının infaz edilebileceği olasılığının kendisinde stres ve cezalandırılma endişesi yarattığı kabul edilmelidir. 71. Bu sebeplerle, başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin "başkalarının şöhret ve haklarının" korunması için demokratik toplum düzeninde gerekli bir müdahale olmadığı kanaatine varılmıştır. 72. Başvurucunun Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinin birinci fıkralarında güvence altına alınan ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir."* Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015

[172] Bu görüşe göre yalnızca adli para cezasına hükmedilmesi mümkün olup bu durumda adli para cezasının, hapis cezası bakımından alt sınırı olan bir yıl karşılığını oluşturan adli para cezasından az olamayacağı ifade edilmektedir. Bkz. Gökcan ve Artuç (n. 12) 4667.

[173] Yargıtay TCK'nın yürürlüğe girdiği ilk yıllarda TCK'nın 125. maddesinin 3. fıkrasındaki nitelikli halin gerçekleşmesi durumunda adli para cezasına hükmedilemeyeceği görüşüne sahipti ("*TCY.nın 125/1-3(a) madde ve fıkralarında öngörülen görevliye sövme suçunun sadece hapis cezası gerektirmesine karşın adli para cezası olarak belirlenmesi, Yasaya aykırıdır"* Y. 4. CD. 2006/8657, 2006/17529, 11.12.2006 (Gökcan ve Artuç, (n. 12) 4667, dp. 323). Ancak daha sonra bu görüşünden ayrılarak artık adli para cezasının verilebileceği yönündeki kararlarının istikrar kazandığı görülmektedir: "*TCK'nın 125/3. maddesinde cezanın alt sınırının 1 yıldan az olamayacağı düzenlenmiş ise de, bu düzenlemenin temel cezanın adli para cezası olarak seçilmesine engel olmayacağı gözönünde bulundurulmadan ve sanık hakkında katılan …'a karşı tehdit suçundan kurulan hükümde seçimlik cezalardan adli para cezası tercih edilmesine rağmen, hakaret suçundan kurulan hükümlerde aynı gerekçelerle hapis cezası tercih edilmek suretiyle hükümlerde çelişki oluşturulması"* Y. 4. CD. E. 2021/17920 K. 2021/21421 T. 13.9.2021; "*Her ne kadar TCK'nın 125/3. maddesinde hapis cezasının alt sınırının 1 yıldan az olamayacağı düzenlenmiş ise de, bu*

mesi halinde hükümde bir açıklık bulunmadığından artırıma gidilemeyecek ve bu durumda da söz konusu halin nitelikli hal olarak öngörülmesindeki amaç gerçekleşmemiş olacaktır denilmektedir.[174] Buna karşın az evvel de belirtildiği üzere uygulama bu yönde değildir. Bu nedenle mahkeme tarafından hapis cezası seçildiğinde bunun neden seçildiğinin gerekçesine yer verilmelidir. Nitekim Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" başlığını taşıyan 141. maddesinin 3. fıkrası uyarınca "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." Adli para cezası seçildiği takdirdeyse adli para cezasının alt sınırının üçyüzaltmışbeş gün, üst sınırınınsa yediyüzotuz gün olarak belirlenmesi gerekmektedir. Yani faile ya bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ya da üçyüzaltmışbeş günden yediyüzotuz güne kadar adli para cezasının verilmesi gerekmektedir.[175]

3359 sayılı "Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu"nun[176] Ek 12. maddesinin 2. fıkrası[177] uyarınca "Kamu veya özel sağlık kurum ve kuruluşlarında görev yapan sağlık personeli ile yardımcı sağlık personeline karşı görevleri sebebiyle işlenen" hakaret suçuyla ilgili olarak TCK'nın 125. maddesi uyarınca tayin edilecek cezaların "yarı oranında artırıl"acağı, ayrıca "hapis cezasının ertelenmesi hükümleri"nin fail hakkında uygulanamayacağı belirtilmiştir. Bu maddenin 3. fıkrasındaysa "Özel sağlık kurum ve kuruluşlarında görev yapan personel"in, "bu görevleriyle bağlantılı olarak kendilerine karşı işlenen suçlar bakımından 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun uygulanmasında kamu görevlisi sayıl"acakları belirtilmiştir. 3359 sayılı Kanun'daki bu düzenlemenin yerinde olmadığı belirtilmelidir. Nitekim hali hazırda kamu görevlisine karşı görevi nedeniyle hakaret suçunun cezanın daha fazla ceza verilmesini gerektiren bir

---

düzenlemenin temel cezanın adli para cezası olarak seçilmesine engel olmayacağı göz önünde bulundurulmadan, görevi yaptırmamak için direnme suçundan kurulan hükümde verilen hapis cezası adli para cezasına çevrilmesine rağmen, seçimlik ceza öngören hakaret suçundan kurulan hükümde yeterli gerekçe gösterilmeden hapis cezası tercih edilmek suretiyle hükümde çelişki oluşturulması," Y. 18. CD.E. 2018/700 K. 2019/12677 T. 19.9.2019 (www.kazanci.com) (Erişim Tarihi: 3.5.2022)

174 Özbek, Doğan ve Bacaksız (n. 8) 511-512.

175 Gökcan ve Artuç (n. 12) 4668.

176 19461 sayılı 15.5.1987 tarihli Resmî Gazete

177 6514 sayılı "Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un (28886 sayılı 18.01.2014 tarihli Resmi Gazete) 47. maddesiyle 3359 sayılı Kanun'a eklenen Ek 12. maddenin 2. fıkrası "*Özel sağlık kurum ve kuruluşlarında görev yapan personel, bu görevleriyle bağlantılı olarak kendilerine karşı işlenen suçlar bakımından 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun uygulanmasında kamu görevlisi sayılır.*" şeklinde düzenlenmişken ve bu hüküm 6514 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 18.01.2014 tarihinde yürürlüğe girmişken 7243 sayılı "Yükseköğretim Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile söz konusu mevcut halini almış olup bu değişiklik ise 17.4.2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bkz. 31202 sayılı 17.4.2020 tarihli Resmî Gazete

durum olarak öngörülmesi eleştirilmekteyken bir de sağlık personeli bakımından söz konusu ceza ile yetinmeyerek daha da fazla ceza verilmesi eleştirilmesi gereken bir durumdur.

Hakaret suçunun 1.6.2005 tarihinde yürürlüğe giren ilk halinde, TCK'nın 125. maddesinin 4. fıkrasında hakaretin "alenen işlenmesi halinde" belirlenen temel cezanın, "altıda biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, üçte biri oranında" arttırılacağı belirtilerek cezanın daha fazla verilmesini gerektiren nitelikli haline yer verilmişti.[178] Ancak 5377 sayılı "Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un[179] 15. maddesiyle TCK'nın 125. maddesinin 4. fıkrası "Hakaretin alenen işlenmesi halinde ceza altıda biri oranında artırılır." şeklinde değiştirilmiştir. Söz konusu değişikliğin uygulamada çok da anlamlı olmadığı[180] nitekim "basın ve yayın yoluyla" işlenen hakaret halinde zaten aleniyetin bulunduğu[181] ve yine 4. fıkranın uygulama alanı bulacağı belirtilmelidir.[182] Bu nedenle söz konusu değişikliğin çok da önem arz etmediği[183] ve basın özgürlüğü adına yapıldığını söylemek güçtür.[184] Buna karşın öngörülen ceza bakımından "üçte biri" oranından "altıda biri" oranında bir cezalandırma yapılacağından çok anlamlı olmasa da bir indirimin görüldüğü ifade edilmelidir.

Suçun alenen işlenmesi hali bakımından da öğretide yalnızca hapis cezasının uygulanmasının gerektiği nitekim öngörülen oranlı yaptırımın yalnızca hapis cezası bakımından uygulanabilir nitelikte olduğu ifade edilmekteyse de[185] TCK'nın 125. maddesinin 3. fıkrasıyla ilgili uygulamanın tercihinin suçun alenen işlenmesi bakımından da geçerli olduğu görülmektedir.[186]

---

178 25611 sayılı 12.10.2004 tarihli Resmî Gazete

179 25869 sayılı 8.7.2005 tarihli Resmî Gazete

180 *"TCK'nın 125/4. maddesinde ağırlaştırıcı neden olarak öngörülen aleniyetin gerçekleşmesi için olay yerinde başkalarının bulunması yeterli olmayıp, hakaretin belirlenemeyen sayıda kişi ve herkes tarafından görülme, duyulma ve algılanabilme olasılığının bulunması, herhangi bir sınırlama olmaksızın herkese açık olan yerlerde işlenmesinin gerekmesi"* Y. 4. CD. E. 2021/31536 K. 2021/26608 T. 9.11.2021 (Erişim Tarihi: 25.4.2022)

181 Nitekim söz konusu durum 5377 sayılı Kanun'un gerekçesinde de ifade edilmiştir. Bkz. T.B.M.M., (n. 4) 4.

182 Her ne kadar aleniyetin mahiyetiyle çelişse de artık basın ve yayın yoluyla gerçekleştirilen hakaret bakımından cezanın daha fazla verilmesini gerektiren nitelikli bir hal olarak kabul edilemeyeceği yönündeki farklı görüş için bkz. Soyaslan (n. 6) 347-348.

183 Özbek, Doğan ve Bacaksız (n. 8) 513; Bayraktar, Keskin Kiziroğlu, Yıldız, Zafer, Aksoy Retornaz, Akyürek, Evik, Sınar, Altunç, Aytekin İnceoğlu, Erman, Erman Eroğlu (n. 2) 451.

184 Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 657.

185 Üzülmez (n. 10) 71; Koca ve Üzülmez (n. 52) 461.

186 *"Taksirle bir kişinin yaralanmasına neden olma ve hakaret suçlarından sanık ...'nun 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 89/1, 125/1, 125/4, 43/2, 62/1 (iki kez) ve 52/2. (iki kez) maddeleri uyarınca 1.500,00 Türk lirası ve 2.180,00 Türk lirası adli para cezaları ile cezalandırılmasına, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231/5. maddesi gereğince*

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun[187] (CMK) 253. maddesi uyarınca hakaret suçunun re'sen takip edilen hali hariç[188] olmak üzere şikâyete ve de uzlaştırmaya tabi olması da hakaretin suç olmaktan çıkarılmasına ilişkin görüşün kabul edilmesine engel oluşturmamalıdır. Nitekim uzlaştırmanın uzlaşmayla sonuçlanması muhakkak bir sonuç olarak ortaya çıkmamaktadır. Uzlaşmanın sağlanamaması halinde hakaret nedeniyle fail hakkında verilecek adli para cezası ya da hapis cezası, hakarete uğrayanın lehine bir tazminatın verilmesini içermemektedir.[189] Bu nedenle aşağıda ayrıntılarıyla açıklanacak olacak özel hukuk cezasının kabulüyle, onarıcı adaletten de bahsetmek olanaklı hale gelecektir.

---

hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ve 5 yıl denetim süresine tâbi tutulmasına dair ... 18. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 10/02/2015 tarihli ve 2014/1025 esas, 2015/219 Sayılı kararının 25/02/2015 tarihinde kesinleşmesini müteakip, sanığın denetim süresi içerisinde 08/09/2018 tarihinde işlediği kasıtlı suçtan mahkûm olduğunun ihbar edilmesi üzerine yapılan yargılama sonucunda, 5271 Sayılı Kanun'un 231/11. maddesi gereğince hükmün açıklanması ile sanığın 5237 Sayılı Kanun'un 89/1, 125/1, 125/4, 43/2, 62/1 (iki kez) ve 52/2. (iki kez) maddeleri uyarınca 1.500,00 Türk lirası ve 2.180,00 adli para cezaları ile cezalandırılmasına ilişkin ... 18. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 16/09/2020 tarihli ve 2020/522 esas, 2020/396 Sayılı kararını kapsayan dosya incelendi… İncelenen dosyada; 5271 Sayılı CMK'nin 251/1. maddesinin "Asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir." ve CMK'nın 251/8. maddesinin "Basit yargılama usulü, bu kapsama giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde uygulanmaz." şeklindeki hükümler gözetildiğinde, sanık hakkında taksirle yaralama ve hakaret suçlarından yargılama yapılarak sanığın 5237 Sayılı TCK'nın 89/1. ve 125/1., 125/4. maddeleri uyarınca cezalandırılmasına karar verildiği, "taksirle yaralama" ve "hakaret" suçları her ne kadar basit yargılama usulüne tabi ise de sanık hakkında hakaret suçundan kurulan hükümde suçun alenen işlenmesi nedeniyle sanığın cezasında artırım yapıldığının anlaşılması karşısında, mercii tarafından verilen itirazın reddine yönelik kararda bir isabetsizlik görülmediğinden kanun yararına bozma talebinin reddine karar vermek gerekmiştir." Y. 4. CD. E. 2021/30160 K. 2021/24610 T. 14.10.2021 (www.kazanci.com) (3.6.2022)

187 25673 sayılı 17.12.2004 tarihli Resmî Gazete

188 Nitekim TCK'nın 131. maddesinin 1. fıkrası uyarınca "*Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen hariç; hakaret suçunun soruşturulması ve kovuşturulması, mağdurun şikayetine bağlıdır*." *"Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı*" hakaret edilmesi halinde bir yandan kamu görevlisinin şerefinin korunması hedeflenmekteyse de diğer yandan kamu yönetimin itibarının korunması hedeflenmekte olup bu nedenle suçun takibi şikâyete bağlı tutulmamıştır. Bkz. Tezcan, Erdem ve Önok (n. 14) 684; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n. 8) s. 529. Ayrıca bu nitelikli halin uygulama alanı bulabilmesi için hakaretin kamu görevlisine karşı görev sırasında ya da dışında görevini yerine getirmesi nedeniyle işlenmiş olması gerekli olup bizatihi hakarete uğrayan kişinin kamu görevlisi olması yeterli değildir. Bkz. Artuk, Gökcen ve Yenidünya (n. 57) 491; Centel, Zafer ve Çakmut (n. 40) 265; Soyaslan (n. 6) 345.

189 Van Der Berg (n. 96) 283.

İşlenen hakaret suçu nedeniyle fail hakkında hapis cezası uygulandığı takdirde ayrıca TCK'nın 53. maddesi uyarınca "belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma" güvenlik tedbiri de uygulanacaktır.

Fail hakkında hükmedilen adli para cezası ödenmediği takdirdeyse 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un[190] 106. maddesinin 3. fıkrası[191] uyarınca hapse çevrilecektir. Bu nedenle seçimlik olarak adli para cezasının öngörülmesi hakaretin suç olmaktan çıkartılması eğilimi karşısında yeterli güvenceyi sağlamamaktadır.

Hakaret suçu, TCK'nın 75. maddesinde düzenleme altına alınan önödemeye de tabi değildir. Nitekim bu maddenin 1. fıkrasında "Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adlî para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçlar" bakımından önödemenin mümkün olduğu ve yine 6. fıkrası bakımından özel olarak önödemenin mümkün olduğu suçlar arasında hakaretin sayılmadığı görülmektedir.

Her ne kadar hakaret suçu bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması somut olayın şartları gereğince mümkün olabilirse de bu durum dahi hakaretin suç olmaktan çıkartılması bakımından gerekçe olarak gösterilemez. Nitekim fail, hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesini kabul etmeyebileceği gibi, kabul ettiği takdirde dahi CMK'nın 231. maddesinin 6. fıkrası uyarınca "hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutul"acak ve aynı maddenin 11. fıkrasına göreyse "denetim süresi içinde kasten yeni bir suç" işlendiğinde "veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere aykırı" davranıldığında hakkında açıklanması geri bırakılan hüküm açıklanacaktır.

TCK'nın 129. maddesinde hakaret suçunun "Haksız fiil nedeniyle veya karşılıklı hakaret" şeklinde işlenmesi cezayı azaltan ya da kaldıran şahsi nedenler olarak düzenlenmişse de[192] bunun yeterli olmadığı tümüyle hakaretin suç olmaktan çıkarılması gerektiği ifade edilmelidir, kaldı ki söz konusu maddede "haksız fiil nedeniyle veya karşılıklı hakaret" haline özgü olarak hakaretin suç olmaktan çıkarıldığından da bahsedilemez.

---

190 25685 sayılı 29.12.2004 tarihli Resmî Gazete

191 *"Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli süre içinde adli para cezasını ödemezse, Cumhuriyet savcısının kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı hapis cezasına çevrilerek, hükümlünün iki saat çalışması karşılığı bir gün olmak üzere kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına karar verilir. Günlük çalışma süresi, en az iki saat ve en fazla sekiz saat olacak şekilde denetimli serbestlik müdürlüğünce belirlenir. Hükümlünün, hakkında hazırlanan programa ve denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerilerine uymaması hâlinde, çalıştığı günler hapis cezasından mahsup edilerek kalan kısmın tamamı açık ceza infaz kurumunda yerine getirilir."*

192 Sınar (n. 22) 75.

V. İKAME YAPTIRIM ÖNERİSİ ÇERÇEVESİNDE KITA AVRUPASI HAKSIZ FİİL HUKUKUNUN AMAÇLARI BAĞLAMINDA CEZALANDIRICI TAZMİNAT VE ÖZEL HUKUK CEZASI KAVRAMLARI

A. Kıta Avrupası Haksız Fiil Hukukunun Temel Amaçları ve Bu Amaçlar Doğrultusunda Telafi Edici Tazminat

Haksız fiil hukuku, Kanundan doğan bir sorumluluk türü olan haksız fiilleri konu edinmiş olup kişinin hukuka aykırı bir fiili neticesinde bir başkasının zarar görmesi halinde, doğan zararın tazmin edilip edilemeyeceği hususunu ve tazmin edilebilecek bir zarar varsa, kim tarafından, hangi yolla ve miktarda tazmin edileceğini inceleyen hukuk dalıdır.

Kıta Avrupası ve Anglo-Amerikan hukuk sistemleri, henüz haksız fiil hukukunun temelinde, başka bir ifadeyle haksız fiil kavramının tanımlanmasında ayrışmaktadır. Kıta Avrupası hukuk sistemine dahil olan sistemlerde, haksız fiiller, çerçeve olarak ve temel bazı koşullarla belirlenmiş olup bu koşulların sağlanması halinde, zarar görene tazminat talep etme hakkı verirler. Buna karşılık Anglo-Amerikan hukukunda farklı şartlara tâbi çok sayıda münferit haksız fiil hali[193] düzenlenmiştir ve bunlar tamamıyla farklı hukuki sonuçlar doğururlar[194].

Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde, bir fiilin haksız fiil teşkil etmesi için aranan temel koşullar ve fiilin haksız fiil niteliğini taşıması halinde meydana gelebilecek sonuçlar Kanunlarda çerçeve normlarla belirlenmekle birlikte, bunların içinin doldurulması, hâkime ve dolaylı olarak da içtihatlar ve doktrine bırakılmıştır. Tam da bu noktada haksız fiil hukukunun amacının önemi ortaya çıkar[195].

---

193 Anglo-Amerikan hukukunda neredeyse 70 tane farklı haksız fiil hali düzenlenmiş olup, her birinin koşulları ve yol açtıkları sonuçlar farklıdır. Bkz. Ken Oliphant, "General Overview, England and Wales" iç Benedict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law II: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011), 1/12 Nr. 1.

194 Helmut Koziol, "Comparative Conslusions – Preliminary Remarks" iç Helmut Koziol (edr), *Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective* (De Gruyter, 2015) Nr. 8/29 (KOZIOL, Comparative-Preliminary).

195 Helmut Koziol, "Introductory Remarks" iç Helmut Koziol (edr), *The Aims of Tort Law – Chinese and European Perspecives* (Jan Sramek Verlag, 2017) Nr. 1 (KOZIOL, Aims); André Tunc, La responsabilité civile (Economica, 1989) Nr. 160; Başak Baysal, *Haksız Fiil Hukuku – BK 49-76* (On İki Levha Yayıncılık 2019) Nr. 1.16; Günhan Gönül Koşar, "Haksız Fiil Hukukunun Amacı", (2020) 69 (3) AÜHFD 1437, 1439; *"Haksız fiil hukukunun amacına ilişkin hangi yaklaşımın benimsendiği, davanın çözümü için büyük önem arz eder."* Bkz. Gizem Arslan Demir, "Haksız Fiil Hukukuna Yönelik Muhtelif Yaklaşımların Liebeck v. McDonald's Davası Kapsamında İncelenmesi" iç Başak Baysal (edr), *Sorumluluk Hukuku – Seminerler-Makaleler 2017* (On İki Levha Yayıncılık 2017) 60.

Kıta Avrupası hukukunda haksız fiil hukukunun amacı[196], doktrin ve uygulamada günümüzde zararı telafi etme, zararı önleme ve ihlal edilen hakkın devam ettirilmesi olmak üzere, üç temel başlık altında[197] toplanmakla birlikte, bunlardan zararı telafi etme ve önleme amaçlarının daha ön plana çıktığı[198] ve hukuk politikasını yönlendirdiği[199] gözlemlenmiştir.

Bu amaçlardan telafi amacı, hâkim görüşe göre Kıta Avrupası haksız fiil hukukunun temel amacıdır[200]. Bu çerçevede, haksız fiil sebebiyle zarar görmüş

---

196 Bu hukuk sisteminde, 19. yy. öncesinde haksız fiil hukukunun beş amacının bulunduğu ve bunların da faillerin cezalandırılması, mağdurun intikam duygusunun tatmin edilmesi, mağdurun zararının telafisi, sosyal düzenin korunması ve zarar verici davranışların önlenmesi olduğu öne sürülmüştür. Bkz. Tunc (n. 195) Nr. 160; Baysal (n. 195) Nr. 1.21.

197 Hermann Lange ve Gottfried Schiemann, *Schadensersatz*, (3. Aufl., Mohr 2003) 9; Karl Larenz, *Lehrbuch des Schuldrechts, Bd. I, Allgemeiner Teil* (14. Aufl., Verlag C. H. Beck 1987) 423-424; Haluk Nami Nomer, *Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi* (Beta 1996) s. 33 vd.; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (23. Baskı, Yetkin 2018) 537-539; O. Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II*, (Seçkin 2018) 3; Gönül Koşar (n. 195) 1439; Yargıtay İBGK 2017/5 E. 2018/7 K. 6.7.2018 T.

198 Roma haksız fiil hukukunda dahi tazminatın telafi edici ve cezalandırıcı fonksiyonunun ön plana çıktığı söylenebilir. Bkz. Franz Stephan Meissel ve Caroline Mokrejs, "General Overview, Historical Report" iç Benedict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law II: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/1 Nr. 1.

199 Nitekim, Kıta Avrupası hukukunda adalet duygusu çerçevesinde telafi amacı ön plana alınırken, Anglo-Amerikan hukukunda ekonomik olarak etkili hukuk kuralları yaratma gayesiyle önleme amacı ön plana alınmıştır. Baysal, (n. 195) Nr. 1.21-1.23.

200 Helmut Koziol, Österreiches *Haftpflichtrecht, Allgemeiner Teil, Band I* (4. Auflage, Jan Sramek Verlag 2020) Nr. 36 (Koziol, Österreiches); Helmut Koziol, *Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective* (Jan Sramek Verlag 2012) Nr. 3/1 (Koziol, Germanic); Helmut Koziol "Comparative Conslusions – Tasks of Tort Law" iç Helmut Koziol (edr) *Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective* (Jan Sramek Verlag 2015) Nr. 8/146 (KOZIOL, Comparative-Tasks); Ingeborg Schwenzer, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* (Staempfli 1998) 282; Bayer Soergel ve Andreas Spickhoff *Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen: BGB, Band 12: Schuldrecht 10 §§ 823 - 853 BGB, Produkthaftungsgesetz, Umwelthaftungsgesetz* (13. Vollstaendig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Kohlhammer 2005) Vor. Art. 823 Rn. 31; Franz Bydlinski, *System und Prinzipien des Privatrechts* (Springer 1996) 187 vd.; Gabriele Koziol ve Helmut Koziol, *Austrian Private Law – An Overview in Comparison with German Law and with References to English and French Law*, (Jan Sramek Verlag 2017) Nr. 111; Larenz, (n. 197) 424; Kıta Avrupası hukukuna dahil ülkelerde haksız fiil hukukunun fonksiyonlarına ilişkin detaylı bilgi için bkz. Sebastian AE Martens ve Reinhard Zimmermann "General Overview, Germany" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/2 Nr. 3; Ernst Karner "General Overview, Austria", iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/3 Nr. 1; Bénédict Winiger, Patrick Fleury Pierre-Emmanuel Fehr ve Philippe Avramov "General Overview, Switzerland" iç

olan mağdurun mal ve/veya şahıs varlığının mümkün olduğunca söz konusu zararın meydana gelmesinden önceki durumuna kavuşturmak, bu değerlerdeki eksilmeyi telafi etmek, haksız fiil hukukunun öncelikli amacını oluşturmaktadır[201]. Dolayısıyla, mağdura kusur atfedilemeyen hallerde, diğer şartların somut olayda bulunması durumunda, tüm zararının giderilmesi ve dolayısıyla tam

Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/4 Nr. 1; Jean-Sébastien Borghetti "General Overview, France" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/6 Nr. 5; Siewert D. Lindenberg ve Henriët Th. Vos "General Overview, The Netherlands" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/8 Nr. 6; Katarzyna Ludwıchowska-Redo "Basic Questions of Tort Law from a Polish Perspective" iç Helmut KOZIOL (edr), *Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective* (Jan Sramek Verlag 2015) Nr. 3/33; André Pereira ve Maria Manuel Veloso, "General Overview, Portugal" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/11 Nr. 11; Bjarte Askeland "General Overview, Norway" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/16 Nr. 1; Håkan Andersson, "General Overview, Sweden" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/17 Nr. 1;, Suvianna Hakaletho-Wainio "General Overview, Finland" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/18 Nr. 9;, Janno Lahe ve Tampet Tampuu, "General Overview, Estonia" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr*), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/19 Nr. 1; Jirí Hrádek ve Lubos Tıchy, "General Overview, Czech Republic" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/23 Nr. 4; Anton Dulak "General Overview, Slovakia", iç Bénédict Winiger/ Helmut Koziol/Bernard A. Koch / Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/24 Nr. 14; Attila Menyhárd "General Overview, Hungary" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/25 Nr. 1; Mónika Józon, "General Overview, Romania" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/26 Nr. 4; Konstantin Tanev "General Overview, Bulgaria", iç Bénédict Winiger/ Helmut Koziol/Bernard A. Koch / Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/27 Nr. 1.

201 Önemle belirtilmelidir ki, haksız fiil hukukunun telafi amacı, aynı zamanda hakkaniyetin sağlanmasına da hizmet etmelidir. Dolayısıyla tazminat vasıtasıyla sadece zararın telafi edilmesi değil, aynı zamanda hakkaniyetin sağlanması da amaçlanmalıdır. Bkz. Nils Jansen, *Die Struktur des Haftungsrechts* (Mohr Siebeck 2003) 36-37.

tazmin ilkesine uygun hareket edilmesi gerekir[202]. Bu durum, denkleştirici adaletin bir gereğidir[203]. Ancak bir yandan da tazminat, mağdurun zenginleşmesine de sebep olmamalıdır, başka bir ifadeyle tazminat miktarı, zarar miktarını aşmamalıdır[204]. Maddi zararlar bakımından, aynen[205] veya nakden tazmin yolunun tercih edilmesi önem taşımaz, her iki durumda da tazminatın amacı zararın telafi edilmesidir. Telafi amacı, yalnızca maddi zararlar için değil, manevi zararlar için de söz konusudur[206]. Özellikle manevi zararın nakden tazmin dışı yolla tazmin edildiği durumlarda, telafi fonksiyonu maddi tazminattaki gibi daha somutlaşmaktadır. Manevi zararın nakden tazmini bakımından da, her ne kadar bir an için manevi tazminatın para ile ölçülememesi sebebiyle mağdurun intikam duygusunu tatmin etme[207] amacına hizmet edebileceği ve telafi amacından uzaklaşıldığı sorgulanabilirse[208] bile, mağdurun intikam duygusunun tatmin edilmesi, tamamıyla subjektif ölçütlere dayanırken, meydana gelen manevi zararın ortalama ölçütlerle herkes için eşit kabul edilerek belirlenmesi ve doğan zararın telafi edilmesi, objektif ölçütlere dayanacaktır[209]. Bu durum da uygulamada manevi tazminatın sebepsiz zenginleştirmeye yol açacağı yönündeki endişelerin giderilmesine katkıda bulunacaktır.

---

202 Berner Kommentar ve Roland Brehm, Obligationenrecht, Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Art. 41-61 OR, 4. überarbeitete Auflage, Bern, 2013, Art. 43 Nr. 76 (Berner Kommentar/BREHM); Christoph Müller, *Handkommentar zum Privatrecht, Obligationenrecht – Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR*, (Stämpfli Ferlag 2016) Art. 41 Nr. 4; Walter Fellmann ve Andrea Kottmann, *Schweizerisches Haftpflichtrecht*, (Stämpfli Verlag 2012) Nr. 3; Jochen Mohr, "Grundlagen des Schadensersatzrechts", (2010) 32 (3) JURA 168, 173; Nomer (n. 197) 72.

203 Ernest J. Weinrib, *Corrective Justice* (Oxford Legal Philosophy 2012) 91-92.

204 Heinz Rey, *Ausservertragliches Haftpflichtrecht* (Schulthess 2003) Nr. 13; Stephan Gregor, *Das Bereicherungsverbot* (Duncker & Humblot 2012) 1 vd.; Berner Kommentar ve Roland Brehm (n. 202) Art. 43 Nr. 25; Baysal (n. 195) 18.

205 Alman ve Avusturya hukuklarında öncelikle aynen tazmin (*Naturalrestitution*) yönteminin seçilmesi, bunun mümkün olmaması halinde nakden tazmin yoluna gidilmesi Kanun hükmü olarak kabul edilmişken; Türk ve İsviçre hukuklarında, kanunkoyucu böyle bir seçim yapmamıştır.

206 Tuğçe Oral, *Tüzel Kişilerin Manevi Zararının Tazmini* (On İki Levha 2018) 45-47.

207 Alman hukukunda doktrin ve uygulama tarafından manevi tazminatın tatmin amacının bulunduğu kabul edilmiştir. Bkz. Oral (n. 206) 43 dn. 202'deki yazarlar. Ancak Avusturya hukukunda Koziol, bu görüşün terkedilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Helmut Koziol, "Die Bedeutung des Zeitfaktors bei der Bemessung ideeller Schaden" iç Thomas Geiser, Thomas Koller, Ruth Reusser, Hans Peter Walter ve Wolfgang Wiegand (edr) *Festschrift für Heiz Hausheer zum 65. Geburtstag, Privatrecht im Spannungsfeld zwischen gesellschaftlichem Wandel und ethischer Verantwortung, Beitraege zum Familienrecht, Erbrecht, Persönlichkeitsrecht, Haftpflichtrecht, Medizialrecht und allgemeinen Privatrecht* (Staempfli Verlag AG 2002) 605.

208 Baysal (n. 195) 18.

209 Oral (n. 206) 45.

Kıta Avrupası hukukuna dahil olan bazı ülkelerde[210] hâkim görüşe göre haksız fiil hukukunun önleme amacının bulunduğu[211] ikincil olarak[212] kabul edilmişken, bazı görüşlerce[213] ise bu amacının bulunduğu kabul edilmemiştir. Önleme amacını kabul eden görüşe göre, haksız fiil hukukunun yalnızca doğan zararı telafi etmesi yetersizdir, bu hukuk sisteminin de ileride doğabilecek zararları engellemesi gerekir. Haksız fiil hukuku çerçevesinde kusur sorumluluğu veya kusursuz sorumluluk sebebiyle kişinin verdiği zararlardan dolayı tazminat yükümlülüğünün bulunması, ileride doğabilecek zararları özenli davranarak ve önlemler alarak mümkün olduğunca engellemesine yol açar ve böylece telafi fonksiyonu eksik bıraktığı kısmı tamamlar[214].

---

[210] Almanya: Martens ve Zimmermann (n. 200) 1/2 Nr. 4; Lange ve Schiemann (n. 197) 11; Larenz (n. 197) 423. Avusturya: Koziol, Österreiches (n. 200) Nr. 39; Koziol ve Koziol (n. 200) Nr. 111; Bydlinski (n.200) 190 vd. İsviçre: Fellmann ve Kottmann (n. 202) Nr. 3; Müller (n. 202) Art. 41 Nr. 4. Fransa: Borghetti (n. 200) 1/6 Nr. 5; Oliver Moréteau, "Basic Questions of Tort Law from a French Perspective", iç Helmut KOZIOL (edr), *Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective* (Jan Sramek Verlag 2015) Nr. 1/68. Hollanda: Lindenberg (n. 200) 1/8 Nr. 6; Polonya: Ludwichowska-Redo (n. 200) Nr. 3/49.; İtalya: Nadia Coggiola, Bianca Gardella Tedeschi ve Michele Grazidei, "General Overview, Italy" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/6 Nr. 5, 1/9 Nr. 6. Portekiz: Pereira ve Veloso, (n. 200) 1/11 Nr. 11. Finlandiya: Hakaletho-Wainio (n. 200) 1/18 Nr. 9. Macaristan: Attila Menyhárd, "Basic Questions of Tort Law from a Hungarian Perspective" Helmut Koziol (ed), *Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective* (Jan Sramek Verlag 2015) Nr. 4/52.

[211] Kıta Avrupası hukuk sisteminde azınlıkta kalan ve bizim katılmadığımız görüşe göre, haksız fiil hukukunun ilk amacı önleme amacıdır. Hukuk ve ekonomi yaklaşımına mensup yazarlar tarafından öne sürülen bu görüşe göre, haksız fiil hukuku sosyal maliyetlerin azaltılıp sosyal refahın arttırılmasını sağlamalıdır. Dolayısıyla haksız fiil hukuku kurallarının koyulmasında, ekonomik etkinlik ölçütüne önem verilmelidir. Ekonomik olarak etkin kurallar koyulurken de bu kuralın önleyici olmasına özen gösterilmelidir. Ekonomik etkinlik ölçütüne uygun bir haksız fiil hukuku kuralı, kişilerin daha özenli davranmasını ve zarar doğmaması için önlem almasını sağlayarak sosyal maliyetleri azaltacak ve sosyal refahı arttıracaktır. Dolayısıyla haksız fiil hukukunun ilk amacının önleme olduğu kabul edilmelidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kerem Cem Sanlı, *Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi – Hukuk ve Ekonomi Öğretisi* (Arıkan 2007) 151 vd.; Gerhard Wagner, "Prävention und Verhaltenssteuerung durch Privatrecht – Anmassung oder legitime Aufgabe", (2006) 206 (2-3) AcP 352, 451 vd.

[212] Telafi amacının yanında ve onu tamamlayacak şekilde.

[213] Bjarte Askeland, "Basic Questions of Tort Law from a Norwegian Perspective" iç Helmut Koziol (ed), *Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective* (Jan Sramek 2015) Nr. 2/32. İsveç'te de haksız fiil hukukunun önleme amacı nadiren dile getirilmektedir. Bkz. Andersson (n. 200) 1/17 Nr. 1.

[214] Ernst Karner, "Prevention, Deterrence, Punishment" iç Helmut Koziol (edr), *The Aims of Tort Law – Chinese and European Perspectives* (Jan Sramek 2017) Nr. 4; Koziol (n. 200) Nr. 3/4 vd.; Fellmann ve Kottmann (n. 202) Nr. 3; Baysal (n. 195) 19; Nomer (n. 197) 36; Eren (n. 197) 538.

Temelini önleme amacından alan[215] ihlal edilen hakkın devam ettirilmesi amacı ise, kişinin ihlal edilen hakkının yerine kendisine zarar veren kişiye karşı yönelttiği tazminat talebinin geçmesi anlamına gelmektedir. Böylece ihlal edilen hak, taşıdığı değer ölçüsünde bir tazminat talebi olarak vücut bulmakta ve varlığını bu şekilde devam ettirmektedir[216].

B. Anglosakson Hukukundaki Cezalandırıcı Tazminat (İbret Tazminatı) Kavramı ve Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

1. Cezalandırıcı Tazminatın Gelişimi, Özellikleri ve Amacı

Amerikan hukukunda kullanılan adıyla cezalandırıcı tazminat (punitive damages)[217] ya da İngiliz hukukunda daha yaygın olarak kullanılan adıyla ibret tazminatı (exemplary damages) kurumu, bir Anglo-Amerikan hukuku[218] kav-

---

215 Bydlinski (n. 200) 191-192; Koziol, Österreiches (n. 200) Nr. 44; Larenz (n. 197) 425.

216 Koziol, Österreiches (n. 200) Nr. 44-45; Koziol, Germanic (n. 200) 3/8; Lange ve Schiemann, (n. 197) 12; Karner, (n. 200) 1/3 N. 4; Nomer, (n. 197) 34; Eren, (n. 197) 539.

217 Her ne kadar Amerikan hukukundaki cezalandırıcı tazminat doktrini, Anglosakson sisteminden türemiş olsa da, Amerikan hukukundaki cezalandırıcı tazminat, Anglosakson hukuku sisteminde bulunan diğer milletler topluluğu üyesi devletlerin hukukundan bağımsız şekilde gelişmiş ve Amerikan hukuku tarihinde önemli bir değişim kaydetmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Bkz. Anthony J. Sebok, "What did Punitive Damages Do? Why Misunderstanding the History of Punitive Damages Matters Today?", (2003) 78 Chicago-Kent Law Review 163, 163 vd. Ancak son yıllarda Amerikan hukukunda doktrin tarafından cezalandırıcı tazminatın kontrolden çıktığı öne sürülmektedir. Bu görüşte olan kimselere göre, cezalandırıcı tazminata hükmedilen karar sayısında artış gözlemlenmektedir. Ayrıca bu kararlarda hükmedilen tazminat miktarları da öngörülemez nitelik taşımaktadır. Bu sebeple cezalandırıcı tazminatta, ekonomik yönden zarar vermektedir ve bu alanda reforma ihtiyaç vardır. Bkz. W. Kip Viscusi "The Social Costs of Punitive Damages Against Corporations in Environmental and Safety Torts" (1998) 87 (285) The Georgetown Law Journal 310 vd. Ancak bu hukuk sisteminde, telafi edici tazminatla karşılaştırıldığında, Mahkemelerin cezalandırıcı tazminata çok ender karar verdiği dikkati çekmektedir. Çalışmalara göre, 1985 yılından 2007 yılına kadar açılan davalarda, cezalandırıcı tazminat talep eden davacıların lehine hükmedilen toplam tazminat miktarı, tüm davalarda hükmedilen tazminat miktarının %4-4.5'ini oluşturmaktadır. Bkz. Anthony J. Sebok, "Punitive Damages: From Myth to Theory" (2007) 92 Iowa Law Review 957, 964-965 (SEBOK, Myth).

218 Cezalandırıcı tazminat kurumu, yalnızca İngiliz ve Amerikan hukuklarında değil, Kanada, Yeni Zelanda, Avusturalya, Güney Afrika, İrlanda gibi diğer milletler topluluğu ülkelerinde de bulunmaktadır. Bkz. Vanessa Wilcox, "Punitive Damages in England" iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), *Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives*, (Springer Wien New York 2009) Nr. 3; Johann Neethling, "Punitive Damages in South Africa" iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), *Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives* (Springer Wien New York 2009) Nr. 1; Eoin Quill, "General Overview, Ireland", iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr*), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/15 Nr. 4.

ramı olup telafi edici olmayan tazminatlar arasında yer almaktadır. Bu husus, Kıta Avrupası hukuk sistemine oldukça yabancıdır, zira Kıta Avrupası hukuk sisteminde tazminatın esas amacı, zararın telafi edilmesini sağlamaktır[219].

Modern hukuk sistemleri uygulamasında ilk olarak[220] İngiliz hukukunda başvurulan ve "ibret tazminatı" (exemplary damages) olarak adlandırılan cezalandırıcı tazminat ile, mağdurun zararını telafi edecek meblağın çok üzerinde bir tazminata hükmedilmektedir[221]. Bu tazminat türü, Mahkemelerin ortaya çıkan zararın telafi edilmesinden çok, bir davranışta bulunulmasının önlenmesi, haksız fiilde bulunanın veya toplumun diğer fertlerinin caydırılması ve topluma ibret olma amaçlarını takip etmeleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Başka bir ifadeyle, Mahkemeler, cezalandırıcı tazminata hükmederken, davacının uğradığı zararın tazmin edilmesinden çok, davalının cezalandırılmasını ve hem davalının hem de başkalarının bir daha benzer bir davranışta bulunmamasını hedeflemişler ve gücün kötüye kullanılmasının önüne geçmeye çalışmışlardır[222]. Bu anlamda, cezalandırıcı tazminatın, özel hukuk ve ceza hukukunun kesişim noktasında kaldığı söylenebilir[223].

İngiliz hukukunda cezalandırıcı tazminatın, ağırlaştırılmış tazminattan (aggrevated damages) da ayrılması gerekmektedir. Ağırlaştırılmış tazminat, bu hukuk sisteminde bir manevi tazminat niteliği taşımakta olup haksız fiili gerçekleştiren kimsenin mağdura küstah, kaba ve rencide edici davranışları sonucunda mağdurun şeref ve haysiyetini ihlal ettiği durumlarda hükmedilen tazminattır[224]. Dolayısıyla ağırlaştırılmış tazminata hükmedilmesi için, davalının

---

219 Bkz. bir önceki başlık altında yapılan açılamalar.

220 Her ne kadar, ibret tazminatı ya da cezalandırıcı tazminat kavramı ilk olarak 1964 yılında verilen bir karar olan *Rookes v. Bernard* ile İngiliz hukukunda zikredilmiş olsa da bu hukuk sisteminde ibret tazminatının kökü, 1763 yılında verilen *Wilkes v. Wood* ve *Huckle v. Money* ile 1766 yılında verilen *Benson v. Frederick* kararlarına dayanmaktadır. Wilcox (n. 218) Nr. 1, 5. Yine de cezalandırıcı tazminatın tarihinin Hammurabi Kanunlarına dayandığı belirtilmektedir. Bkz. Selin Özden Merhacı, *Karşılaştırmalı Hukukta Cezalandırıcı Tazminat (Punitive Damages)* (Yetkin Yayıncılık 2013) 78.

221 Wilcox (n. 218) No. 1.

222 Dorsey D. Ellis, "Fairness and Efficiency in the Law of Punitive Damages", (1982) 56 (1) Southern California Law Review 1, 4; Lotte Meurkens, "The Punitive Damages Debate in Continental Europe: Food for Thought", iç Lotte Meurkens ve Emily Nordin (edr) *The Power of Punitive Damages – Is Europe Missing Out?* (intersentia 2012) 4-7; Wilcox (n. 218) No. 1; Karner, Prevention (n. 214) Nr. 12; Anthony J. Sebok, "Punitive Damages in the United States", iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), *Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives*, (Springer 2009) No. 16.

223 David G. Oven, "A Punitive Damages Overview: Functions, Problems and Reform", (1994) 39 (2) Villanova Law Review, 365; Ellis (n. 222) 2.

224 Simon Deakin, Angus Johnston ve Basil Markesinis, *Markesinis and Deakin's Tort Law, Seventh Edition*, (Oxford University Press 2013) s. 795; Anthony J. Sebok ve Vanessa Wilcox,

küstah ya da rencide edici gibi istisnai veya hakaretamiz davranış yahut sözlerinin bulunması ve bunların davacıda elem acı ve kedere yol açması gerekmektedir[225]. Bu davranışların kaynağının kötüniyet, kin gütme, haset, küstahlık ya da kabalık olması mümkündür[226]. Ancak ağırlaştırılmış tazminatın önleme ve cezalandırma işlevinden çok tazmin edici özelliği ön plana çıkmaktadır[227]. Cezalandırıcı tazminatın ise cezalandırma amacının öne çıktığı görülmektedir. Bu yönüyle ağırlaştırılmış tazminat, cezalandırıcı tazminattan ayrılır.

Kaynağını bulduğu İngiliz hukukunda dahi kendisine çekinceli yaklaşılan cezalandırıcı tazminat, 1964 yılına kadar daha geniş bir uygulama alanı bulmakla beraber, bu yılda verilen Rookes vs. Barnard kararı ile sınırlandırmaya tâbi tutulmuş, objektifleştirilmiş ve ağırlaştırılmış tazminattan ayrılmıştır[228]. Ancak yine bu kararla cezalandırıcı tazminatın sınırlamaya tâbi tutulması, etkinliğini yitirmesine sebep olmuştur[229]. Kararda, ancak üç kategoriden birinin söz konusu olması halinde cezalandırıcı tazminata hükmedilebileceği belirtilmiştir[230]. Bu üç kategori, (1) kamu görevlilerinin baskıcı, keyfi veya anayasaya aykırı bir davranışta bulunması, (2) zarar verenin, elde edeceği faydanın zarar görene ödeyeceği tazminatı aştığını hesaplayarak davranışta bulunması ve (3) Kanunda açıkça öngörülen hallerdir. Bu karar sonrasında İngiliz hukukunda cezalandırıcı tazminata hükmedilmeden önce kategori testi adı verilen bu değerlendirme her somut olay için yapılmaya başlanmıştır.

Kamu görevlilerinin baskıcı, keyfi veya anayasaya aykırı davranışta bulunması kategorisi, Lort Devlin'in şu sözleriyle vurgulanmıştır: "Bir kişinin diğerinden daha güçlü olması durumunda bu kişinin gücünü amacına ulaşmak için kullanmaya çalışacağı açıktır; ve eğer bu kişinin gücü, diğerinden çok daha fazlaysa, onun bunu belki de baskıcı şekilde kullanabileceği söylenebilir. Eğer bir kişi bu gücü hukuka aykırı olarak kullanırsa, elbette bu hukuka aykırılığın karşılığını olağan yollardan ödemelidir; ancak sadece güçlü olduğu için ceza-

"Aggravated Damages" iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), *Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives*, (Springer Wien New York 2009) Nr. 5 vd.

225 Sebok ve Wilcox (n. 224) Nr. 6.

226 Sebok ve Wilcox (n. 224) Nr. 7.

227 Wilcox (n. 218) No. 1.

228 Wilcox (n. 218) No. 2.

229 Melvin M Belli, "Punitive Damages: Their History, Their Use and Their Worth in Present-Day Society", (1980) 49 (1) University of Missouri-Kansas City Law Review 1, 4.

230 Yukarıda da belirtildiği üzere, *Rookes v. Barnard* kararı öncesinde ağırlaştırılmış tazminat ile cezalandırıcı tazminat ya da ibret tazminatı birbirine karıştırılmaktadır. Lortlar kamarası ise cezalandırıcı tazminatın ağırlaştırılmış tazminattan ayrılması hususunu gündeme getirmiştir. Bu üç kategori, *Rookes v. Barnard* kararında Lort Devlin tarafından yapılan konuşma ile oluşturulmuştur. Esasında bunlardan ilk ikisi oluşturulmuş ve üçüncüsü kabul edilmiştir. Bkz. Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224) 797; Wilcox, (n. 218) No. 4.

landırılmamalıdır. Fakat İdarenin dahli olan hallerde durum farklıdır, idarenin görevlileri, kamunun görevlileridir ve güçlerinin mutlaka hizmet yükümlülüklerine bağlı olarak kullanılması gerekir. Güçlü kişinin güçsüze karşı zorbaca davranmasının çirkin olduğu doğrudur, hatta bu durum büyük ihtimalle küçük düşürücü bir duruma sebebiyet verecektir, fakat fikrimce tazminat ile cezalandırılamaz."[231] Bu konuşmayla cezalandırıcı tazminat ve ağırlaştırılmış tazminat arasındaki ilk sınır çizilmiştir. Bu konuşma sonrasında İngiliz hukukunda verilen kararlarda kamu görevlisinin bahsi geçen davranışlarda bulunması cezalandırıcı tazminata sebebiyet verirken, diğer kişilerin bu davranışlarda bulunması ağırlaştırılmış tazminatı doğurmuştur. Bu kategorideki şartların hepsinin bir arada olmasına gerek yoktur; başka bir ifadeyle bir kamu görevlisinin yalnızca keyfi ya da anayasaya aykırı davranışta bulunması, cezalandırıcı tazminata hükmedilmesi için yeterlidir[232]. Bu kategori çerçevesinde dikkat edilecek husus, zarar verenin niteliği ve davranışı olup zarar görene olan etkisine odaklanılmayacaktır[233]. Kamu görevlilerinin baskıcı davranışları sebebiyle cezalandırıcı tazminata hükmedilmesi, genelde polis memurlarının hukuka aykırı tutuklamalarında göze çarpmaktadır[234]. Bu davalarda Yüksek Mahkeme, ilk derece Mahkemesi polis memurlarının davranışlarında bir olağandışılığın bulunmadığını değerlendirse dahi, yalnızca hukuka aykırı tutuklamanın cezalandırıcı tazminata hükmedilmesi için yeterli olduğunu belirtmiştir. Fakat bu kararlara, sonradan yine yüksek Mahkeme tarafından verilen bir karar olan AB v. South West Water Services Ltd. kararı sonrasında şüpheyle yaklaşılmalıdır; nitekim bu kararda ceza almayan kişinin cezalandırıcı tazminat ödemesine de hükmedilemeyeceği belirtilmiştir[235]. Bu kategori çerçevesinde kamu görevlisi kavramından ne anlaşılması gerektiği de açıklığa kavuşturulmalıdır. Kamu görevlisi kavramı, geniş olarak yorumlanmalıdır. Bu kavram yerel veya merkezi idareye bağlı olarak çalışan ve yönetim yetkilerini kullanan herkesi kapsamaktadır[236].

İkinci kategori altında ise zarar verenin, elde edeceği faydanın zarar görene ödeyeceği tazminatı aştığını hesaplayarak davranışta bulunması hali mevcuttur. Bu kategori, Lord Devlin tarafından Bell v. Midland Railway Co., Willams v. Currie ve Crouch v. Great Northern Railway davaları üzerine yaratılmıştır[237]. Lort Devlin, bu kategorinin sebebi olarak şu açıklamayı yapmıştır:

---

231 *Rookes v. Barnard* [1964] 1 All England Law Reports (All ER) 367, 408.

232 Wilcox (n. 218) No. 6.

233 Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224) 797.

234 *Holden v. Chief of Lancashire* [1968] Queen's Bench (QB) 380; *Rowlands v. Chief Constable of Merseyside Police* [2006] England and Wales Court of Appeal (Civil Division) (EWCA C.) 1773.

235 Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224) 798.

236 Wilcox (n. 218) No. 10; Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224) 799-800.

237 Wilcox (n. 218) No. 11.

"Davacının haklarını küçümseyen bir umursamazlıkla hareket eden davalının kendi yanlış davranışı sonucunda elde edeceğini düşündüğü paranın yüksek ihtimalle tazminat riskini aşacağını hesaplaması durumunda, hukukun bu durumun cezasız bırakılmayacağını göstermesi zaruridir."[238] Bu kategori altında genellikle şeref ve haysiyetin ihlali ve kiralanandan hukuka aykırı tahliye halleri bulunmaktadır. Şeref ve haysiyetin ihlali sebebiyle cezalandırıcı tazminata hükmedilebileceği, Lort Devlin'in "Bir kimsenin bir başkasının itibarını satarak kazanç elde etmesine izin verilmemelidir"[239] cümlesinden çıkarılmaktadır. Şeref ve haysiyetin ihlali durumlarında "hesaplama" teriminden ne anlaşılması gerektiği tartışmaya konu olmuştur[240]. Ancak 1996 yılında verilen bir kararda, Yüksek Mahkeme, kesin bir matematiksel hesaplamanın şart olmadığına; fakat davalının planlamakta olduğu davranışın hukuka aykırı olduğunu bilip bilmediğinin ve buna rağmen potansiyel maddi kazanımlarının tazminat ile karşılaşabileceği zarar ihtimalinden çok olması münasebetiyle bu davranışta bulunup bulunmadığının araştırılması gerektiğine karar vermiştir[241]. Haksız fiili işleyen kimsenin eyleminin hukuka aykırı olduğunu bilip bilmediği değerlendirilirken, genişletici yorum yapılmış ve yalnızca bu kişinin eyleminin hukuka aykırı olduğunu bilmesi durumu değil, aynı zamanda eyleminin sonuçlarına kayıtsız kalması hali de bu kapsamda değerlendirilmiştir[242]. Eylemin sonuçlarına kayıtsız kalınması durumuna dayanıldığı hallerde, haksız fiili işleyen kimsenin yayınladığı haberin gerçekliği hususunda samimi bir inancının bulunmadığının ispatlanması gerekmektedir[243]. Bu durumun konu edildiği John v. Mirror Group Newspapers Ltd. davasında, Elton John hakkında, kendisinin bulimia rahatsızlığına yol açan ve ölümcül bir diyette olduğuna ilişkin bir haber yapan muhabirin, Elton John'un yemekleri çiğneyip ağzından çıkardığı görülen partide bulunmadığı ve bu durumun da kayıtsızlık testi için yeterli olduğuna kanaat getirilmiştir[244]. Buna sebep olarak Yüksek Mahkeme, belirtilen araştırmayı gazetenin kendi isteğiyle yapmış olduğunu, davacının temsilcisi tarafından haberi yapan kişinin haberin yanlışlığı konusunda uyarılmasını ve çok dikkatli davranması gerektiği hususunda verilen nasihati, haberin bir aciliyetinin olmamasını, gerekli kontrollerin yapılarak bir veya daha sonraki haftalarda da bu haberin yapılabileceğini ve kamuya mal olmuş kimse için haberin

238 *Rookes v. Barnard* [1964] 1 All ER 367, 410-411.

239 *Rookes v. Barnard* [1964] 1 All ER 367, 410.

240 Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224), s. 800.

241 Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224), s. 800.

242 Wilcox (n. 218) No. 13.

243 Wilcox (n. 218) No. 13.

244 *John v. Mirror Group Newspapers Ltd.* [1997] QB 586.

açıkça çok zarar veren bir durum olduğunu göstermiştir[245]. İkinci kategorinin kapsamına giren ikinci durum ise, kiralanandan hukuka aykırı tahliye halidir. Bu durum, Lort Devlin'in şu cümlelerinden çıkarılmıştır: "cezalandırıcı tazminat, davalının davacının hiç ya da özgülemek istediği değerden daha yükseğini vermeksizin sahip olamadığı eşya için yaptığı masraftan faydalanma amacını güttüğü durumları da kapsar."[246] . Kiralanandan hukuka aykırı tahliye sebebiyle cezalandırıcı tazminata hükmedilen uyuşmazlıklardan biri Drane v. Evangelou davasıdır. Davada kira memuru, kira mevzuatı kapsamında davacının kira bedelini, mal sahibinin aleyhine azaltmıştır. Davacı dışarıdayken, davalının işbirliği yaptığı üç kişi, davacının evine girmiş, eşyalarını dışarıda evin arka bahçesine bırakmış ve davacının eve girmesini engellemişlerdir. Davacı yerine davalının akrabaları yerleştirilmiş ve mahkeme kararlarına rağmen, davacı 10 haftalık bir sürenin ardından evin zilyetliğini tekrar kazanabilmiştir. Bu durumda mahkeme, kiralanandan hukuka aykırı tahliye sebebiyle cezalandırıcı tazminata hükmetmiştir[247]. Bu konudaki örnekler arttırılabilir[248]. Ancak bazı durumlarda bu sebeple cezalandırıcı tazminata Mahkemelerce hükmedilmediğinden, davacıların taleplerinin kabul edilip edilmeyeceği hususunda uygulamada netlik sağlanamamaktadır[249].

İngiliz hukukunda cezalandırıcı tazminata hükmedilebilecek üçüncü durum ise Kanunla kabul edilen hallerdir. Ancak İngiliz Parlamentosu, cezalandırıcı tazminatın ceza hukuku ile özel hukuk arasındaki çizgiyi bulandırması sebebiyle bu tür tazminatı öngören düzenlemeleri arttırmak istememektedir[250]. Bu sebeple de zaten halihazırda çok ender olan düzenlemelere, Rookes v. Barnard kararı sonrasında bir ekleme yapılmamıştır[251]. Bu düzenlemelere örnek olarak silahlı kuvvetlere hizmet eden kimseleri, görevli Mahkemenin izni olmaksızın bu kimselerin aleyhine yargılama yapılmasını engellemek suretiyle koruyan[252] 1951 tarihli Koruma ve Yardımcı Kuvvetler (Özel Menfaatleri Koruma) Kanunu verilebilir. Kanun'un 13. maddesi kapsamında bu izni almayan kimseler hakkında cezalandırıcı tazminata hükmedilebilir. Bu Kanun'a ek olarak 1988 tarihli Telif Hakkı, Tasarım ve Patent Kanunu ile 1977 tarihli Patent

---

245 *John v. Mirror Group Newspapers Ltd.* [1997] QB 586, 622-623.

246 *Rookes v. Barnard* [1964] 1 All ER 367, 411.

247 *Drane v. Evangelou* [1978] 2 All ER 437.

248 Ör. *McMillan v. Singh* (1985) 17 Housing Law Reports (HLR) 120; *Reid and Reid v. Andreou* [1987] Current Law Yearbook (CLY) 2250; *Daley v. Mahmood* [2006] Property & Compensation Reports (P & CR) 1 DG 10.

249 Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224) 800-801.

250 Özden Merhacı (n. 220) 107.

251 Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224) 801.

252 Wilcox (n. 218) No. 23.

Kanunu'nda da "ek tazminat" kavramına yer verilmiştir; ancak bu tazminatın niteliğinin cezalandırıcı tazminat olup olmadığı hususunda doktrin ve uygulamada tartışmalar mevcuttur[253].

İngiliz hukukunda yukarıda belirtilen kategorilere giren her durum cezalandırıcı tazminata hükmedilmesi için yeterli olmamıştır. Mahkemeler, kararlarında ayrıca başka kriterler de getirmişlerdir. Bu kriterler, bazen cezalandırıcı tazminata hiç hükmedilmemesini beraberinde getirirken, bazen de cezalandırıcı tazminatın miktarının belirlenmesi için rehber olmuştur. Bu kriterlerden ilki dava sebebi testidir. Dava sebebi testine göre, bir uyuşmazlıkta cezalandırıcı tazminata hükmedilebilmesi için, yalnızca kategori testinin geçilmesi yetmez, aynı zamanda dava sebebinin de cezalandırıcı tazminat talebi için elverişli olması gerekir. Cezalandırıcı tazminat talep edilebilecek haksız fiiller, iftira, fiili saldırı ve kötü muamele, hukuka aykırı tutuklama, taşınır veya taşınmaz mülkiyetinin ihlali, malın taşkın kullanılması ve ekonomik faaliyetin hukuka aykırı fiille ihlal edilmesi halleridir[254]. Bunun yanında, davacının cezalandırıcı tazminat talep edebilmesi için, cezalandırılmayı gereken bir fiilin mağduru olduğunu kanıtlaması[255]; ancak davalının bu davranış yüzünden ceza almamış olması[256] gerekmektedir. Ayrıca, cezalandırıcı tazminata hükmedilmesinin kamu yararını sağlamak bakımından en azından gerekli olması[257] ve telafi edici tazminatın zarar vereni cezalandırmaya yetmeyecek olması[258] da cezalandırıcı tazminata hükmedilmesi ve tazminat miktarı bakımından önem taşımaktadır. Birden fazla davacının bulunması halinde, her davacı için hükmedilen tazminat miktarının toplamının davalı için cezalandırıcı nitelik taşıyıp taşımadığı da göz önüne alınması gereken hususlardan bir diğeridir[259]. Tazminat miktarı bakımından önem taşıyan bir diğer unsur, davalının ekonomik gücüdür[260]. Bu durum, John v. Mirror Group Newspapers Ltd. kararında şu cümlelerle açıklanmıştır: "sokaktaki adama büyük zarar verebilecek bir tazminat miktarına hükmedilmesi, ekonomik gücü yüksek bir şirket için için gülünç olabilir."[261].

---

253 Wilcox (n. 218) No. 25, 26; Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224) 801 dn. 58.

254 Wilcox (n. 218) No. 30; Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224) 802.

255 Wilcox (n. 218) No. 45.

256 Deakin, Johnston ve Markesinis (n. 224) 802; Wilcox (n. 218) No. 52 vd.

257 Wilcox (n. 218) No. 46.

258 Wilcox (n. 218) No. 50.

259 *Riches v. News Group Newspapers* [1986] QB 256, 288.

260 Wilcox (n. 218) No. 47.

261 *John v. Mirror Group Newspapers Ltd.* [1997] QB 586, 625.

Amerikan hukukunda ise, İngiliz hukukunda olduğu gibi cezalandırıcı tazminata 18. yüzyılda hükmedilmeye başlanmıştır[262]. Önemle belirtilmelidir ki, Amerikan hukukunda eyaletler arasında bir yeknesaklık olmadığından, cezalandırıcı tazminata bakış özelinde de farklılıklar bulunmaktadır[263]. Ancak, cezalandırıcı tazminatın kabul edildiği eyaletlerde, bu tazminata hükmedilebilmesi için belirli durumlar öngörülmüştür ve bunlar İngiliz hukukunda yukarıda belirtilen ve cezalandırıcı tazminatı (ibret tazminatını) etkisiz kılan şartlardan oldukça farklı ve cezalandırıcı tazminatın amacına hizmet eden, yerinde durumlardır.

Amerikan hukukunda cezalandırıcı tazminata karar verilen ilk dava, Genay v. Norris[264] davası olmuştur. Bu davada, doktor olan davalı, davacının içeceğine yüksek miktarda uyarıcı madde (Spanish Fly) koymak suretiyle ihtilaflı olduğu davacının hastalanmasına sebep olmuştur. Davalı, bu davranışının amacının şaka yapmak olduğunu savunsa da aleyhine cezalandırıcı tazminata hükmedilmiştir. 1791 yılında evlenme vaadinden dönülmesi sonucunda açılan Corwell v. Colbaugh davasında ise, Mahkeme jüriye zarar görenin çektiği acı veya gerçek zararı üzerinden değil, ileride benzer durumları engellemek amacıyla cezalandırmanın ön planda tutulduğu bir tazminata hükmedilmesi görevini vermiştir[265]. 1800'lerden önceki kararlarda tazminatın hem telafi edici hem de cezalandırıcı yönüne Mahkemelerce önem verilirken, özellikle 1830'lardan sonraki kararlarda, Amerikan Mahkemeleri, tazminatın telafi edici yanından çok cezalandırıcı ve engelleyici yönünü ön plana çıkarmışlardır[266].

Amerikan hukukunda cezalandırıcı tazminat ve tazminatın telafi etme amacı dışında bir amacının olup olamayacağı hususundaki tartışmalar, 1873 tarihli Fay v. Parker[267] davası ile iyice artmıştır[268]. Bu kararda Mahkeme, cezalandırıcı tazminatın yanlış ve hukukun bütünlüğünü bozan bir müessese olduğunu belirtmiştir. Ancak bu kararın cezalandırıcı tazminatın tamamen reddedildiği New Hampshire eyaletinde verildiği gözden kaçırılmamalıdır. Bunun yanında, doktrinde de cezalandırıcı tazminat 19. yüzyılın sonlarında eleştirilmiştir. Nitekim, doktrinde Greenleaf, cezalandırıcı tazminatın kamu hukukunun ve

---

262 Sebok (n. 222) No. 10 vd.

263 Örneğin, Louisiana eyaletinde kanunda açıkça belirtilmediği sürece cezalandırıcı tazminata hükmedilmesi mümkün değildir. Nebraska ve New Hampshire eyaletleri ise cezalandırıcı tazminatı tamamen reddetmişlerdir. Massachusetts ve Washington eyaletlerinde de, özel bazı durumlar dışında cezalandırıcı tazminatı reddedilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sebok (n. 217) No. 2

264 *Genay v. Norris* [1784] 1 South Carolina Law Reports (S.C.L.) 6.

265 *Corwell v. Colbaugh* [1784] 1 New Jersey Law Reports (N.J.L.) 77.

266 Griffin B. Bell, "Punitive Damages and the Tort System", (1987) 22 (1) University of Richmond Law Review 1, 4.

267 *Fay v. Parker* [1872] 53 New Hampshire Supreme Court (N.H.) 342.

268 Belli (n. 229) 4.

özel hukukun fonksiyonlarını birbirine karıştırdığı gerekçesiyle cezalandırıcı tazminatın reddedilmesi gerektiğini öne sürmüştür[269].

20. yüzyılın başlarında, cezalandırıcı tazminat gücün kötüye kullanılmasının cezalandırılması amacıyla kullanılmaya başlanmıştır[270]. Özellikle fiziksel olarak zayıf ve sosyal bakımdan güçsüz olan davacıların ve cinsel tacize veya saldırıya uğrayan ya da yaralanan kadınların lehine cezalandırıcı tazminata hükmedildiği gözlemlenmiştir[271]. Benzer şekilde, yine bu yıllarda demiryolları ve ticari işlemler için de cezalandırıcı tazminata hükmedilmeye başlanmıştır[272]. Bunun iki sebebi vardır. Öncelikle, Mahkemeler, şirketlerin sorumluluğunun kapsamını genişletmeye çalışmışlardır. İkinci olarak da Amerika'daki politik kültürün değişmesi ve işçi hareketleri ve ilericilik akımının gelmesiyle birlikte, Mahkemeler özel hukuka tâbi işlemleri daha dikkatli incelemeye başlamışlar ve işçi ve tüketicileri daha çok korumak istemişlerdir[273]. Hileli satışların da cezalandırıcı tazminata konu olduğunu belirtmek gerekir[274].

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ise Amerikan hukukunda cezalandırıcı tazminat yeni bir döneme girmiştir ve "etkili bir önleyicilik" amacına hizmet etmeye başlamıştır[275]. Bu dönemde, özellikle ürün sorumluluğu ve iş hayatına ilişkin haksız fiiller açısından Mahkemeler tarafından "cömert" tazminatlara hükmedilmeye başlanmıştır[276]. Cezalandırıcı tazminatın taraftar bulup uluslararası alanda da popülerlik kazandığı dönem, esasında bu dönemdir. Cezalandırıcı tazminat kavramı, kamuoyunda, Liebeck v. McDonald's Restaurants[277] ile Philip Morris USA v. Williams[278] davaları ile somutlaşmaktadır.

Sıcak kahve davası olarak da bilinen Liebeck v. McDonald's Restaurants davasında, olayın gerçekleştiği 1992 yılında 79 yaşında olan Liebeck, McDonald's'tan kahve almış ve arabada iki bacağının arasına sıkıştırarak kahve bardağının kapağını açarken kahve üzerine dökülmüştür. Vücudunda oluşan yanık

---

269 Sebok (n. 217) No. 11.

270 Sebok (n. 217) No. 16 vd.

271 Michael Rustad ve Thomas Koenig, "The Historical Continuity of Punitive Damages Awards: Reforming the Tort Reformers", (1993) 42 (1) The American University Law Review 1269, 1992 vd.

272 Rustad ve Koenig (n. 271) 1969, 1994 vd.

273 Sebok, (n. 217) No. 16.

274 Ör. bkz. *Huffman v. Moore* [1923] 115 South Eastern Reporter (S.E.) 634.

275 Sebok (n. 217) No. 20 vd.

276 Nadine Roddy, "Punitive Damages in Strict Products Liability Litigation" (1981) 23 (2) William&Mary Law Review, 333, 336 vd.

277 *Liebeck v. McDonald's Restaurants*, P.T.S., Inc., No. D-202 CV-93-02419, 1995 WL 360309 (N.M. Dist. Ct. August 18, 1994).

278 *Philip Morris USA v. William* [2007] 546 U.S. 346.

sebebiyle hastaneye kaldırılan Liebeck, 8 gün boyunca hastanede yatmış, bir ay boyunca evde kızının bakımına muhtaç kalmış ve deri nakli de dahil olmak üzere birçok operasyona maruz kalmıştır. Liebeck'in tedavisi toplamda iki yılı aşmıştır. Liebeck, bu durumdan dolayı McDonald's'a başvurmuş ve gerçekleşmiş ve gerçekleşmesi beklenen tedaviler için 20.000 Amerikan Doları talep etmiştir. McDonald's ise bu talebe karşılık 800 Amerikan Doları önermiştir. Bunun üzerine davacı, ürün sorumluluğu sebebiyle dava açmış ve manevi zararını da içine alan 100.000 Amerikan Doları telafi edici tazminatın yanında bunun üç katı kadar da cezalandırıcı tazminat talep etmiştir. Mahkeme, kararını verirken, McDonald's tarafından franchise alan tüm bayilere kahvenin 180-190 °F (82.2-87.8 °C) arasında tutma zorunluluğunun getirildiğini, bu sıcaklıktaki kahvenin dökülmesi durumunda üç ile sekiz saniye arasında kişide üçüncü derece yanığa yol açabileceğini, uzmanlar tarafından bu riskin kabul edilemez olduğunun mütalâa edildiğini, 10 yıldan uzun süredir McDonald's tarafından buna benzer zararların verilmesine karşın, çok yüksek miktarlarda gelir elde edildiğini ve McDonald's'ın müşterilerini yüksek sıcaklığa karşı uyarmadığını ve bu davranışı için bir açıklama getiremediğini dikkate almıştır. Jüri, McDonald's'ı %80 oranında kusurlu bularak, iki günlük kahve satışı bedeli olan 2,7 milyon Amerikan Doları cezalandırıcı tazminat ödenmesinin uygun olacağına karar vermiştir. Hâkim 160.000 Amerikan Doları telafi edici ve bunun üç katı olan 480.000 Amerikan Doları cezalandırıcı tazminata hükmetmiş; ancak taraflarca karar temyiz edildikten sonra, taraflar anlaşarak bu aşamada davadan vazgeçmişlerdir.

Philip Morris USA v. Williams davası ise, 1950'lerden beri Philip Morris tarafından üretilen sigaraları içen Jesse Williams'ın 1997'de akciğer kanserinden ölmesi sonucunda, eşi tarafından ileri sürülen tazminat talebini konu edinmektedir. Sivrisinekleri uzaklaştırdığı inancıyla günde iki paketten fazla sigara içen ve ailesinin karşı çıkmasına rağmen onlara sigaranın insan sağlığına zararlı olmadığına ilişkin yayınlarla cevap veren Williams, akciğer kanseri sebebiyle Mart 1997'de vefat etmiştir. Jüri, Philip Morris'i Williams'ın ölümünde kusurlu bulmuş ve aleyhine 821.000 Amerikan Doları telafi edici tazminata, 79,5 milyon Amerikan Doları da cezalandırıcı tazminata hükmetmiştir. Davanın hâkimi BMW of North America, Inc. v. Gore davasına dayanarak, Amerikan Yüksek Mahkemesi'nin bu dava ile cezalandırıcı tazminatın Anayasa'ya uygunluğu hususunda belirlediği üç kriter olan davalının fiilinin kınanmayı gerektirip gerektirmediği, zarar-tazminat oranı ve kıyaslanabilir ceza kriterlerine göre jürinin kararını tekrar değerlendirmiş cezalandırıcı tazminat miktarını 32 milyon Amerikan Doları olarak belirlemiştir. Ancak Oregon Yüksek Mahkemesi de Amerikan Yüksek Mahkemesi de, Philip Morris'in olaydaki davranışı karşısında cezalandırıcı tazminatla telafi edici tazminat arasındaki oranın yüksekliğinin (somut olayda neredeyse 100 kat) normal olduğuna karar

vermişlerdir. 79,5 milyon Amerikan Doları tutarındaki cezalandırıcı tazminat son olarak Amerikan Yüksek Mahkemesi tarafından da onanmıştır.

Bu kararlardan da anlaşılabileceği gibi Amerikan hukukunda cezalandırıcı tazminata hükmedilen hallerden birincisi, cezalandırıcı tazminata sebebiyet veren eylemin ağır kusurlu olması, bir başka deyişle davalının kötülük etme sâikiyle hareket etmesi veya başkalarının haklarına kayıtsız kalıp aldırmaz davranışlarda bulunmasıdır[279]. İkincisi ise, eylemin yüksek derecede zarar doğurma ihtimalidir[280]. Zira, bu hukuk sisteminde cezalandırıcı tazminatın ilk amacı, mağdurun zararının giderilip intikam duygusunun tatmin edilmesi, kırılan onurunun düzeltilmesidir[281]. İkinci amacı ise, davalının cezalandırılması ve benzer davranışların önlenmesidir[282].

2. Cezalandırıcı Tazminatın Türk Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi ve Özel Hukuk Cezası Kavramı

Yukarıda da değinildiği üzere, Kıta Avrupası hukuk sisteminde tazminatın temel amacı, zararın telafi edilmesini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda bu sistemin içinde bulunan ülkelerin hukuk sistemlerinde cezalandırıcı tazminat reddedilmiştir[283].

---

279 Restatement (Second) of Torts § 500, 1965. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Reed Smith, "Punitive damages – how much increased risk is enough?", https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=dc676a99-4bab-47a5-abe0-05e4ee362309 (son erişim tarihi: 20.12.2021).

280 Özden Merhacı (n. 220) 137.

281 Sebok (n. 217) No. 41.

282 Ayrıntılı bilgi için bkz. Sebok (n. 217) No. 44 vd.

283 Almanya'da iş hukukundaki ayrımcılık yasağının ihlalinden kaynaklanan tazminat dışında, cezalandırıcı tazminat bulunmamaktadır. Bkz. Nils Jansen ve Lukas Rademacher, "Punitive Damages in Germany" iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), *Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives*, (Springer Wien New York 2009) No. 20-21. Avusturya: Karner (n. 200) 1/3, No. 4. Yunanistan'da da cezalandırıcı tazminatın kabul edilmediği; ancak özel hukuk cezasına hükmedilebileceğinin Yüksek Mahkeme tarafından kabul edildiği hakkında bkz. Eugenia Dacaronia, "General Overview, Sweden" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/5 Nr. 6. Fransa'da da Kanunlarda açık bir şekilde cezalandırıcı tazminat bulunduğu geçmemekle beraber, öngörülen bazı hükümlerin cezalandırıcı tazminata benzerlik gösterdiği hakkında bkz. Jean-Sébastien Borghetti "Punitive Damages in France", iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), *Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives* (Springer Wien New York 2009) No. 3 vd. Holanda: Lindenberg, (n. 200) 1/8 Nr. 6. İtalya: Coggiola, Gardella Tedeschi ve Grazidei (n. 200) 1/9 Nr. 6. İspanya: Miquel Martin-Casals ve Jordi Ribot, "General Overview, Spain", iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/10 Nr. 3; Pedro del Olmo, "Punitive Damages in Spain" iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), *Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives*, (Springer Wien New York 2009) No. 7 vd. Portekiz: Pereira ve Veloso, (n.

Kıta Avrupası hukuk sistemine dahil olan Türk hukukunda ise cezalandırıcı tazminatın kabul edilip edilmediği hususunda doktrinde bir tartışma mevcuttur. İlk görüşe göre, cezalandırıcı tazminat ile özel hukuk cezası kavramları aynı anlama gelmektedir ve dolayısıyla Türk hukukunda da cezalandırıcı tazminatın kabul edildiği söylenebilir[284]. Özel hukuk cezası ve cezalandırıcı tazminat kavramlarının benzerlikler taşıdığı hususunda bir şüphe bulunmamaktadır. Nitekim, cezalandırıcı tazminatın da özel hukuk cezası müessesesinin de amacı, zarar verenin cezalandırılması ve zarar verici davranışın önlenmesidir. Bunun yanında, hem özel hukuk cezası hem de cezalandırıcı tazminat, mağdurun zararını değil, zarar veren kimsenin davranışını esas almaktadır[285]. Son olarak, cezalandırıcı tazminat miktarı da özel hukuk cezası da zarar miktarını aşabilir[286]. Ancak "cezalandırıcı tazminat" ile "özel hukuk cezası" kavramlarının aynı anlama gelip gelmediğinin tespit edilebilmesi için bunlar arasında farklılık bulunup bulunmadığının da araştırılması gerekmektedir. Özel hukuk cezası ve cezalandırıcı tazminat kavramları arasında bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Bu farklılıklardan ilki, cezalandırıcı tazminata hükmedilebilmesi için zararın varlığı aranırken, özel hukuk cezasına hükmedilebilmesi için zararın meydana gelmesinin zorunlu olmamasıdır[287]. Bunun yanında, cezalandırıcı tazminatta, tazminat olarak bir miktar paraya hükmedilirken, özel hukuk cezasında her zaman bir miktar paraya hükmedilmemektedir[288]. Ayrıca, bazı koşullar olayda

200) 1/11 Nr. 11. İsveç: Andersson, (n. 200) 1/17 Nr. 1. Polonya: Eva Baginska ve Mirosaw Nesterowicz, "General Overview, Poland", iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), *Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage* (De Gruyter 2011) 1/22 Nr. 5; Macaristan: Attila Menyhárd "Punitive Damages in Spain", iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), *Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives*, (Springer Wien New York 2009) No. 1 vd.

284 Bernhard Grossfeld, *Die Privatstrafe: ein Beitrag zum Schutz des allgemeinen Persönlichkeitsrechts* (Alfred Metzner 1961) 44-48; İbrahim Gül, *ABD ve Türk Hukukunda Medeni Ceza* (Yetkin Yayınları, 2015) 169 vd. (Yazar, cezalandırıcı tazminat yerine medeni ceza terimini kullanmıştır.); Başak Başoğlu, *"Cezalandırıcı Tazminat (Punitive Damages) Yaptırımı ve Bu Yaptırımın Türk Hukukuna Etkilerinin Değerlendirilmesi"* (2016) 15 (1), İKÜHFD 617, 626 vd. (Yazara göre, Türk hukuku ile cezalandırıcı tazminat arasında bir doku uyuşmazlığı bulunmamaktadır.); Özden Merhacı, (n. 220) s. 172.

285 Antalya (n. 197) 453.

286 Aşağıda incelenen örneklerin hepsinde, tazminat miktarı, zarar miktarını aşmaktadır.

287 Aşağıda inceleneceği üzere, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin yaptırımı olarak düzenlenen menfaat devri ya da iş hukukundaki kötüniyet tazminatı için, zararın doğması şart değildir. Karş. görüş için bkz. M. Tarık Güleryüz ve Ayça Zorluoğlu Yılmaz, "Bir Anglo-Amerikan Hukuku müessesesi Olarak Cezalandırıcı Tazminatın (Punitive Damages) Bazı Türk Hukuku Müesseseleri ile Mukayesesi" (2019) 141 TBB Dergisi 326, 347. Yazarlar, iş hukukunda düzenlenmiş bulunan ve hükmedilmesi için zarara gereksinim duyulmayan tazminatları, bu sebeple cezalandırıcı tazminat olarak değerlendirmişlerdir.

288 Örneğin, aşağıda inceleneceği üzere, mirasçılıktan çıkarma ya da mirastan yoksunluk durumlarında yaptırım, bir miktar paranın ödenmesi değildir.

bulunmak şartıyla neredeyse her durumda cezalandırıcı tazminata hükmedilebilirken[289], özel hukuk cezasına yalnızca öngörülen durumlarla sınırlı olarak hükmedilebilir. Bunlara ek olarak, cezalandırıcı tazminatta ilk amaç cezalandırmak olduğundan ve somut olayda hangi meblağın davalıyı cezalandırmak için yeterli olacağı önceden tespit edilemeyeceğinden, üst sınır bulunmazken ve tazminat tutarı hâkimin takdir yetkisindeyken[290], özel hukuk cezasında genellikle bir üst sınır belirlenmiştir[291]. Son olarak, cezalandırıcı tazminat miktarı belirlenirken, diğer faktörlere ek olarak hükmedilen tazminatın zarar vereni cezalandırma amacına hizmet edip etmediği ve zarar verenin ekonomik durumu dikkate alınırken[292]; özel hukuk cezasında, bir miktar para ödenmesine karar verildiğinde, zarar verenin ekonomik durumu bu paranın miktarına etki etmez. Bazı durumlarda özel hukuk cezasının konusu bir miktar paranın ödenmesi şeklinde ortaya çıkmayabilir, çıktığında da Kanunda öngörülen miktara hâkim tarafından hükmedilmek gerekmektedir. Dolayısıyla, bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, cezalandırıcı tazminat ile özel hukuk cezası kavramları aynı anlama gelmemekte, farklı kurumları işaret etmektedir[293].

Bu farklılıklar ışığında, Türk hukukunda kanunkoyucunun telafi edici tazminattan ayrıldığı örnekler üzerinde durulduğunda, esasında Türk hukukunda da Kıta Avrupa hukuk sisteminde olduğu gibi cezalandırıcı tazminatın reddedildiği; ancak özel hukuk cezası niteliği taşıyan hükümlerin bulunabildiği gözlemlenebilecektir.

Hukukumuzda özel hukuk cezasına[294], öncelikle TBK m. 355/3'te[295] rastlanmaktadır. TBK m. 355'e göre, kiraya veren gereksinim sebebiyle kiralananın boşaltılmasını sağlamışsa ya da taşınmazın yeniden inşa ve imar amacıyla bo-

---

289 Bkz. yukarıda İngiliz ve Amerikan hukukunda cezalandırıcı tazminat ile ilgili yapılan açıklamalar.

290 Ayrıntılı bilgi için bkz. Gül (n. 284) 256-257.

291 *GÜL,* çalışmasında medeni ceza ve cezalandırıcı tazminat kavramlarını aynı anlamda kullanmış ve muhtelif müesseselerin hukuki niteliğini değerlendirirken, bir üst sınır belirlenmiş olması münasebetiyle bunların medeni ceza yani cezalandırıcı tazminat teşkil etmeyeceklerini belirtmiştir. Bkz. Gül (n. 284) 355, 362, 366, 393 vd.

292 Bkz. yukarıda cezalandırıcı tazminatın miktarının belirlenmesi hususunda yapılan açıklamalar.

293 Aylin Hekim ve Mikail Bora Kaplan, "Cezalandırıcı Tazminat ve Medeni Ceza Kavramlarının Karşılaştırılması", iç Başak Baysal (edr), *Sorumluluk Hukuku – Seminerler – Makaleler 2017*, (On İki Levha Yayıncılık 2017), 180 vd.; Güleryüz ve Zorluoğlu Yılmaz (n. 287) 354. (Yazarlar, belirli yaptırımların hukuki niteliklerini değerlendirirken, cezalandırıcı tazminat ve özel hukuk cezasının farklı müesseseler olduklarını kabul etmişlerdir.)

294 Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, *C. I,* (Vedat Kitapçılık 2013) 340.

295 *"Kiraya veren, bu hükümlere aykırı davrandığı takdirde, eski kiracısına son kira yılında ödenmiş olan bir yıllık kira bedelinden az olmamak üzere tazminat ödemekle yükümlüdür."*

şaltılması sağlanmışsa, üç yıl boyunca, bunu başkasına kiralaması mümkün değildir. Buna aykırı davranılması halinde, kiraya veren, eski kiracısına son bir yıllık kira bedelinden az olmamak koşuluyla tazminat ödeme yükümlülüğüyle karşılaşmaktadır. Bu hükümde, esasında kiracının bir zararı olmamasına karşın kendisine tazminat ödeneceği düzenlenmiştir. Üstelik, düzenlemenin lafzından, hâkimin bu konuda takdir yetkisinin bulunmadığı da anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle, kiracının zararı doğmasa bile, kiracı, bu tazminata hak kazanmaktadır. Dolayısıyla, bu hükümle, cezalandırıcı ve önleyici amaç güdülmekle beraber, zarar doğmamasına karşın tazminata hükmedilmesi, düzenlemenin cezalandırıcı tazminattan ayrılıp özel hukuk cezası niteliği taşımasını beraberinde getirmiştir.

TBK'da düzenlenen bir diğer özel hukuk cezası, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin yaptırımı olan menfaatlerin devridir[296]. TBK m. 530'e göre, "İşsahibi, kendi menfaatine yapılmamış olsa bile, işgörmeden doğan faydaları edinme hakkına sahiptir...". Hüküm kapsamında, işsahibinin zararı doğmasa bile[297], elde edilen menfaatlerin kendisine devrini isteyebilmesi, tazminatın Kıta Avrupası hukuk sisteminde sahip olduğu telafi amacını karşılamamakta, aksine cezalandırma ve önleme amacını ön plana çıkarmaktadır[298]. Ancak zarar doğmamasına karşın kazanılan menfaatlerin devredileceğinin öngörülmesi ve talep edilebilecek meblağın üst sınırı olarak işgörmeden doğan faydaların konulması, bu müesseseyi de cezalandırıcı tazminattan ayırıp özel hukuk cezası niteliğini haiz olmasını sağlamıştır.

TTK m. 52[299] ve 56'da[300] da haksız rekabet ve ticaret unvanının ihlali sebepleriyle menfaat elde etmesi mümkün görünen davalının elde edeceği menfaatin davacıya devredilmesi öngörülmüştür. Bu hükümlerde de zarar doğmamasına karşın kazanılan menfaatlerin devredileceğinin öngörülmesi ve talep edilebilecek meblağın üst sınırı olarak elde edilmesi beklenen menfaatlerin konulması, hükümlerin hukuki niteliğinin özel hukuk cezası olmasını beraberinde getirmektedir.

---

296 Ece Baş Süzel ve Candan Yasan, *"Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görmeye Uygulanacak Hukuk"*, (2016) 22(22) MÜHFHAD 365, 368; Ece Baş Süzel, *Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme –Menfaat Devri Yaptırımı-* (On İki Levha Yayıncılık 2015) 179-181; H. Kübra Ercoşkun Şenol*, "Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görmenin Sistematik Açıdan Borçlar KanunundakiYeri ve 2020 İsviçre Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Durum"*, (2018) 22 (4) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 37, 40, 46.

297 Mustafa Alper Gümüş*, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. II*, (Vedat Kitapçılık 2014) 247 (Gümüş, C. II)

298 Karş. görüş için bkz. Gül (n. 284) 358.

299 *"...Maddi tazminat olarak mahkeme, tecavüz sonucunda mütecavizin elde etmesi mümkün görülen menfaatinin karşılığına da hükmedebilir."*

300 Davacı lehine ve (d) bendi hükmünce tazminat olarak hâkim, haksız rekabet sonucunda davalının elde etmesi mümkün görülen menfaatin karşılığına da karar verebilir.

TTK'da yolcu taşıma hükümleri arasında da özel hukuk cezasına rastlanmaktadır. TTK m. 907, 908 ve 914'teki durumların gerçekleşmesi halinde, yolcunun zararı bulunmasa dahi, bilet ücretinin üç katı tazminat ödeneceği düzenlenmiştir. Bu hükümleri cezalandırıcı tazminattan ayıran iki nokta, yine davacının zararının bulunmasının zorunlu olmaması ve tazminatın üst sınırının belirlenmiş olmasıdır.

İş hukukunda da özel hukuk cezası niteliğini taşıyan düzenlemeler bulunmaktadır. İş Kanunu 5/6'da[301], işçinin eşit davranma yükümlülüğünü ihlal eden işverenden yoksun bırakıldığı haklarının yanında dört aya kadar ücreti tutarında tazminat talep edebileceği düzenlenmiştir. Yine aynı Kanun m. 17/6'da[302] kötüniyet tazminatı düzenlenmiş olup fıkraya göre, kötüniyetli fesih durumunda işçi lehine bildirim süresinin üç katı, bildirim şartına da uyulmaması durumunda ise dört katı tutarında tazminata hükmedilir. Bu tazminata kötüniyet tazminatı adı verilmektedir[303]. Kötüniyet tazminatı, işçinin zararı bulunmasa da ödenmesi gereken bir tazminattır[304]. İş Kanunu m. 21'de de yapılan feshin geçersiz sebebe dayandığının Mahkeme ya da hakem tarafından tespiti durumunda işverenin işçiyi bir ay içinde işe başlatma yükümlülüğünün bulunduğu, bu yükümlülüğüne aykırı davranması halinde de işçiye en az dört, ek çok sekiz aylık maaşı tutarında tazminat ödenmesi gerektiği öngörülmüştür. Benzer şekilde, Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu m. 25/4'e[305] göre, iş sözleşmesinin işveren tarafından sendikal sebeplerle feshedilmesi halinde, işverenin işçiye bir yıllık ücretinden az olmamak kaydıyla tazminat ödemesi düzenlenmiştir. Tüm bu düzenlemelerde iki husus göze çarpmaktadır: Bunlardan birincisi, tazminatın talep edilebilmesi için işçinin zarara uğramasının zorunlu olmadığı ve ikincisi azami miktarın belirli olduğu hususlarıdır. Bu iki sebepten dolayı, iş hukuku kapsamında belirtilen düzenlemeler de cezalandırıcı tazminat özelliği taşımamakta, özel hukuk cezası kavramı çerçevesinde kalmaktadır.

---

301 "İş ilişkisinde veya sona ermesinde yukarıdaki fıkra hükümlerine aykırı davranıldığında işçi, dört aya kadar ücreti tutarındaki uygun bir tazminattan başka yoksun bırakıldığı haklarını da talep edebilir."

302 *"İşverenin bildirim şartına uymaması veya bildirim süresine ait ücreti peşin ödeyerek sözleşmeyi feshetmesi, bu Kanunun 18, 19, 20 ve 21 inci maddesi hükümlerinin uygulanmasına engel olmaz. 18 inci maddenin birinci fıkrası uyarınca bu Kanunun 18, 19, 20 ve 21 inci maddelerinin uygulanma alanı dışında kalan işçilerin iş sözleşmesinin, fesih hakkının kötüye kullanılarak sona erdirildiği durumlarda işçiye bildirim süresinin üç katı tutarında tazminat ödenir. Fesih için bildirim şartına da uyulmaması ayrıca dördüncü fıkra uyarınca tazminat ödenmesini gerektirir."*

303 Sarper Süzek, İş Hukuku (Beta Yayıncılık 2015) 565.

304 Süzek (n. 303) 565.

305 *"İşverenin yukarıdaki fıkralara aykırı hareket etmesi hâlinde işçinin bir yıllık ücret tutarından az olmamak üzere sendikal tazminata hükmedilir."*

İcri İflas Kanunu (İİK) m. 21/3[306] hükmü, Türk hukukundaki bir diğer özel hukuk cezası örneğidir. Bu hükümle bilerek yanlış adrese yapılan tebligat sebebiyle diğer tarafa verilen zararların %15 fazlasının ödenmesi öngörülmüştür. İİK m. 67/3'te[307] düzenlenen kötüniyet ve icra inkâr tazminatlarının da birer özel hukuk cezası niteliği taşıdığı söylenebilir. Zira, belirtilen tazminatlara hükmedilmesi için karşı tarafın zararının doğması zorunlu değildir ve cezalandırıcı tazminattan farklı olarak kanunkoyucu tarafından bir üst sınır belirlenmiştir. Dolayısıyla, icra inkâr ve kötüniyet tazminatları da Kıta Avrupa hukukunda tazminat için benimsenmiş olan telafi amacından ayrılıp cezalandırma ve önleme amacını üstün tutmuştur; ancak cezalandırıcı tazminat niteliği değil, özel hukuk cezası niteliği taşımaktadırlar.

Hukukumuzda, bazı durumlarda çoklu tazminat düzenlemelerinin yapıldığı da gözlemlenmektedir. Bunlardan ilki, Rekabetin Korunması Hakkında Kanun m. 58'de[308] yer alan üç kat tazminat düzenlemesidir. Hükme göre, kasıt veya ağır ihmal sonucu rekabetin engellenmesi, bozulması veya kısıtlanmasına sebep olunursa, bundan zarar görenler uğranılan maddi zararın ya da zarara neden olanların elde ettiği veya elde etmesi muhtemel olan kârların üç katı oranında tazminat talep edebilirler. Öğretide bu hükümle öngörülen üç kat tazminatın hukuki niteliği hususunda tartışmalar mevcuttur[309]. Bizim de katıldığımız

---

306 *"Adres değişikliği, yukarıdaki fıkra gereğince alacaklı veya borçlu tarafından diğer tarafa tebliğ olunduğu halde eski adrese tebligat yaptırarak Tebligat Kanununun 35 inci maddesinden faydalanmış olan taraf bu suretle diğer tarafa verdiği bütün zararları yüzde 15 fazlasiyle ödemeye mecbur olduğu gibi hakkında 343 üncü maddedeki ceza da uygulanır."*

307 *"Bu davada borçlunun itirazının haksızlığına karar verilirse borçlu; takibinde haksız ve kötü niyetli görülürse alacaklı; diğer tarafın talebi üzerine iki tarafın durumuna, davanın ve hükmolunan şeyin tahammülüne göre, red veya hükmolunan meblağın yüzde yirmisinden aşağı olmamak üzere, uygun bir tazminatla mahkum edilir."*

308 *"Rekabetin engellenmesi, bozulması veya kısıtlanması sonucu bundan zarar görenler, ödedikleri bedelle, rekabet sınırlanmasaydı ödemekte olacakları bedel arasındaki farkı zarar olarak talep edebilirler. Rekabetin sınırlanmasından etkilenen rakip teşebbüsler, bütün zararlarının tazminini rekabeti sınırlayan teşebbüs ya da teşebbüslerden talep edebilir. Zararın belirlenmesinde, zarar gören teşebbüslerin elde etmeyi umdukları bütün kârlar, geçmiş yıllara ait bilançolar da dikkate alınarak hesaplanır.*
Ortaya çıkan zarar, tarafların anlaşması ya da kararı veya ağır ihmalinin olduğu hallerden kaynaklanmaktaysa, hâkim, zarar görenlerin talebi üzerine, uğranılan maddi zararın ya da zarara neden olanların elde ettiği veya elde etmesi muhtemel olan kârların üç katı oranında tazminata hükmedebilir."

309 Bizim katılmadığımız bir görüşe göre, bu hüküm Kanundan kaynaklanan bir cezai şarttır. Bkz. Metin Topçuoğlu "Rekabet Hukukunda Üç Kat Tazminat", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Ankara, 28-29 Mayıs 2009, s. 7; Ancak, yine bizim katılmadığımız diğer bir görüşe göre, bu hükümdeki tazminatın niteliği, ağır kusurun aranmış olması ve tazminatın zarar miktarını aşmış olması münasebetiyle bir cezalandırıcı tazminattır. Bkz. İsmail Macit, "Türk Rekabet Hukukunda Bir cezalandırıcı Tazminat Örneği Olarak Üç Kat Tazminat", (2020) 10 (20) HKÜHFD 376-377; Gül (n. 284) 355-356; Özden Merhacı (n. 220) 193; Baş Süzel (n. 296) 170.

görüşe göre, bu hükümle öngörülen üç kat tazminat yaptırımı, bir özel hukuk cezası niteliği taşımaktadır[310]. Zira, cezalandırıcı tazminattan farklı olarak, burada bir üst sınır öngörülmüştür. Bu hüküm çerçevesinde hâkimin, kusurun derecesini ya da tarafların ekonomik durumunu veyahut birden çok mağdurun olmasını göz önüne alarak tazminat miktarının belirleme esnasında kullanacağı takdir yetkisinin kapsamı, cezalandırıcı tazminata göre daha dardır. Sözü geçen tazminata hükmedilebilmesi için belirli bir düzeyde kusurun varlığına duyulan ihtiyaç, bunu cezalandırıcı tazminat niteliğine büründürmeyecektir.

Buna karşılık, eser sahibine belirli şartlar altında üç kata kadar tazminat talep etme hakkı tanınan FSEK m. 68/1[311] ve 2[312] hükümlerinin, eser sahibinin bunu talep edebilmesi için, karşı tarafın kusurlu olmasının aranmaması[313] münasebetiyle, cezalandırıcı tazminat ya da özel hukuk cezası teşkil ettiği söylenemez[314]. Zira, özel hukukta da kamu hukukunda da bir fiilin cezalandırılabilmesi için muhakkak kusura ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla bu hüküm, yalnızca bir çoklu tazminat düzenlemesidir. Her ne kadar çoklu tazminat kapsamına girmese de, yine de bu noktada değerlendirilmesinde yarar olan ve TMK m. 995'te kötüniyetli zilyedin iade yükümlülüğü kapsamında öngörülen kötüniyetli zilyedin elde etmeyi ihmal eylediği ürünler karşılığında tazminat ödeme yükümlülüğü de, burada kötüniyetli zilyedin kusursuz sorumlu olması münasebetiyle, özel hukuk cezası ya da cezalandırıcı tazminat teşkil edemez[315]. Aynı doğrultuda, karşılıksız çek keşide edilmesi halinde, çek düzenleyen kişinin çekin karşılığı çıkmayan kısmının yüzde onunu ödemekle yükümlü olduğunu

---

310 Hekim ve Kaplan (n. 293) 179 dn. 74.

311 *"Eseri, icrayı, fonogramı veya yapımları hak sahiplerinden bu Kanuna uygun yazılı izni almadan, işleyen, çoğaltan, çoğaltılmış nüshaları yayan, temsil eden veya her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenlerden, izni alınmamış hak sahipleri sözleşme yapılmış olması halinde isteyebileceği bedelin veya bu Kanun hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en çok üç kat fazlasını isteyebilir."*

312 *"İzinsiz çoğaltılan kopyalar satışa çıkarılmamışsa hak sahibi çoğaltılmış kopyaların, çoğaltmaya yarayan film, kalıp ve benzeri araçların imhasını veya üretim maliyet fiyatını geçmeyecek uygun bir bedel karşılığında kendisine verilmesini ya da sözleşme olması durumunda isteyebileceği miktarın üç kat fazlasını talep edebilir. Bu husus, izinsiz çoğaltanın hukuki sorumluluğunu ortadan kaldırmaz."*

313 Ahmet Kılıçoğlu, *Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar* (Turhan Kitabevi 2006) 395; Sami Karahan, Cahit Suluk, Tahir Saraç, ve Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları*, (Seçkin Yayıncılık 2012) 138; Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (Vedat Kitapçılık 2012) 305.

314 Gül (n. 284) 348-349; Güleryüz ve Zorluoğlu Yılmaz (n. 287) 351. Karş. görüş için bkz. Fırat Öztan, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku* (Turhan Kitabevi 2008) 649. (Yazara göre, bu hüküm bir özel hukuk cezası niteliği taşımaktadır); yine karş. görüş için bkz. Tekinalp (n. 314) 305 (Yazara göre, FSEK'tesi üç kat tazminat, TBK m. 179 anlamında Kanundan kaynaklanan bir cezai şarttır.).

315 Karş. görüş için bkz. Güleryüz ve Zorluoğlu Yılmaz (n. 287) 354-355.

düzenleyen TTK m. 783/3 hükmü de bir özel hukuk cezası ya da cezalandırıcı tazminat niteliği taşımamaktadır[316]. Nitekim, bu hükümde de zarar görenin zararı bulunmasa dahi, belirtilen meblağın kendisine ödeneceği açıkça düzenlenmiştir; ancak bu kişinin sorumlu olması için kusurlu olması gerekmemektedir[317].

Özel hukuk cezasının konusunu her zaman bir miktar paranın ödenmesi oluşturmamaktadır. Bazı durumlarda bir haktan mahrum kalınması da özel hukuk cezası niteliği taşıyabilir. Örneğin TMK m. 610/2'de[318] belirli davranışlarda bulunan mirasçının mirası reddedemeyeceği düzenlenmiştir. Benzer şekilde, TMK m. 510'da ve 538'de düzenlenen mirasçılıktan çıkarma ve mirastan yoksunluk halleri de bu yönüyle özel hukuk cezasına örnektir[319].

Türk hukukunda cezalandırıcı tazminata hükmedilmesi, hukuki güvenlik ilkesiyle de bağdaşmamaktadır. Hukuk devletinin en önemli unsurlarından biri olan hukuki güvenlik ilkesine göre, bir kimsenin bulunduğu davranışın hangi yaptırımın konusunu teşkil edebileceğini öngörebilmesi gerekmektedir. Ancak cezalandırıcı tazminatın üst sınırının olmaması, hukuki güvenlik ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

VI. SONUÇ YERİNE: HAKARETİN YAPTIRIMININ ÖZEL HUKUK CEZASI OLARAK DÜZENLENMESİ

Hakaretin suç olarak düzenlenmesiyle korunan hukuki konu şereftir. Şeref kişilik hakkının bir parçası olduğundan, şerefi ihlal edilen kimse, TBK m. 58 kapsamında aynı zamanda manevi tazminat talep edebilir. Ancak şeref, toplumun genel yapısı ve sosyolojik düzen bakımından özel önem arz etmektedir. Bu sebeple kanunkoyucu da şerefe saldırıda bulunulması durumunda hem ceza hukuku hem de özel hukuk yaptırımı öngörmüştür. Ancak yukarıda açıklanan sebeplerle hakaret nedeniyle ceza yaptırımına başvurulması yerinde ve gerekli değildir. Bu kapsamda Türk hukuk sisteminde çalışmanın da konusunu oluşturan genel hakaret suçlarının tümüyle yürürlükten kaldırılması ve yalnızca özel hukuk yaptırımlarının uygulanması gerekmektedir.

Genel hakaret suçlarının suç olmaktan çıkarılması ve yalnızca özel hukukta telafi edici nitelik taşıyan manevi tazminat yaptırımının bırakılması, şerefin

---

316 Karş. görüş için bkz. Güleryüz ve Zorluoğlu Yılmaz (n. 287) 348-349

317 Abuzer Kendigelen, Çek Hukuku (On İki Levha Yayıncılık 2007) 278; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvaci, Abuzer Kendigelen ve Arslan Kaya, *Kıymetli Evrak Hukuku*, (On İki Levha Yayıncılık 2015) 281.

318 *"Ret süresi sona ermeden mirasçı olarak tereke işlemlerine karışan, terekenin olağan yönetimi niteliğinde olmayan veya mirasbırakanın* işlerinin yürütülmesi için gerekli olanın dışında işler yapan ya da tereke mallarını gizleyen veya kendisine *maleden mirasçı, mirası reddedemez."*

319 Kürşad Yağcı, *Cezai Mirasçılıktan Çıkarma* (On İki Levha Yayıncılık 2013) 63 vd.; Güleryüz ve Zorluoğlu Yılmaz (n. 287) 357-358.

korunması bakımından eksiklik yaratacaktır. Zira, yukarıda belirtildiği üzere, manevi tazminat, telafi edici bir tazminat türüdür ve yalnızca kişinin uğradığı zararın tazmin edilmesini sağlar. Fakat hakaret bakımından ihtiyaç duyulan husus hem mağdurun zararının giderilmesinin sağlanması hem de zarar verenin hakaret fiilinde bir daha bulunmasının engellenmesidir. Bunun için de önleyici ve caydırıcı bir yola ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla, yukarıda belirtilen nedenlerle genel hakaret suçlarının suç olmaktan çıkarılması; ancak bunun yerine cezalandırma ve önleme amaçlarına hizmet eden bir özel hukuk yaptırımının kanunkoyucu tarafından öngörülmesi önerilebilir. Bu da kanunkoyucunun, TMK'de kişiliğin korunması bölümünün altında adın korunması hükümlerinin sonrasına, şeref de kişiliğin bir unsuru olduğundan "şerefin korunması" başlığıyla özel hukuk cezasını öngören bir hüküm eklemesi ile mümkün olabilir. Bu hükmün yaptırım kısmı ise özel hukuk cezası olarak TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasında seçimlik olarak öngörülen adli para cezasına endekslenebilir. Bu hükümde neden özel hukuk cezasının tercih edildiği ve ağırlaştırıcı tazminatın tercih edilmediği sorusu akla gelebilir. Ancak ağırlaştırıcı tazminatta, tazminatın telafi edici fonksiyonu ön planda iken, özel hukuk cezasında, önleme ve caydırma işlevleri öne çıkmaktadır. Bu noktada amaçlanan hakaret fiilinde bulunulmasının önlenmesi ve kişinin caydırılması olduğundan, özel hukuk cezası tercih edilmektedir.

TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasında adli para cezasının alt ve üst sınırları gösterilmediğinden öğretide TCK'nın 52. maddesinde öngörülen sınırların dikkate alınmasının gerekli olduğu savunulmaktadır. Bu kapsamda TCK'nın 52. maddesinn 1. fıkrası uyarınca "Adlî para cezası"nın, "beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde yediyüzotuz günden fazla olmamak üzere belirlen"mesi gerektiği belirtilmektedir. Söz konusu durumda hakaret için öngörülen hapis cezasının alt sınırı ile adli para cezası bakımından TCK'nın 52. maddesinn 1. fıkrası uyarınca öngörülen beş gün şeklindeki alt sınır birbiriyle orantılı değildir. Bu nedenle adli para cezasının alt sınırının hakaret suçu için öngörülen hapis cezasının alt sınırı olan üç ay üzerinden hesaplanması gerektiği üst sınırınınsa iki yılın karşılığını oluşturan ve hali hazırda TCK'nın 52. maddesinn 1. fıkrasında belirtilen yediyüzotuz gün sınırı içinde kaldığı bu nedenle de doksan günden yediyüzotuz güne kadar adli para cezası şeklinde uygulanması gerektiği öğretide ileri sürülmektedir.[320] Söz konusu görüşlerin, her ne kadar günümüzde savunulduğu görülmekteyse de 5377 sayılı Kanun ile TCK'nın 61. maddesine 9. fıkra olarak "adlî para cezasının

[320] Hafızoğulları ve Özen (n. 13) 253. Bu görüşe göre aksinin kabulü, adli para cezasının ödenmemesi halinde CGTİHK'nın 106. maddesi uyarınca bu adli para cezasının hapis cezasına çevrilmesi bakımından adil olmayan sonuçlara sebebiyet verecektir. Bkz. Yenidünya ve Alşahin (n. 3) 85.

seçimlik ceza olarak öngörüldüğü suçlarda bu cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı, o suç tanımındaki hapis cezasının alt sınırından az; üst sınırı da, hapis cezasının üst sınırından fazla olamaz." şeklinde eklenen hükmün yürürlüğe girmesinden evvel önem taşıyacağı belirtilmelidir. Nitekim 5377 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 19.12.2006 tarihinden evvel TCK'nın 52. maddesinin 1. fıkrası gereğince alt sınırın beş gün, söz konusu tarihten sonra işlenen suçlar bakımındansa TCK'nın 61. maddesinin 9. fıkrası gereğince alt sınırın doksan gün olacağı belirtilmelidir.[321]

TCK'nın 52. maddesinin 1. fıkrasında "Belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibaret" olacağı 2. fıkrasındaysa "En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adlî para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri göz önünde bulundurularak takdir" edileceği, 3. fıkrasındaysa "Kararda, adlî para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar"ın "ayrı ayrı gösteril"eceği düzenlenmektedir. Bu kapsamda yaptırım olarak önerilen özel hukuk cezasıyla ilgili olarak, cezalandırıcı tazminattan farklı olarak özel hukuk cezasında kişilerin maddi olanakları ceza miktarına etki etmediğinden, bir gün karşılığı olarak en az yirmi Türk Lirasının öngörülmesi önerilebilir.

Kanunkoyucunun tercihine bağlı olarak hakaret suçunun nitelikli halleri gerçekleştiği takdirde yine bu nitelikli hallerle ilgili olarak önerilen tazminat bakımından artırım öngörülmesi mümkünse de çalışmada da özellikle de kamu görevlisine karşı görevinden dolayı gerçekleştirilen hakaretle ilgili olarak yer yer değinildiği üzere daha fazla bir korumanın gerekli olmadığının altı çizilmelidir. Ancak aksinin kabulü halinde öngörülen özel hukuk cezasının, işlenen fiille orantısız olmaması konusunda azami özenin gösterilmesi gereklidir.

Özel hukuk cezasının kabulüyle, onarıcı adaletten de bahsetmenin olanaklı hale geleceği belirtilmelidir. Nitekim hakaretin suç olarak düzenlenmesi nedeniyle fail hakkında verilecek adli para cezası ya da hapis cezası, hakarete uğrayanın lehine bir tazminatın verilmesini içermemektedir.

KAYNAKÇA

Andersson H, "General Overview, Sweden" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011) 1/17

Antalya OG, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, (Seçkin 2018)

[321] Gökcan ve Artuç (n. 12) 4667.

Artuk ME, Gökcen A ve Yenidünya C, Ceza Hukuku Özel Hükümler (15. Bs., Adalet Yayınevi 2015)

Askeland B, "Basic Questions of Tort Law from a Norwegian Perspective" iç Helmut Koziol (ed), Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective (Jan Sramek 2015) 97-161

Askeland B, "General Overview, Norway" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011)

Aydın D, "Türk Ceza Kanunu'nda Hakaret Suçu" (2013) 19(2) Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 879-918

Aydın ÖD, "Ceza Hukuku'nun Çağdaş İlkeleri ve Avrupa Birliği Kriterleri Açısından Türk Ceza Kanunu" (2004) (53) TBBD 63-140

Baginska E ve Nesterowicz M, "General Overview, Poland", iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011)

Baş Süzel E ve Yasan C, "Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görmeye Uygulanacak Hukuk", (2016) 22 (22) MÜHFHAD 365-396.

Baş Süzel E, Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme –Menfaat Devri Yaptırımı- (On İki Levha Yayıncılık 2015)

Başak B, Haksız Fiil Hukuku – BK 49-76 (On İki Levha Yayıncılık 2019)

Başoğlu B, "Cezalandırıcı Tazminat (Punitive Damages) Yaptırımı ve Bu Yaptırımın Türk Hukukuna Etkilerinin Değerlendirilmesi" (2016) 15 (1), İKÜHFD 617-637.

Bayraktar K, Keskin Kiziroğlu S, Yıldız AK, Zafer H, Aksoy Retornaz E, Akyürek G, Evik AH, Sınar H, Altunç S, Aytekin İnceoğlu A, Erman B ve Erman Eroğlu F, Özel Ceza Hukuku - Cilt III - Hürriyete, Şerefe, Özel Hayata, Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar (TCK m. 106-140), (On İki Levha Yayıncılık 2018)

Belli MM, "Punitive Damages: Their History, Their Use and Their Worth in Present-Day Society", (1980) 49 (1) University of Missouri-Kansas City Law Review 1-23

Borghetti J-S, "General Overview, France" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011)

Borghetti J-S, "Punitive Damages in France", iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives (Springer Wien New York 2009) s. 55-73

Bydlinski F, System und Prinzipien des Privatrechts (Springer 1996)

Centel N, Zafer H ve Çakmut Ö, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar (5. Bs., Beta Yayıncılık 2021)

Council of Europe, European Commıssıon For Democracy Through Law (Venıce Commıssıon) Report On The Relatıonshıp Between Freedom Of Expressıon And Freedom Of Relıgıon: The Issue Of Regulatıon And Prosecutıon Of Blasphemy, Relıgıous Insult And Incıtement To Relıgıous Hatred

Deakin S, Johnston A ve Markesinis B, Markesinis and Deakin's Tort Law, Seventh Edition, (Oxford University Press 2013)

del Olmo P, "Punitive Damages in Spain" iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives, (Springer Wien New York 2009) 137-154

Demir GA, "Haksız Fiil Hukukuna Yönelik Muhtelif Yaklaşımların Liebeck v. McDonald's Davası Kapsamında İncelenmesi" iç Başak Baysal (edr), Sorumluluk Hukuku – Seminerler-Makaleler 2017 (On İki Levha Yayıncılık 2017) 59-76
Dönmezer S, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler (16. Bs., Beta Yayıncılık 2001)

Dönmezer S, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler (16. Bs., Beta Yayıncılık 2001)

Dulak A, "General Overview, Slovakia", iç Bénédict Winiger/ Helmut Koziol/ Bernard A. Koch / Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011)

Eisele J ve Schittenhelm U, Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar (30. Aufl., Der Verlag C.H.BECK 2019)

Ellis DD, "Fairness and Efficiency in the Law of Punitive Damages", (1982) 56 (1) Southern California Law Review 1-78

Ercoşkun Şenol HK, "Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görmenin Sistematik Açıdan Borçlar Kanunundaki Yeri ve 2020 İsviçre Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Durum", (2018) 22 (4) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 37-65

Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (23. Baskı, Yetkin 2018)

Erman S ve Özek Ç, Ceza hukuku Özel Bölüm Kişilere Karşı Suçlar (Dünya Yayıncılık 1994).

Erman S, Hakaret ve Sövme Suçları, (2. Bs., İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi 1989)

Fellmann W ve Andrea K, Schweizerisches Haftpflichtrecht, (Stämpfli Verlag 2012)

Finkelstein C, "Positivism and the Notion of an Offense", (2000) 88(2) California Law Review 335-394.

Gökcan HT ve Artuç M, Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi 3. Cilt Madde 86-140, (1. Bs., Adalet Yayınevi 2021)

Gönül Koşar G, "Haksız Fiil Hukukunun Amacı", (2020) 69 (3) AÜHFD 1437-1473

Gregor S, Das Bereicherungsverbot (Duncker & Humblot 2012)

Griffin BB, "Punitive Damages and the Tort System", (1987) 22 (1) University of Richmond Law Review, 1-17

Grossfeld B, Die Privatstrafe: ein Beitrag zum Schutz des allgemeinen Persönlichkeitsrechts (Alfred Metzner 1961)

Gül İ, ABD ve Türk Hukukunda Medeni Ceza (Yetkin Yayınevi 2015)

Güleryüz MT ve Zorluoğlu Yılmaz A, "Bir Anglo-Amerikan Hukuku müessesesi Olarak Cezalandırıcı Tazminatın (Punitive Damages) Bazı Türk Hukuku Müesseseleri ile Mukayesesi" (2019) 141 TBB Dergisi 326-362

Gümüş MA, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. I, (Vedat Kitapçılık 2013)

Gümüş MA, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. II, (Vedat Kitapçılık 2014)

Hafızoğulları Z ve Özen M, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar (12. Bs., US-A Yayıncılık 2019)

Hafızoğulları Z ve Özen M, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Kişilere Karşı Suçlar (6. Bs., US-A Yayıncılık 2017)

Hakaletho-Wainio S, "General Overview, Finland" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011)

Hekim A ve Kaplan MB, "Cezalandırıcı Tazminat ve Medeni Ceza Kavramlarının Karşılaştırılması", iç Başak Baysal (ed), Sorumluluk Hukuku – Seminerler – Makaleler 2017, (On İki Levha Yayıncılık 2017) 165-188

Hermann L ve Schiemann G, Schadensersatz, (3. Aufl., Mohr 2003)

Hrádek J ve Lubos Tichy L, "General Overview, Czech Republic" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011)

Jansen N ve Rademacher L, "Punitive Damages in Germany" iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives (Springer Wien New York 2009) 75-86.

Jansen N, Die Struktur des Haftungsrechts (Mohr Siebeck 2003)

Józon M, "General Overview, Romania" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011)

Karahan S, Cahit Suluk, Tahir Saraç, ve Temel Nal, Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, (Seçkin Yayıncılık 2012)

Karner E, "General Overview, Austria", iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011)

Karner E, "Prevention, Deterrence, Punishment" iç Helmut Koziol (ed), The Aims of Tort Law – Chinese and European Perspectives (Jan Sramek 2017)

Keehn, EN, "Decriminalization and the U.N. Human Rights Bodies" Research Working Paper Series 2018 (7)

Kendigelen A, Çek Hukuku (On İki Levha Yayıncılık 2007)

Kılıçoğlu A, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar (Turhan Kitabevi 2006)

Koca M ve Üzülmez İ, Türk Ceza Hukuku Özel hükümler (4. Bs., Adalet Yayınevi 2017)

Kocaoğlu SS, Uluslararası (AİHM) ve Ulusal Yargı İçtihatları Çerçevesinde Hakaret Suçu, (5237 sayılı TCK m. 125-131) (1. Bs., Seçkin Yayıncılık 2019)

Koziol G ve Koziol H, Austrian Private Law – An Overview in Comparison with German Law and with References to English and French Law (Jan Sramek Verlag 2017)

Koziol H, "Comparative Conslusions – Preliminary Remarks" iç Helmut Koziol (edr), Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective (De Gruyter, 2015) (Koziol, Comparative-Preliminary)

Koziol H, "Comparative Conslusions – Tasks of Tort Law" iç Helmut Koziol (edr) Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective (Jan Sramek Verlag 2015) (Koziol, Comparative-Tasks)

Koziol H, "Die Bedeutung des Zeitfaktors bei der Bemessung ideeller Schaden" iç Thomas Geiser, Thomas Koller, Ruth Reusser, Hans Peter Walter ve

Wolfgang Wiegand (edr) Festschrift für Heiz Hausheer zum 65. Geburtstag, Privatrecht im Spannungsfeld zwischen gesellschaftlichem Wandel und ethischer Verantwortung, Beitraege zum Familienrecht, Erbrecht, Persönlichkeitsrecht, Haftpflichtrecht, Medizialrecht und allgemeinen Privatrecht (Staempfli Verlag AG 2002) (Koziol, FS Hausheer)

Koziol H, "Introductory Remarks" iç Helmut Koziol (edr), The Aims of Tort Law – Chinese and European Perspecives (Jan Sramek Verlag, 2017) (Koziol, Aims)

Koziol H, Basic Questions of Tort Law from a Germanic Perspective (Jan Sramek Verlag 2012)

Koziol H, Österreiches Haftpflichtrecht, Allgemeiner Teil, Band I (4. Auflage, Jan Sramek Verlag 2020) (Koziol, Österreiches)

Kubiciel M ve Winter T, "Globalisierungsfluten und Strafbarkeitsinseln – Ein Plädoyer für die Abschaffung des strafrechtlichen Ehrenschutzesİ (2001) 113 (2) ZStW 305-333

Lahe J ve Tampuu T, "General Overview, Estonia" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011) 1/19

Larenz K, Lehrbuch des Schuldrechts, Bd. I, Allgemeiner Teil (14. Aufl., Verlag C. H. Beck 1987)

Leflar RA, "Social Utility of the Criminal Law of Defamation" (1956) 34 Tex L Rev 984-1035

Lindenberg SD ve Vos HT "General Overview, The Netherlands" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011) 1/8

Ludwıchowska-Redo K, "Basic Questions of Tort Law from a Polish Perspective" iç Helmut KOZIOL (edr), Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective (Jan Sramek Verlag 2015) 163-248

Macit İ, "Türk Rekabet Hukukunda Bir cezalandırıcı Tazminat Örneği Olarak Üç Kat Tazminat", (2020) 10(20) HKÜHFD 376-377

Martens SAE ve Zimmermann R, "General Overview, Germany" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011)

Martin-Casals M ve Ribot J, "General Overview, Spain", iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011) 1/10

Meissel FS ve Mokrejs C, "General Overview, Historical Report" iç Benedict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law II: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011) 1/1

Menyhárd A "General Overview, Hungary" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011) 1/25

Menyhárd A "Punitive Damages in Spain", iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives, (Springer Wien New York 2009) 87-102 (MENYHÁRD, Punitive)

Menyhárd A, "Basic Questions of Tort Law from a Hungarian Perspective" Helmut Koziol (ed), Basic Questions of Tort Law from a Comparative Perspective (Jan Sramek Verlag 2015) 251-351 (MENYHÁRD, Basic)

Mohr J, "Grundlagen des Schadensersatzrechts", (2010) 32 (3) JURA 168, 179

Müller C, Handkommentar zum Privatrecht, Obligationenrecht – Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR, (Stämpfli Ferlag 2016)

Neethling J, "Punitive Damages in South Africa" iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives (Springer Wien New York 2009) 123-136

Nomer HN, Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi (Beta 1996)

Oğuzman K ve Öz T, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt – 2, (13. Bası, Filiz Kitabevi 2017)

Oliphant K, "General Overview, England and Wales" iç Benedict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law II: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011), 1/12

Organization for Security and Co-Operation in Europe, The Representative on Freedom of the Media Dunja Mijatović, Defamation and Insult Laws in the OSCE Region: A Comparative Study, March 2017

Oven DG, "A Punitive Damages Overview: Functions, Problems and Reform", (1994) 39 (2) Villanova Law Review 363-413

Özbek VÖ, Doğan K ve Bacaksız P, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler (19. Bs., Seçkin Yayıncılık 2021)

Özden Merhacı S, Karşılaştırmalı Hukukta Cezalandırıcı Tazminat (Punitive Damages) (Yetkin Yayıncılık 2013)

Parliamentary Assembly, Resolution 1577 (2007), Towards Decriminalisation of Defamation

Pereira A ve Veloso AM, "General Overview, Portugal" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011) 1/11

Phiri C, "Criminal Defamation Put to the Test: A Law and Economics Perspective" (2021) 9 U Balt J Media L & Ethics 49-63

Quill E, "General Overview, Ireland", iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011) 1/15.

Rey H, Ausservertragliches Haftpflichtrecht (Schulthess 2003)

Roddy N, "Punitive Damages in Strict Products Liability Litigation" 23 (2) William&Mary Law Review 333-361

Rustad M ve Koenig T, "The Historical Continuity of Punitive Damages Awards: Reforming the Tort Reformers", (1993) 42 The American University Law Review 1269-1333.

Sanlı KC, Haksız Fiil Hukukunun Ekonomik Analizi – Hukuk ve Ekonomi Öğretisi (Arıkan 2007)

Schwenzer I, Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil (Staempfli 1998)

Sebok AJ "Punitive Damages in the United States", iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives (Springer Wien New York 2009) 155-196 (SEBOK, United States)

Sebok AJ ve Wilcox V, "Aggravated Damages" iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives (Springer Wien New York 2009) 257-274

Sebok AJ, "Punitive Damages: From Myth to Theory" (2007) 92 Iowa Law Review 957-1036 (SEBOK, Myth)

Sebok AJ, "What did Punitive Damages Do? Why Misunderstanding the History of Punitive Damages Matters Today?", (2003) 78, Chicago-Kent Law Review 163-206

Serozan R ve Engin Bİ, Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları (Seçkin Yayıncılık 2021)

Sınar H, "Türk Ceza Kanunu'nda Hakaret Suçu ve Bu Suçun Karşılaştırmalı Hukukta Gelişen Hakaretin Suç Olmaktan Çıkartılması Eğilimi Yönünden Değerlendirilmesi", (2014) 9 (24) Ceza Hukuku Dergisi, 75-119

Soergel B ve Spickhoff A, Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen: BGB, Band 12: Schuldrecht 10 §§ 823 - 853 BGB, Produkthaftungsgesetz, Umwelthaftungsgesetz (13. Vollstaendig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Kohlhammer 2005)

Soyaslan D, Ceza Hukuku Özel Hükümler (12. Bs., Yetkin Yayıncılık 2018)

Spaic A, Nolasco C ve Novovic M, "Decriminalization of defamation e The Balkans case a temporary remedy or a long term solution?" (2016) 47 International Journal of Law, Crime and Justice 21–30

Süzek S, İş Hukuku (Beta Yayıncılık 2015)

Şahin C ve Özgenç İ, Türk Ceza Hukuku Gazi Külliyatı (2. Bs., Seçkin Yayıncılık 2005)

T.B.M.M., Dönem: 22 Yasama Yılı: 3 (S. Sayısı: 901), Kilis Milletvekili Hasan Kara ile 2 Milletvekilinin; Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/452)

Tanev K, "General Overview, Bulgaria", çç Bénédict Winiger/ Helmut Koziol/ Bernard A. Koch / Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011) 1/27

Tezcan D, Erdem MR ve Önok RM, Ceza Özel Hukuku (19. Bs., Seçkin Yayıncılık 2021)

Topçuoğlu M, "Rekabet Hukukunda Üç Kat Tazminat", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Ankara, 28-29 Mayıs 2009, 5-59.

Toroslu N ve Toroslu H, Ceza Hukuku Genel Kısım (26. Bs., Savaş Yayınevi 2021)

Toroslu N ve Toroslu H, Ceza Hukuku Özel Kısım (11. Bs., Savaş Yayınevi 2021)

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük (11. Bs., Türk Dil Kurumu Yayınları 2011)

United Nations A/HRC/20/17, General Assembly Distr.: General 4 June 2012, Human Rights Council Twentieth session Agenda item 3 Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights,

including the right to development Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue

United Nations CCPR/C/GC/34, International Covenant on Civil and Political Rights, Distr.: General 12 September 2011, Human Rights Committee 102nd session Geneva, 11-29 July 2011 General Comment No. 34

Ülgen H, Mehmet Helvaci, Abuzer Kendigelen ve Arslan Kaya, Kıymetli Evrak Hukuku (On İki Levha Yayıncılık 2015)

Üzülmez İ, "Hakaret Suçu" (2010) 5 (12) Ceza Hukuku Dergisi 41-71

van der Berg J, "Should There Be a Crime of Defamation?" (1989) 106 (2) South African Law Journal 276-291

Viscusi WK "The Social Costs of Punitive Damages Against Corporations in Environmental and Safety Torts" (1998) 87(285) The Georgetown Law Journal 285-354

Wagner G, "Prävention und Verhaltenssteuerung durch Privatrecht – Anmassung oder legitime Aufgabe", (2006) 206 (2-3) AcP 352-476

Wagner G, "Prävention und Verhaltenssteuerung durch Privatrecht – Anmassung oder legitime Aufgabe", (2006) 206 (2-3) AcP 352-476

Weinrib EJ, Corrective Justice (Oxford Legal Philosophy 2012)

Wilcox V, "Punitive Damages in England" iç Helmut Koziol ve Vanessa Wilcox (edr), Punitive damages: Common Law and Civil Law Perspectives (Springer Wien New York 2009) 7-53

Winfield RN ve Mendoza K, "The Abolition Movement: Decriminalizing Defamation and Insult Lawsİ (2007) 25 Comm Law 7-10

Winiger B, Patrick Fleury Pierre-Emmanuel Fehr ve Philippe Avramov "General Overview, Switzerland" iç Bénédict Winiger, Helmut Koziol, Bernard A. Koch ve Reinhard Zimmermann (edr), Digest of European Tort Law – Volume 2: Essential Cases on Damage (De Gruyter 2011) 1/4

Yağcı K, Cezai Mirasçılıktan Çıkarma (On İki Levha Yayıncılık 2013)

Yenidünya AC ve Alşahin ME, "Bireyin Şerefine Karşı Suçlar" (2207) (68) Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 43–93

Notlar

Notlar

ISSN:1309-6826

TAAD

TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ DERGİSİ

Ocak 2023 • Sayı 53 • Yıl:14

TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ

yayin.taa.gov.tr

53

TAAD

TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ DERGİSİ

"Güven Veren Adalet İçin Etkin Eğitim"

53

YIL: 14 - SAYI: 53 - OCAK 2023

www.taad.taa.gov.tr

ISSN: 1309-6826

SAHİBİ / OWNER
Muhittin ÖZDEMİR
Türkiye Adalet Akademisi Adına, Türkiye Adalet Akademisi Başkanı

EDİTÖR / EDITOR
Doç. Dr. Servet ALYANAK / Hâkim

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ / EDITOR IN CHIEF
Saniye Gizem OKUTAN / Adalet Uzmanı

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD
Muhittin ÖZDEMİR
Türkiye Adalet Akademisi Başkanı

Doç. Dr. Servet ALYANAK
Türkiye Adalet Akademisi Dergisi Editörü

Süleyman KAYNAR
Law and Justice Review Dergisi Editörü

Adnan DÖNDERALP
Akademi Kürsü Dergisi Editörü

Saniye Gizem OKUTAN
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Yusuf Ziya TAŞKAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Bülent KENT
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Süleyman YILMAZ
Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Abdulkerim YILDIRIM
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

YAYIN TASARIM / PUBLISHING DESIGN
Hüseyin ÖZTÜRK, Büro Memuru

YAYIN YÖNETİM MERKEZİ / PUBLICATION MANAGEMENT CENTER
Türkiye Adalet Akademisi
Ahlatlıbel Mahallesi İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı Çankaya/ANKARA
Tel: 0 (312) 489 81 80 • Faks: 0 (312) 489 81 01
E-posta: taa@gmail.com
Web: www.taad.taa.gov.tr

BASKI / PRINT
Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdu Müdürlüğü Matbaası
İstanbul Yolu 13. Km. Ergazi-Şaşmaz/ANKARA

Türkiye Adalet Akademisi Dergisi

ISSN: 1309-6826
Web

Editör: Hüseyin ÖZTÜRK, Oğuz Gökhan YILMAZ

Yayın Formatı: Basılı

Yayına Başladığı Yıl: 2010

Yıllık Yayın Sayısı: 4

Yayın Yapması Gereken Aylar: Ocak, Nisan, Temmuz, Ekim

Konu Alanları: Hukuk

Yayıncı: Türkiye Adalet Akademisi

Yayın Dili: Türkçe

Dizinlendiği Yıllar: 2011 - 2023 (Sosyal)

Konu Kategorisi: Sosyal > Sosyal

Makale Sayısı	Atıf Sayısı	Kendine Atıf Sayısı	Atıf Alan Makale Sayısı	Atıf Ortalaması	Kendine Atıf Oranı
860	1103	71	465	1,28	%6,44